
CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **47**

Robert Archer: «Cap a March, amb veles i vents» (a propòsit de *Per haver d'amor vida*, de Francesc J. Gómez & Josep Pujol).

Joan Josep Isern: «El final de la trilogia» (*El professor d'història*, de Joan Francesc Mira).

Vicent Alonso: «La paradoxa de Cordèlia» (sobre *Els llibres que no he escrit*, de George Steiner).

Josep Bertomeu Moll: «Larsson: un fantasma comunista recorre altra vegada el món».

Francesc Calafat reflexiona sobre la narrativa catalana actual del País Valencià.

Albert Girona: «La Universitat blava» (sobre *L'ocupació franquista de la Universitat de València el 1939*, publicat per Afers).

Eduard Ramírez tria Charles Bukovsky.

Entrevista a Antoni Xumet, per Miquel-Lluís Muntané.

Josep Antoni Fluixà: «Marc Granell, poeta per a infants».

Pàgines centrals dedicades a Jesús Tuson

SEGONA ÈPOCA - ABRIL 2009

SEGONA ÈPOCA ABRIL 2009

núm. 47.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Juli Capilla

Coordinació:
Francesc Calafat, Maria Josep Escrivà,
Gustau Muñoz, Susanna Rafart

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Francesc Ardolino, Enric Balaguer,
Carme Barceló, Josep Lluís Barona,
Arantxa Bea, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Pere Calonge,
Lluís Calvo, Ferran Carbó, Emili Casanova,
Adrià Chavarria, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Isidor Cònsul, Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluxà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Maite Insa, Joan Josep Isern,
Lluïsa Julià, Ramon Lapiedra, Gemma Lluch,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Joan Manuel Matoses,
Lluís Mesequer, Abraham Mohino, Isabel
Clara Moll, Isabel Morant, Jacobo Muñoz,
Alexandre Navarro, Miquel Nicolás,
Vicent Olmos, Francesc Pérez Moragón,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Pere Antoni Pons, Joan Ponsoda, Vicent Raga,
Ramon Rosselló, Pedro Ruiz Torres, Josep Maria
Sala Valldaura, Vicent Salvador, Biel Sansano,
Vicent Simbor, Enric Sòria, Jaume Subirana,
Felip Tobar, Alicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Francesc Viadel,
Pau Viciano, Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
Juan Peiró

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Imprensa

PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

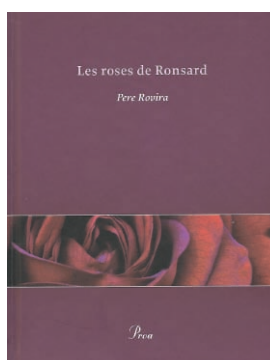
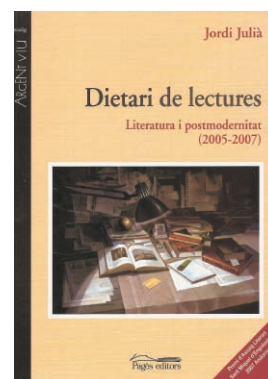
LLIBRES RECOMANATS

KITĀB TĀ'RĪḤ MAYŪRQA. Crònica àrab de la conquesta de Mallorca. L'autor n'és Ibn 'Amīra al-Mahzūmī, i és el millor retrat del període musulmà de la Mallorca dels primers anys del segle XIII: del 1203 fins a la pèrdua del territori en mans dels «infidels» cristians. Fet i fet, és la crònica contada pels vençuts, el revés d'una història que fins ara ens havia estat contada segons el prisma cristià i occidental, una de les primeres versions de la qual és immediata a la Conquesta: el *Llibre dels Feys* del rei en Jaume. I ens arriba ara gràcies als esforços del professor Muhammad ben Ma'mar, qui va localitzar el manuscrit en una biblioteca de Tinduf. La traducció al català és obra de

Nicolau Roser Nebot i Guillem Rosselló Bordoy. I el mateix Muhammad ben Ma'mar hi inclou un interessantíssim estudi preliminar i n'ha tingut cura de l'edició.

Elaborar un dietari és com seguir una dieta, és escriure amb constància sobre els nostres pensaments, els nostres somnis o el món que ens envolta, per treure'n un benefici. Consisteix a alimentar-se dia a dia de les incitacions del moment, i acabar-se nodrint d'uns aspectes vitals més que d'uns altres. Aquest *Dietari de lectures* és el resultat d'un règim de lectura que l'autor s'ha imposat, mes a mes, al llarg de més de dos anys. Jordi Julià va decidir anar redactant textos curts sobre les diferents novetats que queien a les seves mans (poesia, teatre, novel·la, assaig, estudis), i reflexionar sobre els seus temes, la forma o l'estil, des de la perspectiva de la postmodernitat. A mig camí de la crítica literària, l'assaig i el diari personal, aquesta obra aconsegueix presentar un bon retrat, disgregat i polièdric, de la cultura i la societat del nostre temps.

Pierre de Ronsard (1524-1585) va ser el poeta francès més influent del seu temps i és un d'aquells casos sorprenents d'esplendor i posterior obscuritat que de tant en tant es produeixen en la història de la literatura. És a partir del segle XIX —gràcies, en part, a Sainte-Beuve— que es reivindicava la seua veu poètica com una de les més destacades en la història de la literatura francesa. Com molt encertadament diu al pròleg Pere Rovira —que n'ha tingut cura també de la traducció—, «la poesia de Ronsard, per fortuna, és d'aquelles que no necessiten ni cognoms ni prestigis erudits per presentar-se al públic; és, sens dubte, una

poesia culta, en el sentit usual de l'expressió, però va més enllà del culteranisme, pel camí de la vida viscuda, del temps i de l'amor, els dos grans temes dels sonets que aquest llibre conté». L'edició bilingüe que ara ens ofereix Proa és tot un luxe i del tot escaient.

Juan Ramón Peiró Moreno, (València, 1962). Fotògraf especialitzat en paisatge urbà i arquitectura. La seua obra s'ha donat a conèixer en exposicions individuals i col·lectives, «Del mono azul al cuello blanco», «En las ciudades», entre altres. Ha participat en el llibre *Ebro-Orbe* d'Arcadi Espada i també a *Setembre* amb Marcelo Fuentes. Ha col·laborat en la revista *Lars*. Recentment ha exposat, juntament amb el fotògraf José Azkarraga, «Renta limitada» (arquitectura de postguerra a la ciutat de València). La seua fotografia mostra una visió sobre el desenvolupament urbanístic i el seu impacte en l'espai públic.

Entrevista a Antoni Xumet:

«Tendim a practicar una mena d'autocompassió col·lectiva que no ens ajuda gens a posar en valor la nostra literatura»

Diuen que és possible tenir un somni i estar despert; però per dur-lo a la pràctica, per plasmar-lo amb fets i poder-lo gaudir, cal ser despert. Despert i més coses: feiner, tenaç, agosarat... Alguna cosa de tot això deu tenir, ben segur, Antoni Xumet Rosselló (Port de Pollença, 1971), aquest home de veu reposada i mirada incisiva que, no prou satisfet amb la seva condició de poeta i traductor, un bon dia va mesurar les seves forces i va escometre un projecte engrescador que de temps li rondava pel cap: editar llibres, ni més ni menys. D'aleshores ençà, el segell editorial que ell comanda, Llibres del Salobre, ha anat edificant un catàleg coherent i rigorós que s'ha guanyat un prestigi merescut dins el panorama actual de la literatura catalana.

-Com va néixer el projecte de l'editorial, quins van ser els propòsits que us van empènyer a aquesta aventura?

-Supòs que en aquest aspecte no hem estat gaire originals... Tot plegat parteix de la dèria lectora i, dins d'aquesta línia, i seguint un gust estrictament personal, tens la sensació d'anar detectant alguns buits editorials que creus que mereixen ser omplerts. D'aquí a néixer un projecte editorial, en el nostre cas, hi va haver una sola passa. La intenció és la de poder anar publicant títols, ja siguin noves edicions o descatalogats, susceptibles de tenir un cert interès cultural.

-Quin balanç fa, ara com ara, de la feina feta i quines fites té la sensació de no haver pogut encara acomplir?

-El tema del balanç sempre resulta ambigu... Pel que fa al possible reconeixement, ni ho sabem ni ens toca a nosaltres valorar-ho. Ara bé, dins els objectius que ens vàrem marcar des dels inicis del projecte editorial, crec que ens podem sentir moderadament satisfets en el sentit que hem anat acomplint les expectatives inicials, dintre de les nostres possibilitats.

-I quines han estat les dificultats més grans amb què s'hi ha hagut d'enfrontar?

-Les dificultats no deuen haver estat massa diferents de les que pot tenir una altra editorial de característiques similars. Per a mi, el problema principal del llibre en català passa per l'error de no voler acceptar una realitat que és inherent al seu propi tarannà, i que no és altre que la quantitat potencial de lectors que té la nostra llengua. Si acceptem això, potser podríem enfocar millor

el problema i determinar-ne les solucions més adients.

-Quins aprenentatges ha fet a través de l'experiència editorial?

-Imagino que, tal com succeeix en tots aquells treballs que s'han de fer en equip, en què es dóna un contacte molt estret amb les persones, m'ha enriquit humanament en el sentit que m'ha donat la possibilitat de poder conèixer gent amb afinitats que difícilment hagués pogut conèixer treballant en un altre àmbit.

-Com valora el paper de les editorials que podríem anomenar «perifèriques»?

-Puc acceptar una perifèria geogràfica, però qüestiono una perifèria editorial. Quant al paper que fan, és més

que evident que els darrers temps les editorials que operen fora de Barcelona tenen molta activitat i molta presència. I les dimensions tampoc no han de suposar un problema, sempre que es tinguin clares les limitacions, per poder tirar endavant un catàleg coherent.

-En quins aspectes beneficia i en quins perjudica la seva labor la ràpida i constant evolució tecnològica en el terreny de l'edició?

-El que pens de la tecnologia és molt fàcil de resumir: és una gran eina, però els humans som tan complexos que tot ho embullam i arribam a convertir-ho en una manera de viure. Sense anar més lluny, avui dia sembla un sacrilegi no tenir telèfon mòbil o ordinador. Les noves tecnologies, d'una banda ens faciliten enormement les coses, però d'altra, també ens creen dependència. Em poden anomenar romàntic, ho accepto, però no veig quina gràcia té llegir llibres en un aparellat electrònic, per molt que en un futur (pel que sembla no gaire llunyà), puguis fer-hi anotacions o subratllats. Tot plegat és molt fred. Jo he arribat a establir moments molt íntims amb el paper de les pàgines de certs llibres, amb la seva tipografia, que no crec poder assolir amb el text electrònic.

-Quin percentatge d'un èxit editorial diria que correspon a la qualitat intrínseca de l'obra i quin a la publicitat i a les relacions públiques?

-Ens bombardegen tant amb la publicitat que hem arribat a perdre tota capacitat de decisió i pens que han acabat per anul·lar el criteri. Surt a televisió? Doncs, ha de ser bo. Es publica

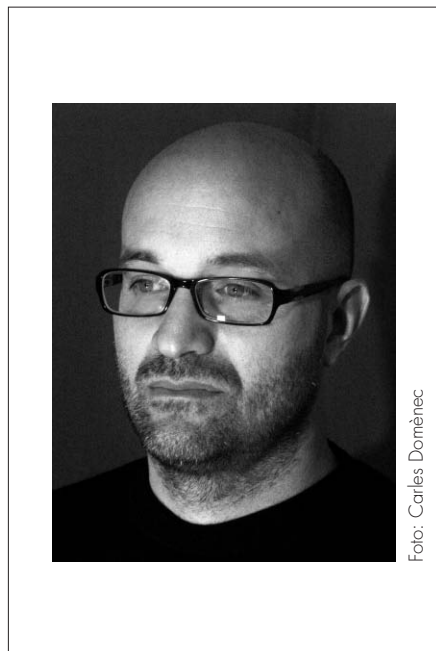

Foto: Carles Domènec

als diaris? Doncs, ha de ser veritat. És de rebut, em deman, aquesta conducta? Com ha estat sempre, la qualitat arriba a sobreposar-se a totes aquestes incidències (tot i que no sempre, per desgràcia). La publicitat sembla necessària, però al capdavant la més efectiva és el boca-orella.

-Com és, i com creu que hauria de ser, la relació del món de l'edició amb les administracions públiques?

-És molt senzill, la relació hauria de ser de respecte mutu i amb la predisposició a escoltar-nos els uns als altres. Si som capaços de fer-ho d'aquesta manera, sempre trobarem punts d'afinitat que ens permetran engegar línies i projectes culturals que, en definitiva, ens beneficiïn a tots.

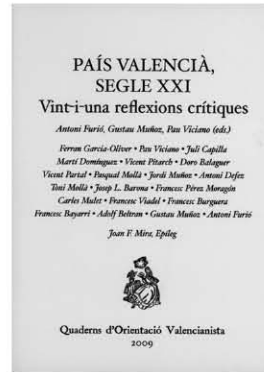
-Des de la seva perspectiva d'editor en llengua catalana, quin diagnòstic fa de la situació de la nostra literatura?

-Jo pens, sincerament, que la salut de la literatura en català és francament bona, especialment en allò més important, que és el nivell dels nostres autors; però em preocupa el fet que arrossegam un greu complex d'inferioritat, i tendim a practicar una mena d'auto-compassió col·lectiva que no ens ajuda gens a posar en valor la nostra literatura, i a promocionar-la.

-Hi està d'acord o creu que, senzillament, surten al mercat els llibres que hi han de sortir?

-És francament difícil de contestar aquesta pregunta, i molt em tem que ningú no ho pugui fer prou satisfactoriament. És clar que només es pot intentar respondre des d'un punt de vista personal i no general, perquè totes aquelles publicacions que a mi em sobren, probablement a la persona del costat l'entusiasmen, i hi té el mateix dret que tothom. Ara bé, el que sí que crec és que el problema parteix de l'arrel, i és que la societat ha perdut molta capacitat de decisió en el sentit que ens deixem guiar per gustos si volem una mica dubtosos i ens deixem arrossegat per modes i corrents que no aporten res, llevat de la pèrdua de temps. Aquest acomodament no el veig bé i costa de fer entendre a la gent, per exemple, que sovintejar els clàssics és un plaer, però la sola menció d'aquesta paraula ja trastorna molta gent... Ara bé, sí és veritat que hi ha vegades que pens molt seriosament que no es segueixen criteris editorials prou coherents.

NOVETATS DE LA VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

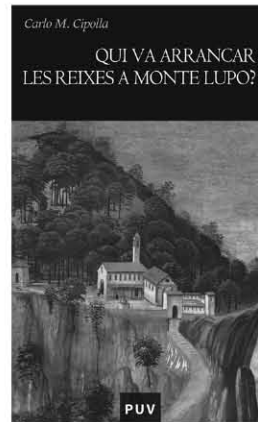

País Valencià, segle XXI
Vint-i-una reflexions crítiques
A. Furió, G. Muñoz, P. Viciano, eds.

Idees i paraules
Una filosofia de la vida quotidiana
Tobies Grimaltos

Exportar la llibertat
El mite que ha fracassat
Luciano Canfora

Qui va arrancar les reixes a Monte Lupo?
Carlo M. Cipolla

Ser Joan Fuster
33 visions sobre l'escriptor
N. Pellisser, A. Montón, F. Pérez i Moragón, eds.
INCLOU DVD

PUV PUBLICACIONS VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46010 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

El final de la trilogia

Ja sé que sempre és arriscat fer vaticinis sobre allò que en diem «la posteritat» però hi ha vegades que els arguments objectius de què es disposa animen a llançar prediccions de futur amb uns marges força raonables de seguretat en l'encert. És, al meu parer, el cas de Joan Francesc Mira (València, 1939), un home amb una trajectòria cívica impecable i un autor de bibliografia extensa i diversa en la qual es van trenant creació i pensament no pas com facetes diferenciades sinó enteses com estratègies comunicatives que es complementen al servei d'una manera exemplar de fer, de ser i de pensar. Com a ciutadà i com a home de lletres.

És en aquesta segona faceta —que serà la que centrarà el meu comentari— on crec que el nom de Joan Francesc Mira s'ha guanyat un lloc eminent en la nòmina d'escriptors europeus importants del darrer mig segle. I dintre de la seva àmplia bibliografia —que abasta narrativa, novel·la, assaig, ciències socials, divulgació, articles periodístics, traducció i fins i tot una esporàdica incursió en el món del teatre— penso que la seva faceta de novel·lista assoleix un grau d'excel·lència summament remarcable.

Una faceta que va començar fa trenta-cinc anys amb la publicació d'*El bou de foc* (L'Estel, 1974) i que va continuar amb *El desig dels dies* (Edicions Tres i Quatre, 1981) i *Viatge al final del fred* (La Magrana, 1983; reedició ampliada a Edicions Bromera, 1998). Un trio de llibres que corresponen a la fase d'aprenentatge que tot creador ha d'afrontar com a pas previ a l'esclat de tot allò que porta dintre seu. Un esclat que va arribar amb *Els treballs perduts* (Edicions Tres i Quatre, 1989; reedició a Proa, 2005) i *Borja, papa* (Edicions Tres i Quatre, 1996).

Dues novel·les ambicioses i amb una característica comuna: no acabaven en elles mateixes. La dedicada als darrers dies del papa Roderic de Borja va propiciar una sèrie de publicacions col·laterals fetes pel mateix Joan F. Mira sobre el personatge, la seva família i l'època que va viure que varen ajudar a situar dintre del nostre imaginari col·lectiu la rica cosmologia borgiana amb molta més riquesa de detalls de la que havíem tingut fins aleshores.

Joan Francesc Mira
El professor d'història
Proa, Barcelona, 2008
308 pàgs.

La millor novel·la després del *Tirant*

Tampoc s'acabava en arribar a la darrera pàgina el projecte que portava al cap Joan F. Mira quan va escriure *Els treballs perduts*, una novel·la que, segons va dir Jaume Fuster el dia d'octubre de 1989 que es va presentar a la premsa, «possiblement és la millor novel·la valenciana després del *Tirant*». En aquest cas el projecte tenia una planificació ambiciosa i perfectament definida ja que constava de tres novel·les agermanades per una sèrie de característiques comunes i ambientades en unes zones molt concretes de la ciutat de València. Una trilogia que

va continuar amb *Purgatori* (Proa, 2003), premi Sant Jordi de novel·la de 2002, i que s'ha tancat dinou anys després del seu inici amb *El professor d'història* (Proa, 2008).

En el cas de *Borja, papa* el mateix autor ha declarat en una entrevista publicada l'any passat que el seu objectiu en escriure-la era la reconstrucció d'un món —el Renaixement— amb els seus conceptes, referències, mentalitats, situacions i maneres de viure que han estat de les més espectaculars de la història moral i cultural d'Europa.

En el cas de la trilogia valenciana podríem dir que constitueix un esplèndid mosaic sobre la perplexitat de l'individu del nostre temps davant de la realitat que l'envolta, el depassa i no acaba d'entendre. Una perplexitat que trobem plasmada a partir de tres actituds diferents: Jesús Oliver, el protagonista d'*Els treballs perduts*, reacciona creant una magna biblioteca que aplegarà totes les branques del coneixement humà; Salvador Donat, el protagonista de *Purgatori*, rebaixa més els seus plantejaments i es conforma a abandonar el seu plàcid retir per fer companyia al seu germà durant els darrers mesos de la seva vida; Manuel Salom, el professor d'història del llibre de cloenda, desenganyat de tot fuig de la universitat, es desprèn de la seva biblioteca, abandona el seu barri de tota la vida i es retira a un pis nou de trinca amb la muller, una assistenta i un gos.

Quatre novel·les, per tant, que conformen un llegat que està a l'alçada de qualsevol de les tradicions literàries que es puguin considerar importants del nostre temps. Un llegat que, sortosament, agafa l'autor encara en plena forma i que, per tant, no hi ha cap motiu per considerar-lo definitivament tancat. En tot cas, el que sí que ha arribat a la seva culminació és el cicle iniciat ara fa vint anys amb *Els treballs perduts* i que es consuma amb tots els honors amb *El professor d'història*.

Oralitat, testimoni i bellesa

Abans d'entrar en la descripció dels atributs que defineixen aquesta singular novel·la, m'agradaria fer una consideració que sens dubte ajudarà el lector que vulgui endinsar-se en les seves pàgines: Mira és un autor d'escriptura lenta

i amb una prosa de períodes llargs que requereix una lectura atenta i reposada. Una lectura en la qual, a més a més, no s'ha de bandejar en absolut la dimensió oral del text. No és la primera vegada que ho dic: crec que pocs autors saben jugar tan bé com Joan F. Mira la carta de l'oralitat; és a dir, el recurs a la lectura en veu alta. Facin la prova i ja m'ho sabran dir.

En una entrevista de fa uns quants anys Mira deia que els eixos sobre els quals voldria que es desenvolupés la seva obra eren la transposició literària del temps que li ha tocat de viure, la voluntat de crear bellesa i el desig de tractar els temes centrals de l'experiència humana. Dit altrament: testimoni, estètica i ètica com a fites orientadores del seu programa creatiu. No està gens malament.

I, efectivament, el que li queda al lector un cop ha transitat per les històries de Mira és la sensació que «li ha passat alguna cosa». Ja sé que no ho expresso amb gaire pulcritud acadèmica però jo ja m'entenc. Vull dir que els llibres d'aquest home em deixen la sensació que en acabar-los sóc una mica més civilitzat que abans de començar-los. Una sensació que experimento amb molt pocs autors i que no cal dir que li agraeixo profundament.

Novel·la d'idees més que d'acció, *El professor d'història* descriu al llarg de dotze capítols un any de la vida de Manuel Salom, catedràtic d'Història contemporània de la Universitat de València a punt de jubilar-se. A raó d'un mes per capítol l'argument s'inicia un dia de febrer de l'any 2005 quan el nostre home pateix un petit accident just en pujar les escales d'accés a la Facultat el dia que havia d'iniciar l'últim quadrimestre de la seva vida de professor i es clou amb la descripció de la sortida del sol damunt de la ratlla del mar un dia de gener de 2006. Un final que, per cert, remet a l'escena inicial d'*Els treballs perduts* i que dibuixa amb perfecta subtilesa l'alfa i l'òmega d'una trilogia pensada com un tot i que, en conseqüència, té molts elements en comú.

El discurs inaugural que el professor fa als seus alumnes un cop refet de l'accident ens facilita les claus necessàries per entendre la perplexitat que l'aclapara i, doncs, el trajecte que la seva vida enfilà tan bon punt acabi la que —ho decideix de mane-

ra quasi instantània en percebre la radical indiferència dels oients— serà la darrera classe de la seva carrera docent. Manuel Salom s'adona que mentre el passat és un concepte comprensible i abastable el present és un cúmulo de coses que la raó no pot interpretar ni controlar. El món de la Il·lustració entenia el progrés i la modernitat com a conceptes enriquidors que es fonamentaven en una manera de pensar racional i ordenada. La modernitat actual, en canvi, és un procés de progressiu empobriment a canvi de res basat en la pèrdua dels valors, la banalitat, l'exhibicionisme i la superficialitat.

Es diria que un món capaç de generar dues guerres mundials, Auschwitz, la tragèdia dels Balcans o la Revolució Cultural de Mao és un indret massa desbaratat com perquè un professor d'història contemporània al final de la seva carrera no sucumbeixi a la temptació de declarar-se en crisi de consciència i decideixi, per tant, plegar sense esperar l'edat oficial que li permetria considerar-se jubilat amb tots els ets i uts.

Amb Faust al rerefons

De la mateixa manera que —característica comuna a la trilogia— els llibres anteriors recolzaven en mites com els treballs d'Hèrcules o la *Divina Comèdia*, a *El professor d'història* Joan F. Mira s'empara en el Faust per reforçar

el canemàs intel·lectual de la seva proposta. Però no pas el Faust tòpic del pacte amb el diable a la percaça de la joventut eterna sinó en el sentit més profund que li va donar Goethe. No és, per tant, l'ambició del poder o la cerca dels plaers el que mou Faust sinó l'intent de comprendre el món, el desig de saber. El coneixement, en una paraula.

El lector que conegui l'obra de Goethe trobarà a *El professor d'història* escenes que li seran familiars. Penso, per exemple, en una inicial evocació a la joventut i als anys escolars, en la contemplació de València des de la torre del Micalet, en els consells que Salom dóna a una jove alumna que a la seva manera també busca el coneixement, en una sessió de transformació física en una perruqueria unisex, o en una nit de Walpurgis molt especial per les carreteres secundàries del Grau de València.

A diferència dels personatges dels dos llibres anteriors, Joan F. Mira construeix aquest professor que tanca la trilogia amb una característica que a mi em sembla especialment significativa i fins i tot entenedora: el profund amor que sent per Irene, la seva muller malalta. El Jesús Oliver d'*Els treballs perduts* detesta la seva dona i se n'acaba divorciant, el protagonista de *Purgatori* és solter i només al final del llibre estableix relació amb una de les acompanyants del seu difunt germà. Manuel Salom, en canvi, professa de punta a punta del llibre un amor cap a Irene que va creixent en la mateixa progressió que avança la malaltia degenerativa que la reclou en una cadira de rodes i la condemna a una gradual i cruel immobilitat.

«L'amor que mou el sol...»

Per amor a Irene, professora de grec i contraimatge d'Helena que en el Faust personalitza l'intent de reintegrar la cultura grega en la contemporaneïtat, Manuel Salom ho deixa tot i palesa la seva decisió per mitjà d'una sèrie de canvis que anem coneixent al llarg del llibre: per primera vegada s'atreveix a provar el conyac, aprèn a conduir, es compra un cotxe, abandona el pis de tota la vida, s'afaita la barba, es posa perruca i liquida la seva biblioteca. Aquesta característica específica d'*El professor d'història* es percep de manera més clara si comparem el final

de la novel·la amb el de les anteriors. Així l'al·legoria destructora de les flames d'*Els treballs perduts* i el simbolisme fúnebre del passeig pel cementiri de *Purgatori* contrasten amb la contemplació admirada de la mecànica còsmica que fa sortir el sol cada matí damunt de la ratlla de l'horitzó i que remet automàticament a aquell «amor que mou el sol i les estrelles» que tanca l'immortal poema de Dant.

Hi ha un altre protagonista important a *El professor d'història*: la ciutat de València. Sé que Joan Francesc Mira té una cura molt especial a puntualitzar que la seva no és una trilogia «sobre» València sinó una sèrie de reflexions d'abast universal que, tot i que podrien transcórrer en uns escenaris ideals, l'autor ha preferit projectar-los damunt d'uns paisatges que coneix a fons i que li pertanyen. I en aquest sentit la València novíssima que creix al voltant de la Ciutat de les Ciències i de les Arts de Santiago Calatrava li va com anell al dit ja que és l'emblema perfecte de la banalitat, la buidor, l'exhibicionisme i la pèrdua del sentit de la història que Manuel Salom deplora.

Al principi d'aquestes notes feia esment a l'escriptura lenta i de períodes llargs que caracteritza l'obra de Joan F. Mira i que a *El professor d'història* arriba a uns nivells altíssims de depuració. Per a qualsevol lector interessat mínimament en allò que en diem «cuina de l'escriptura» és una veritable delícia analitzar com, a partir de la tria del tema que centra el llibre, l'autor elabora una estructura, genera uns personatges i basteix una construcció narrativa complexa, sòlida i coherent que presenta com a fàcil allò que en el fons denota un domini de tots els recursos de l'ofici que està a l'abast de molt pocs autors.

I tot això servit amb una prosa fluida i de frase llarga que reflecteix amb transparència els pensaments i les sensacions dels personatges, amb un monòleg interior que s'avé a la perfecció amb aquesta nova versió de Leopold Bloom que passeja, pensa i fa digressions mentre camina pels carrers de València, una ciutat que Manuel Salom (i amb ell el mateix Mira, n'estic segur) estima profundament malgrat que senti que ja fa molts anys que aquest amor no és pas correspost.

Joan Josep Isern

LLEONARD MUNTANER, EDITOR

TEMPS OBERT · 12

PVP: 16 €

MIRALLES, Carles. *Sota el signe del fènix*. Durar i pel foc sempre renéixer. 176 p.

TEMPS OBERT · 13

PVP: 25 €

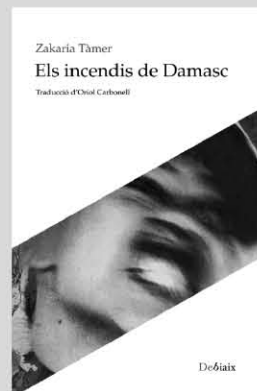
MUNTANER, Maria / PICORNELL, Mercè / PONS, Margalida / REYNÉS, Josep Antoni (ed.) *Poètiques de ruptura*. 408 p.

EN DIÀLEG · 16

PVP: 16 €

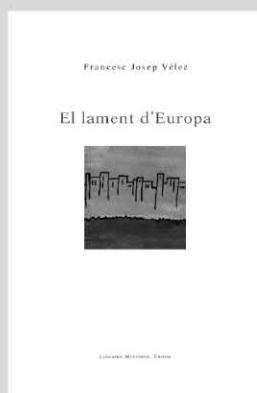
PONS, Pere Antoni. *Tot són veus, tot són mons*. Entrevistes amb escriptors i intel·lectuals catalans. Fotografies de Carles Domènec. 256 p.

DEBIAIX · 3

PVP: 13 €

TAMER, Zakaria. *Els incendis de Damasc*. Pròleg: Margarida Castells Criballès. Traducció: Oriol Carbonell. 264 p.

LA BUTZETA · 27

PVP: 10 €

VÉLEZ, Francesc Josep. *El lament d'Europa*. 108 p.

LA BUTZETA · 30

PVP: 10 €

FARRÉS, Ramon. *El present constant*. 140 p.

LLEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca)
Tel. 971 25 64 05 · Fax: 971 256 139 · A/e: editorial@lleonardmuntanereditor.cat

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS,
C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tel. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES,
C/ Roís de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES,
Carrer G, nau 6 · 46394 Ribarroja del Túria (València) Tel. 96 166 52 56 · Fax: 96 166 52 49

Larsson: un fantasma comunista recorre una altra vegada el món

Baltasar Porcel opina que la novel·la de Larsson, *Els homes que no estimaven les dones* (Ed. Columna, 2008, 625 pàgs., única novel·la de la trilogia *Millenium* que l'escriptor ha llegit, i la primera de la saga) és un *thriller* superficial que tracta de demostrar que Suècia i, en general, el món occidental, estan podrits. Ell argüeix que al seu entorn habitual no es produeixen tants casos de sadisme, ni de proxenetes, ni de matrimonis demencials, ni de violència mafiosa, i que, tan sols una profunda degradació pot explicar aquesta societat desballestada que ens ha sobrevingut. I vés a saber si no té una mica de raó. El que no aclareix Baltasar Porcel són les causes d'eixa degradació. Després, com resulta freqüent en ell, menysprea unes formes literàries pel fet de ser populars i tindre èxit; ja són sospitoses: un producte de consum destinat a lectors massificats. I acaba, com qui descobreix la lluna, reivindicant Strindberg i Bergman.

El mateix Larsson, en l'única entrevista que se li atribueix, confessa que ell és un escriptor de literatura popular. Abans havia estat periodista, i per a més inri, comunista independent que abraçava totes les causes polèmiques: l'antiracisme, el feminisme (en un país on Selma Lagerlöf, una escriptora sueca, obtingué el primer premi Nobel de Literatura guanyat per una dona, l'any 1909, i les dones el dret a votar al segle XIX!) i l'oportunitat de no deixar-se xafigar per un capitalisme ferotge, substituït, quan ho decideixen les urnes, per una socialdemocràcia malauradament corrupta.

El senyor Porcel pensa que la manca d'emocions d'aquest món occidental és la que ens indueix a considerar que habitem l'espai d'un gran malson, quan la realitat potser esdevinga plàcida si mirem cap enrere. Per altra banda, cal admetre que l'escriptor capta la crisi econòmica actual amb profunditat i reconeix l'estafa capitalista.

Ja comencem a emmarcar l'univers de *Millenium*: degradació, corrupció, racisme, prostitució, violència de gènere, nazisme, grans estafes financeres...

En tot cas, Porcel, pel fet d'escriure sobre el fenomen Larsson a la seua columna diària de *La Vanguardia* (23/01/2009), amb un article anomenat «*Fantasia o vida degradadas*», corrobora l'impacte mundial que ha produït la trilogia d'en Larsson, un escriptor suec, sobre milions de persones que admiren les seues novel·les.

Larsson sí que escriu literatura, i no bajanades, si literatura és captivar els lectors amb històries intel·ligents i creïbles, dignament escrites, amb sentit d'un ritme trepidant on la imaginació, sempre ben aconsellada per la informació, ens transporta a situacions límit, a les quals la crítica social, a més de ser justa, també és equilibrada.

Els dos protagonistes més importants de la trilogia són Lisbeth Salander, una jove hereva de Pippi Calcesllargues, investigadora sense escrúpols, ambigua sexualment i avantatjada *hacker* informàtica; i Mikael Blomkvist, una espècie d'*alter ego* de l'escriptor, crític amb el sistema capitalista i fiscal implacable de les conductes violentes, retrògrades i irracionals d'un sector de la societat més nombrós del que suposem: els nazis i les màfies de tota mena. Un periodista que vol assolir compromisos d'higiene pública a canvi de res.

Des d'un punt de vista psicològic, els personatges de Larsson no tenen tanta profunditat com els de Henning Mankel. Però estan dotats d'un vigor gairebé vertiginós, potser emparentat amb el vigor de la novel·la negra americana d'escriptors com Dashiell Hammett o Raymond Chandler. Mankel ha creat un univers i Larsson un estel que brilla quasi tant com Venus en aquests temps actuals, tots dos representants d'un petit país, amb un Estat que garanteix que el suec, un idioma propi utilitzat per un nombre de persones molt semblant als que utilitzen la llengua catalana, ocupe el lloc que es mereix dintre del nostre món globalitzat.

Qui determina la qualitat literària? Qui estableix el veredict sobre la vigència d'una novel·la? I, el que és més important, qui controla la qualitat democràtica de les societats? Marx amava

Balzac, diu Rafael Chirbes, i, mentre no es demostre el contrari, el diagnòstic del filòsof alemany sobre el món capitalista està més vigent que mai. Larsson ens apropa a eixes situacions curioses en què tothom mira cap a un altre costat, on ningú vol assabentar-se de res, o bé per por, o potser per una indiferència autoreductora i egoista. Les denúncies de Larsson són colpidores: polítiques pocavergonyes que atorguen, des de l'Estat del benestar, suports financers a empreses més o menys ficícies, possiblement tèrboles, que canvien, en el mercat negre, ajudes estatals per un munt de negocis, alguns d'ells gens transparents, que ben bé poden relacionar-se amb el tràfic d'armes.

La segona part de la trilogia, *La noia que somiava un llumí i un bidó de gasolina* (Ed. Columna, 2008, 767 pàgs.) és la cua de la primera novel·la o la continuació natural. Ara esperem la tercera i última prolongació de la saga, que s'editarà durant aquesta primavera.

I si encara no en teníem prou, de tràfics, de nazis folls reconvertis en assassins en sèrie de dones, nazis que encara perviuen a la Suècia d'avui i ens fan sospitar d'aquella estranya neutralitat sueca durant la Segona Guerra Mundial, a la segona part s'aporten noves xacres. L'emigració incontrolada de ciutadans d'antics països comunistes, portadors de lucratiu negocis de prostitució realitzats gràcies a la complicitat de polítics i policies, comença a condicionar greument la vida d'una societat que, fins fa poc, era considerada com un model de tradició democràtica i progressista. Ens ven tremendisme Larsson? Jo pense que no, ell ens ensenya una realitat que, com de costum, ací ens ha arribat un poc tard i camuflada. També ens suggereix unes històries d'acció captivadores, algunes de les quals (el fals soterrament de Lisbeth Salander) potser, en un futur, figuren en antologies del gènere de terror. Un terror literari que gairebé ens fa riure si contemplem la realitat que ens envolta.

Josep Bertomeu Moll

Cap a March, amb veles i vents

La primera cosa que cal fer constatar quant a aquest llibre és que no es tracta d'encara una altra antologia d'Ausiàs March de les moltes que ja volten pel món. Aquest volum, tot i que conté només trenta-tres dels cent vint-i-huit poemes coneguts de March, consta de 389 pàgines denses, totes plenes de noves idees, aclariments puntuals sobre el sentit dels poemes, i aportacions sòlides sobre la cultura literària de March. És una contribució molt important a la nostra comprensió del més gran poeta europeu del segle XV, fruit d'anys d'estudi pacient i minuciosos de textos i arxius no tan sols per part dels autors d'aquest llibre sinó també de tot un grup d'investigadors a Catalunya i València, a més de les aportacions de bon nombre d'altres estudiosos d'arreu del món, el treball dels quals hi és reflectit, ampliat i millorat. És un gran mèrit dels autors que hagen pogut assimilar i avaluar els resultats de l'actualment considerable bibliografia, i afegir-hi contribucions pròpies substancials, per a oferir-nos un March que ix dels paràmetres de la visió més corrent que hom sol tenir de la seua obra i que és reflectida en gairebé totes les edicions i antologies existents. El text emprat és el de Pere Bohigas publicat per Barcino en versió corregida el 2000, amb una ortografia regularitzada, i amb gairebé totes les divergències del text revisat de Bohigas assenyalades en nota (només he trobat un cas no indicat al poema XI, v. 28).

Veiem primer la llarga «Introducció». Ací hi ha pàgines excel·lents que ens expliquen el context cultural en què March es movia i els contextos probables en els quals podia haver-se creat un públic per a la seua obra. Es desterra la idea, que encara té certa acceptació, d'un poeta que escrivia al marge de la cort i aïlladament, recordant-nos que hi havia altres corts que l'italiana itinerant del Magnànim que finalment es va establir a Nàpols on no consta que March hagués estat. Un dels aspectes més valuosos de la «Introducció» és l'esforç que realitzen Gómez i Pujol (sobretot a les pàgs. 49-62) per explicar per què March va escriure la major part de la seua obra entorn a l'amor, i com va renovar aquest gran tema de la poesia cortesana dels trobadors i dels seus avantpassats i contemporanis a través d'un seguit de situacions narratives en la qual es va forjant la identitat d'una mena d'heroi

---

Francesc J. Gómez & Josep Pujol
Ausiàs March. Per haver d'amor vida
Barcelona, Barcino, 2008
389 pàgs.

---

al centre d'una llarga ficció sentimental. Els autors expliquen extensament la importància que March, mitjançant aquesta identitat, sabé donar a la matèria de l'amor per a treure'n noves possibilitats poètiques i morals. Aquesta perspectiva representa un pas molt important en la comprensió del poeta, perquè —sospite— els crítics i els lectors moderns molt sovint ens sentim incòmodes davant el tema de l'amor tal com el tracta aquell «pus extrem amador». L'impacte de March hui en dia en certa manera se sent no obstant el tema majorment amorós, que fàcilment ens podria no semblar res més que una postura adoptada a efectes de fer poesia, i crec que amb prou justificació: el poeta, segons recomana Juan de Baena al pròleg del cançoner que va compilar al començament del segle XV, «*que sea amador y que siempre se precie e se finja de ser enamorado*». Les paraules de Baena impliquen una obligació d'estar enamorat o, si no, d'actuar a l'hora de compondre poesia com si ho estigués. F.J. Gómez i J. Pujol atorguen a March la màxima seriositat en el seu desenvolupament del tema de l'amor que ell mateix sempre reclama. En canvi, es diu molt poc d'altres aspectes de la seua obra que semblen d'una certa importància per a la comprensió global de tota la poesia que March va escriure entorn a l'amor. La seua visió general de la dona, per exemple (tot i que l'antologia inclou dos maldits), o el fet que si llegim tots els poemes, veiem que bon nombre d'ells presenten poca variació temàtica perquè el que interessa a March és més aviat fer lluir la seua immensa capacitat d'invençió retòrica. Hi ha bastants poemes on realment aquesta és la prioritat, no el desenvolupament

de la figura de l'heroi d'amor tan ben representada per la tria de poemes en aquest llibre. En aquest sentit, cal recordar que totes les antologies distorsionen.

Tant a la «Introducció» com als extensos davantals i notes a cada poema es va construir una idea ben coherent de la cultura literària d'Ausiàs March: Ovidi, sobretot, però també Boeci i Sèneca (aquests tres en llatí o en traduccions catalanes medievals), poetes italians i francesos, els trobadors i els poetes posttrobadorescos d'abans d'Ausiàs March, els llibres de devoció i de meditació, i la Bíblia. En alguns dels casos esmentats es tracta d'una influència directa on podem veure com una frase d'una traducció apareix a un conegut vers de March, però en molts altres els editors ens refereixen a textos de rerefons, probablement coneguts per March i que podien haver influït en les seues idees o els seus plantejaments poètics. Tot aquest aparat de fonts i influències enriqueix enormement la lectura i estudi dels poemes.

Dit això, algunes de les afirmacions que es realitzen a la «Introducció» caldria matisar-les més en algun moment quan els fruits de la recerca actual i futura ho permeten. Em limitaré a tres casos. Primer, l'atractiva idea (pàg. 24) que tots 35 poemes de «Llir entre cards» podien haver-se escrit entre 1425 i 1431, quan, com va deixar clar Alan Ryder fa anys a la seua biografia del Magnànim, Alfons residí principalment (però amb moltes absències) a València. El rei degué haver-hi tingut una cort, i si fa poc que hom ha començat a donar-hi importància això es deu a la falta de documentació trobada fins hui. Però almenys s'ha publicat el que ofereixen els arxius relatius a les ambaixades borgonyeses el 1426 i 1427 (una d'elles amb la presència de Jan van Eyck) i la seua suntuosa recepció a València (vegeu Eduard Mira i An Delva: *El toisón de oro*, València: Generalitat, 2006). Sembla evident que és un dels buits documentals que més convé provar d'omplir, perquè March, com insisteixen els autors, era un poeta de cort que escrivia per a un públic de cortesans. Com un dels falconers majors del rei —sempre n'hi havia dos, com ha aclarit en Jorge Sáiz Serrano al seu magnífic llibre *Caballeros del rey. Nobleza y guerra en el reinado de*

Alfonso el Magnánimo (Universitat de València, 2008)— era membre de la casa reial (potser l'hem d'imaginar recitant els seus poemes vestit de la llibrea reial que li corresponia) i anteriorment segurament es movia en la important cort del duc de Gandia, a la qual estava vinculat el seu pare, com ens recorden els autors.

Una altra idea, més problemàtica, és que el poema XLIII (el famós maldit contra una tal Na Monboí i el seu amant mercader, en Joan) s'hagués escrit el 1424, o poc després, quan March va passar la primavera a Barcelona esperant que salpés l'estol del Magnànim en una segona expedició cap a Itàlia. Aquesta datació es basa en el document que esmenta Jaume Chiner a la seua biografia de March (*Ausiàs March i la València del segle XV*, Generalitat Valenciana, 1997, pàg. 331) en el qual Elionor de Ripoll, mare del poeta, autoritzava en Guerau de Gualba perquè negociés el matrimoni per al seu fill amb una de les dues vídues barcelonines, una de les quals s'anomena «Momboy», un nom que se sembla al de «Na Monbohi» del poema.

Tant de bo si resulta ser veritat, i per dues raons: 1) si Na Monbohi és una vídua, la imatge de la tórtora vídua de la primera cobla seria especialment adient, i 2) tindria implicacions importants per a l'ordenació i datació dels poemes de la primera època, només un dels quals ara per ara és més o menys datable. Però el document en qüestió, del fons de la família Moncada (ara a l'Archivo Histórico Nacional), no el publica Chiner ni tampoc Jesús Villalmanzo al seu *Documenta Ausiàs March* (Diputació de València i Institució Alfons el Magnànim, València, 1999), i caldria explicar per què Elionor reprèn unes negociacions amb les mateixes vídues que el seu marit ja considerava possibles candidates abans del 1413 i que ja el 1424 havien de tenir uns anys. Ara per ara no en sabem prou per a fer suposicions de datació (suposicions repetides a la pàg. 362), sobretot tenint en compte el caos que ofereixen les nomenclatures.

La tercera idea, també problemàtica, que voldria comentar sorgeix en les pàgines dedicades als «Cants de Mort». Ací s'emfatitza la vinculació entre aquests sis poemes i els d'amor, i com a mostra d'aquest vincle s'inclouen en la selecció de textos dos dels sis poemes, els XCVI i XCVII. Fins ací bé, però el que és més difícil d'acceptar és la proposta que les aparents referències a una intimitat conjugal que apareixen en diversos passatges dels «Cants de Mort» s'haurien d'entendre en clau metafòric («la metàfora d'un amor sublim extraconjugal», pàg. 67) mentre la frase del poema XCII, v. 179, «muller aimia» («esposa amada») funcionaria, segons els autors, com a símil, i no com a clau identificador de la relació entre el poeta i la difunta. Basen la proposta del valor metafòric de la relació matrimonial que es descriu a la majoria dels «Cants de Mort» en una interpretació del XLVI («Veles e vents») segons la qual el poeta, en dirigir-se a la seua dama en el context d'un viatge imaginari, segueix el model de la història ovidiana dels dissortats esposos Cèix i Alcíone. El vincle amb els poemes d'amor i algunes referències a l'edat del poeta i la dona en qüestió serveixen per rebutjar la candidatura de la seua segona esposa, Joana Escorna (pàgs. 67-68) i afavorir —si es tractés d'una esposa— a Isabel Martorell, la primera. Per a qui signa almenys, forçosament la *muller aimia* era una d'aquestes dues espo-

ses. Si no es tractés d'una esposa, March només podria escriure i difundir aquests sis poemes uns anys abans de començar els tràmits de matrimoni amb Isabel o bé els havia d'escriure entre el 1439, quan morí aquesta, i el 1443, quan es casa amb Joana Escorna. Sembla molt difícil que el seu públic compost de membres dels altres llinatges del país hagués tolerat uns poemes de dol que parlen de situacions tan íntimes si el seu punt de partida en la vida real fos uns amors extramatrimonials amb una dona que havia de ser necessàriament parent d'ells (per exemple, Teresa d'Hixar —quasi segurament la «dona Teresa» lloada al poema XXIII— que seria una possible candidata, segons els autors).

Sobre les amplíssimes i sempre aclaridores notes em limitaré a dues observacions puntuals. La primera és la interpretació del v. 3 del XXVIII: «pocs animals no clouen les palpebres». És poc probable que el sentit global del vers siga «són pocs els animals que no clouen les parpelles», com volen els autors, perquè els versos 1-4 del poema descriuen tot el contrari d'un temps de repòs: el dia té «por» de deixar el món per aquesta raó, i els malalts saben que patiran més a la nit, a l'igual dels animals petits (aquest és el sentit de «pocs») que no es poden permetre baixar la guàrdia contra els depredadors més grans. L'altre cas d'una interpretació per a mi poc convincent és el «Cant de Mort» XCVII, v. 19. Es tracta del passatge on el poeta descriu com veu que la dona està a punt de morir, «dient, plorant, / No vullau mi lleixar, / hajau dolor de la dolor de mi'. Segons els autors, és la dona, no el poeta, qui plora i diu aquestes paraules —tot i que està a punt de morir i és ella qui se'n va i deixa al poeta.

L'única crítica negativa que faria del llibre és que Barcino haja pres la decisió d'imprimir els davantals i les notes —que són la part que necessàriament el lector més acabarà llegint i rellegint per la mina d'informació i idees que contenen— en unes lletres massa petites per a qui no tinga costum de llegir amb lupa.

Robert Archer
King's College London

Valenciana, SA de prosa

Fa poc, en el número 45 de *Caràcters*, Marc Romera, en parlar dels impulsos i les aportacions dels nous narradors catalans, ho feia sense trepitjar-se els dits i no establia barreres temporals fixes. Partia de dos estadis, el format pels escriptors joves ja madurats (incloïa des de Puntí, Sala, Moliner i Albert Sánchez Piñol fins a Sebastià Alzamora, Francesc Serés i Pere Guixà) i el compost per narradors més recents (on anomenava, entre altres, Najat El Hachmi, Lluïcia Ramis, Edgar Cantero, Melcion Comes, Martí Sales i Joan Miquel Oliver). Bé, doncs jo també, per tractar la narrativa valenciana d'ara, m'arreceraré en l'ambigüitat i, si molt convé, l'eixamplaré, perquè l'objectiu d'aquest article encara és més problemàtic per la raó de tallar la narrativa en català en pedaços i pel simple fet que al País Valencià voler fixar fornades d'autors encara és un pèl, o dos, més embolicat. Darrerament, corre la brama pels blogs que l'aixeta de narradors va en camí d'exhaurir-se per la calamitosa etapa històrica en què viuen les terres valencianes; opinió que ha sigut contestada per una onada d'optimisme arran de l'aparició d'un escriptor jove amb un cert pedigrí mediàtic, com és el cas del músic Xavier Sarrià, del premi atorgat a Xavier Aliaga i del fet que Manuel Baixauli ha provocat un gran efecte amb *L'home manuscrit*, un llibre amb el mètode de boca a orela que ja va, si no vaig errat de comptes, per la sisena edició. El que escriu aquestes ratlles serà més modest, no farà cas ni als uns ni als altres, i es limitarà a jugar amb el que hi ha. Això sí, cal constatar que des de fa temps al País Valencià pocs narradors sorgeixen amb una edat primerenca, ho fan més aviat amb certa maduresa.

A part dels noms indiscutibles de Ferran Torrent i Joan F. Mira, els narradors que es troben ara en un punt dolç són els nascuts en les primeres passes dels seixanta del segle passat. Crec que poca gent posarà en dubte que autors com Baixauli, Martí Domínguez i Vicent Usó posseeixen universos narratius amb forta personalitat, i caldria afegir-hi Francesc Bodí i Esperança Camps.

Una bona part dels autors que s'han donat a conèixer en el nou mil·lenni han nascut en la segona part de la dècada dels seixanta i en la dècada següent. El primer tram el conformen Joan Garí, Urbà Lozano, Carles

Bellver, Albert Garcia Pascual, Carles Cortés, Silvestre Vilaplana i Gemma Pascual. Al segon trobem Salvador Company, Xavier Aliaga, Juli Capilla, Josep Martínez Sanchis, Liris Picó, Anna Rúbio i Fandos, Rafael Claver Fos, Francesc Gisbert, Jordi Colonques, Xavier Sarrià, Francesc Bononad, Maria Torres i Palau i Marc Pallarès. Seria injust no esmentar la literatura orientada als joves on, a banda d'alguns noms citats, cal tenir presents autors com ara Lluís Miret, Ximo Cerdà i Manuel Matoses. Ja sé que la llista és extensa, però convé remarcar l'existència d'un nom considerable d'autors, d'ambició i objectius molt variable, capficats en dir la seua, tot i haver unes circumstàncies adverses, fet que motiva que autors que no se situen en les primeres línies han de recórrer a les noves tecnologies o a l'autoedició per tal de fer públiques les seues obres.

Avui en dia no es fàcil trobar grups generacionals que defensen uns objectius i una voluntat estètica enfrontada obertament als pares literaris, però es poden detectar unes ànsies i unes orientacions en la narrativa que es produeix ara al País Valencià i que, d'entrada, les podem sintetitzar en quatre punts. En els darrers anys ha sorgit la necessitat de tocar, i si convé amb fermesa, els maldecaps que afecten la societat actual. I se'n porta la palma el tema de l'especulació urbanística, i, en general, tot allò que esdevé un dissolvent del paisatge i d'un rostre històric i cultural determinat del país, mentre el discurs oficial crea un país de xauxa paral·lel a la depredació. Hi ha una veritable obsessió per assenyalar el deliri d'uns sectors que, per tal de munyir beneficis ràpids, no els importa assolir el propi hàbitat. Entre les aproximacions de Ferran Torrent i Joan F. Mira han volgut dir-ne alguna cosa Francesc Bodí, Joan Garí, Salvador Company i Francesc Gisbert. En la línia més política destaca l'encert de *Si no ho dic, rebente* de Xavier Aliaga, qui amb un filtre burlesc i gro-

tesc tracta el naufragi de l'ensenyament públic i la imposició de la llei de l'imperi del ciment en els ajuntaments. La literatura que es mou en aquestes coordenades explota una perspectiva realista, encara que no sempre siga així. En seria el cas de *Silenci de plom*, on Salvador Company —un dels autors més ambiciosos i consistents— integra aquesta temàtica enmig d'una intenció estilística i de reflexió metaliterària que té com a punt d'atracció un microcosmos i una mena d'Houdini literari entestat a crear una aura enigmàtica al voltant de la seua identitat. També juga a l'equívoc, per bé que sense moure's d'uns referents més versemblants, el Francesc Bodí de *Soroll de la resta*.

Un altre imant temàtic és la memòria històrica, la recreació de la guerra, la postguerra i l'exili (Francesc Gisbert i Marc Pallarès), on potser destaca per ser innovador l'enfocament de veure'n els seus efectes des del present (Joan Garí i Salvador Company).

La mirada global de les coses que marca la informació actual és perceptible en autors joves. Així, Xavier Sarrià en els relats *Històries del paradís*, escrit en un estil directe però sense adoctrinar, ofereix una mirada política sobre la injustícia social, la violència i la pobresa a escala internacional. La petjada de la cultura de masses és total en l'obra de Maria Torres i Palau, composta per monòlegs trenats segons la mirada d'actors cinematogràfics o de personatges de cel·luloide. La concepció del llibre en forma de ventall, de galeria de personatges lligats per un motiu, també la contemplem en la catalogació de caràcters de dona que configura *Femení singular* d'Urbà Lozano.

La preocupació per les relacions entre cultures i el maltractament a les dones són els fonaments del darrer llibre de Carles Cortés, qui conrea una literatura de personatges. Un camí semblant segueix Liris Picó, que s'ha centrat en l'educació femenina, la maternitat i els conflictes de parella.

Un segon eix el formaven la voluntat estètica i la construcció d'artefactes imaginatius. L'obra més emblemàtica en aquest moment és la de Manuel Baixauli, que confecciona personatges obsedits a crear universos propis i explora l'irreal i l'estupefacció com a ingredients de la vida humana. Una literatura on el toc de pedra és més la

intenció estètica que no la versemblança també la practiquen Vicent Usó i Salvador Company. La preocupació formal dels narradors du a calçar les trames amb gèneres distints. Així, Baixauli dialoga amb l'assaig i el teatre; Company amb la ciència-ficció i l'exegesi literària; Lozano amb el guió cinematogràfic, els mecanismes del gènere policíac i el relat breu; i Bonnad proposa una experimentació que mobilitza el diàleg amb altres llenguatges artístics i l'acoblament dels gèneres.

La voluntat d'explorar altres àmbits domina *L'home de Melbourne* de Juli Capilla, que beu de la ciència-ficció i s'alimenta de la intriga per reflexionar sobre la identitat i la clonació, la llibertat i el control. La literatura fantàstica té un pes definitori en els relats de Carles Bellver, que també s'ha submergit en un terreny pròxim: la follia.

La realitat valenciana preocupa, però hi ha el temor que l'atmosfera local asfixie la ficció i, per aquest motiu, els novel·listes fan l'esforç d'ennavegar-se en altres geografies. I, precisament en aquesta aventura, Francesc Bodí acon-

segueix amb la màgia d'*Havanera* el seu millor llibre.

Un dels drames de la narrativa en català és atraure lectors i alguns ho resolen per la via del gènere i una escriptura correcta, cisellada amb ofici i sense perdre de vista els camins més o menys convencionals. Així, posem per cas, Silvestre Vilaplana convertí en una ocasió la vida i l'obra de Joanot Martorell en una trama d'aventures i en una altra mira d'imitar la recepta del complot històric amenitzat amb la traca de simbologies i profecies religioses. Una altra opció que s'ha fet servir, i no seria d'estranyar que cada vegada es fera més, és el *psicothriller* o la carn de psiquiatria.

Finalment, cal apuntar que l'humor i la ironia han temptat bastant els narradors en els darrers anys. Urbà Lozano ha trobat una fórmula encertada en *Plagis*, on gràcies a una estructura afortunada i una trama de creuaments i paral·lelismes tira endavant una novel·la divertida on retrata diverses generacions. En aquesta tònica trobem, amb un to pujat de graus, una tirada a narrar el desficaci o des-

del desficaci com la que practiquen Claver i Colonques.

En la narrativa valenciana podem plantejar tots els problemes que vulguem, i uns quants més, i un n'és la recerca d'estratagemes per captar lectors sense perdre la dignitat narrativa, perquè així, sense trames potents, tampoc els llibres no trauen el cap en el mercat tan rebolicat del llibre en català. Però per als narradors que no viuen de la tirania dels tiratges, la gens bucòlica situació valenciana pot fins i tot engrescar-los a apostar per jugades singulars. I el resultat de tot plegat és que a hores d'ara els prosistes tenen un domini de l'idioma i de l'ofici que els permet fer-lo ballar al ritme que els convé, amb flexibilitat i sense vergonya, si cal, i els facilita la incursió per àmbits de tota mena i condició. I d'aquesta manera poden fer sonar la corda greu de la literatura sense perdre el compàs i el ritme per tal que el lector gaudisca de la lectura. En aquesta ruta s'ha avançat bastant. Si no podem de vista que es movem en un cercle reduït, la cosa no està gens malament.

Francesc Calafat

Mètode
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
Revista de Difusió de la Investigació • Hivern 2008/09

60
Darwiniana: en el segon centenari del naixement de Charles Darwin
Monogràfic coordinat per Martí Domínguez

VERSÍO SENSE CENSURAR

La revista de referència de la Xarxa Vives d'universitats

Subscriu-te ara a MÈTODE i podràs rebre com a regal de benvinguda l'*Autobiografia* de Charles Darwin, per primera vegada traduïda al català i sense censurar. Si ho prefereixes, pots triar qualsevol dels altres títols de la col·lecció MONOGRAFIES MÈTODE, *Albert Einstein. El seu segle i la seua ciència* o *Els nostres naturalistes*, el DVD amb els 50 primers números de MÈTODE o la samarreta dissenyada per Artur Heras amb el lema «Cultivar la ciència».

SUBSCRIPCIONS: Servei de Publicacions de la Universitat de València. Carrer Arts Gràfiques 13. Tel.: 96 386 45 61. València 46010.
Preu Subscripció anual 2009 (4 números l'any):
25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger.

www.metode.cat

Núm. 60 (Hivern 2008/09)
Darwiniana: en el segon centenari del naixement de Charles Darwin
Monogràfic coordinat per Martí Domínguez

1a EDICIÓ EN CATALÀ

Tot l'afecte del vostre Sales

L'editor Joan Sales, com és sabut, va tenir notícia d'una novel·la que semblava excel·lent gràcies a Joan Fuster, membre del jurat del premi Sant Jordi al qual s'havia presentat Mercè Rodoreda, i que no va guanyar. Joan Sales, gran novel·lista i editor incansable, li va escriure una carta demanant-li'n una còpia per llegir *La plaça del Diamant*, amb el mateix «vós» amb què li escriuria la darrera missiva, l'abril del 1983.

La lectura de les 567 cartes que es van enviar Rodoreda i Sales durant aquests vint-i-tres anys és una experiència colpidora per als lectors i d'un valor incalculable per als rodoredians.

En primer lloc hi trobem la reflexió sobre la supervivència de la nostra cultura en uns temps difícils, que esdevé desesperança en veure que la caiguda de la dictadura no tenia uns efectes immediats extraordinaris en la pujança de la llengua. Ho explica així en Sales: «Escriure en català és un drama en diversos actes. Primer acte, premis que no funcionen; segon acte, públic que dorm; tercer acte, editors estrangers que no entenen el català (¿i per què l'entendrien, si els mateixos catalans sembla que no l'entenen?)». I també així: «Tant de bo poguéssim engregar totes les televisions, totes les ràdios i tots els diaris a rodar; parlo dels d'aquest país tan desventurat que és el nostre, on a més d'analfabets són castellufos i feixistes».

Rodoreda, pel que veiem a les cartes, és una persona d'una immensa timidesa, reclosa en un jo líric greu, insubornable, que afronta el dolor de la vida amb un mig somriure que els detractors titllaven de distant. I és que la gran novel·lista catalana del segle XX vivia enmig del món, de Ginebra a París, de París a Barcelona, de Barcelona a Romanyà. És cert que era dura, difícil, tossuda. Darrere de tots els genis hi ha una persona quasi irreconciliable amb el món. I malgrat tot, en l'amistat i en el gaudi de la natura, les cartes ens desvetllen una Rodoreda tan Colometa com no l'havíem poguda imaginar abans: «Faig vacances. No escric. Només llegeixo, miro la tele, i sec en un banc en una placeta que m'he fet fer sota d'unes alzines. Ara són dos quarts de cinc del matí. Fa vent i es veuen moltes estrelles. Quan hauré acabat aquesta carta em faré un cafè, me'n beuré una bona tassa i me'n tor-

naré al llit». Però quan es tracta de la creació, de l'estil, l'actitud de Mercè Rodoreda és quasi ferotge: «Estimat amic Sales: Us torno a escriure per parlar altra vegada de la supressió de l'article davant dels noms propis. En *Mirall trencat* el considero inadmissible. (...) Jo, quan escric, no faig res gratuït, tot està rumiat i calculat». I Sales, igualment obstinat, s'entesta en fer-la repensar determinades obsessions lingüístiques d'ella (com ara el fet que volia posar en boca de Colometa la paraula «vorera», que encara no havia començat a circular, i la paraula «golfes» que, segons l'editor, a Barcelona no la deia ningú). Rodoreda confia a l'editor moltes intimitats del procés creatiu. Durant la redacció d'*El carrer de les Camèlies*, per exemple, l'autora es lamenta de no trobar el to: «no sé si fer-la estil Colometa —amb totes les distàncies convenientes— o bé fer-la més com deuen ser les dones —que no ho sé gaire». Ell l'estimula, l'empeny a escriure, tot reconfortant-la a cada moment, perdonant-li-ho tot només pel fet de ser l'autora de *La Plaça*: «l és que dins la tristesa infinita que fa la

desventurada Catalunya des del juliol de 1936 fins ara (aquesta autonomia d'ara no és més que una mascaradeta, a desgrat de tot l'esforç d'en Pujol), hi ha hagut un gran consol, i és *La plaça del Diamant*. I no deixa de ser un misteri inescrutable de la Divina Providència que justament quan Catalunya estava tan abatuda ens enviés una obra mestra com *La Plaça*, que ella sola ja justifica una literatura i una llengua».

Autora i editor, emparats per l'èxit rotund progressiu que adquireix aquesta novel·la i, en menor mesura, totes les altres, creuen cartes en què es burllen d'altres novel·listes (especialment del Pedrolo), de la gent de la cultueta («*Serra d'Or*, es pensen que es ven per l'interès que desperten els articles llurs, plens d'éssers, àdhuc i quelcoms») i dels premis literaris («Una gran enhorabona —perquè NO us han donat la Col-i-Flor Natural d'enguany (el premi d'Honor de les Lletres Catalanes). Al pas que va, en efecte, L'HONOR serà que no te la donin»).

Cal que fem esment de l'humor que trasllueix també tota aquesta correspondència (a Rodoreda li feia molta ràbia que els crítics no saberen veure l'humor en les seues novel·les). En una de les cartes dels anys setanta, Sales descriu així el jove Terenci Moix: «és sadoleninista, d'aquells que consideren que el simple homosexualisme avui en dia ja és una innocentada, que tot el que no sigui l'incest amb la pròpia mare és perdre el temps». Les cartes contenen molts moments així d'impagables, i altres curiositats, com ara el seguiment i els contactes que van fer els dos personatges per a les catorze traduccions de *La Plaça* que van conèixer; la irrupció del llibre de butxaca al mercat; el ressò de l'adaptació cinematogràfica de la novel·la i moltes reflexions filosòfiques sobre la vida, sobretot de la mà d'en Sales, les cartes del qual són més prolífiques i vivaces.

La correspondència, per tant, culmina dignament l'any Rodoreda. L'edició de Montserrat Casals i la prosa impecable d'aquests dos grans novel·listes, ens mostren, com el mirall al llarg del camí, una relació personal marcada per una trajectòria literària única que va comptar amb un catalitzador entusiasta com en Sales.

Entre terra i fe.

Els musulmans al regne cristià de València (1238-1609)

Sala Estudi General 26.02 - 28.06.2009
Centre Cultural La Nau de la Universitat de València

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

la fundació
universitat de valència

GOVERN DE VALÈNCIA

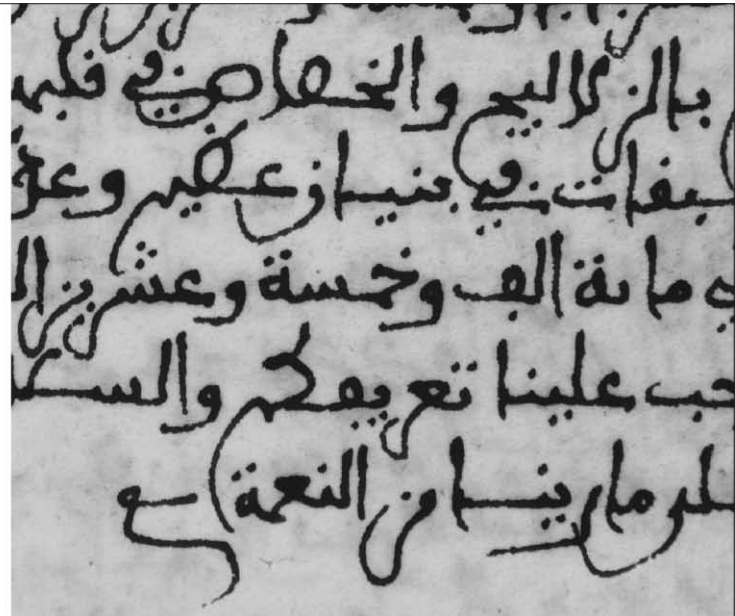
CONSEJO DE VALÈNCIA

INSTITUT DE INVESTIGACIONES LINGÜÍSTICAS Y LINGÜÍSTICAS

INSTITUT DE INVESTIGACIONES LINGÜÍSTICAS Y LINGÜÍSTICAS

Bancaixa
el compromís social

www.uv.es/cultura • www.secc.es

pàgina 26

diari electrònic valencianà

www.pagina26.com

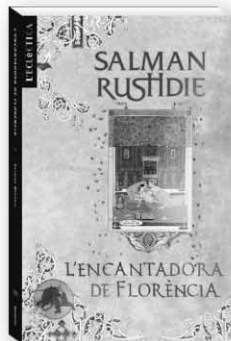

entreteniment
informació
actualitat
opinió
cultura

recicla't

Novetats

UNA NOVEL·LA MAGISTRAL DE
SALMAN RUSHDIE

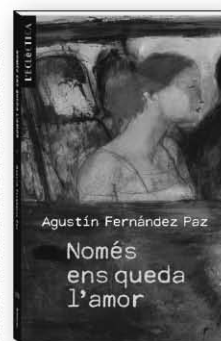
Una princesa de llegenda amaga un secret que només pot conèixer l'emperador Akbar.

PRÒXIMAMENT TAMBE A
LA GRAN PANTALLA

Una novel·la sobre la joventut en la maduresa i la perillosa seguretat del matrimoni.

PREMI NACIONAL DE LITERATURA

L'amor és un sentiment poderosíssim que transformarà els protagonistes del llibre.

www.bromera.com
edicions

bromera

PREMI DE NOVEL·LA CIUTAT D'ALZIRA

L'obsessió inconfessable i secreta de qui, amb els anys, esdevindria un escriptor cèlebre.

La paradoxa de Cordèlia

Llegir Steiner sempre et produeix la satisfacció de retrobar-te amb l'assaig de gran volada, aquell que situa l'assumpte a tractar en el context general de la cultura i que, sense pretensions d'arribar a conclusions definitives, no deixa de fer afirmacions sobre les qüestions plantejades, que, a pesar de la seua volguda provisionalitat, tenen tot l'aspecte de tesis treballosament elaborades. No sol assenyalar-se habitualment, però tinc la convicció que hi contribueix de manera decisiva el fet que els seus llibres mostren sempre una natural simbiosi entre la matèria tractada i la forma triada per transmetre-la, de manera que, tot plegat, fa de moltes de les seues afirmacions autèntics referents de la cultura contemporània. Però, a més d'això, que és més aviat una impressió compartida per tothom, Steiner sempre transmet la sensació d'un gran crític, d'un gran coneixedor de la literatura universal, amb maneres tan poc practicades en l'actualitat que tenen tot l'aspecte d'un tresor únic que gaudeixes més intensament en la mesura que el reconeixes a punt de desaparèixer.

No hi ha pàgina d'*Els llibres que no he escrit* que no m'haja produït aquesta sensació. Des de la petita justificació inicial fins a les elucubracions al voltant de la força del sentiment religiós i de la seua transcendència com a element generador d'una gran part de la gran literatura, aquest nou llibre de Steiner és una font inexhaurible de possibilitats de lectura, de propostes de reflexió, d'esbossos de camins a recórrer a través de la història de la cultura, d'esquemes de treballs futurs, com també un gran banc de dades sobre el jo de l'assagista («el magma nocturn del que diem el jo») que, sobretot en *Errata*, però ací no amb menys intensitat, dona compte d'ell mateix amb la intenció, em sembla, no de comparèixer davant dels ulls tafaners dels lectors sinó d'exercici quasi definitiu de revisió d'una vida dedicada quasi per complet a la reflexió sobre la cultura i, específicament, sobre la literatura. La feliç convicció que «un llibre no escrit és més que un buit», és «una ombra activa,

---

George Steiner
Els llibres que no he escrit
Traducció: Marc Rubió Rodón
Arcàdia, Barcelona, 2008
277 pàgs.

---

irònica i alhora pesarosa» que t'acompanya al llarg de la teua vida, serveix perquè Steiner, en escriure sobre set d'aquests no-llibres que no ha publicat, elabore un catàleg de qüestions bàsiques que si, a ell, li hauran servit per posar-se en ordre, o si voleu per fer-ne una mena de balanç, a nosaltres, ens ajuden a entendre millor la seua magna obra i moltes de les seues actituds.

El lector sabrà trobar aquestes justificacions en qualsevol racó del llibre, però no hauria d'oblidar les petites afirmacions que, a la fi de cada capítol, resumeixen en paraules, a vegades contundents, les raons per les quals no fou escrit cadascun dels set no-llibres. Un té la impressió que el procediment no s'assembla tant a aquella teologia negativa que, davant de la impossibilitat d'accedir racionalment a la divinitat, triava la via de la negació per construir afirmacions sobre la seua naturalesa, com a la voluntat de parlar d'un mateix amb la humilitat de qui es reconeix incapaç d'aconseguir tot el que hauria desitjat. Steiner es distingeix per aquesta mena d'estranya convivència entre els mitjans i els objectius assolits que en moltes ocasions la seua escriptura ens presenta: la humilitat de qui escriu, l'assumpció de la impossibilitat d'accedir a certes veritats, la desconfiança en el poder de la raó («M'obsessiona, fins al punt de sentir pànic, la fragilitat de la raó»), juntament amb reflexions que semblen situades dalt de cims freqüentats molt rarament. Steiner, en ocasions, es limita a connectar amb cims prèviament trepitjats, però ja és prou que els actualitze fins al punt de fer-los imprescindible

per entendre el perquè de la cultura contemporània. L'exemple de la paradoxa d'Aristòtil, segons la qual la ficció és més veritable que la història, bastaria per centrar la qüestió. Steiner en parla en el primers dels set capítols del llibre. I ho fa posant el dit dins la plaga d'una de les qüestions de més interès en la cultura contemporània. Perquè ací hi ha tot el que a hores d'ara podem dir sobre el paper de la literatura dins del món del coneixement. Una qüestió gens banal a pesar de les múltiples banalitzacions a què la sotmeten tant els creadors entossudits a negar la importància del coneixement objectiu com la dels racionalistes empedreïts quan menyspreen qualsevol altre intent d'accés al coneixement que no siga el de les ciències empíriques o exactes. Però aquestes grans veritats de què ens sol parlar Steiner, més o menys originals, sempre se'ns transmeten preparades de manera que ens traspassen l'epidermis i ens arriben al moll de l'ànima. Posaré l'exemple d'una altra paradoxa, aquesta vegada batejada pel mateix Steiner i que dona compte d'un dels assumptes que recorre de dalt a baix la seua obra. És la paradoxa de Cordèlia, filla del rei Lear, la tortura de la qual, en la tragèdia de Shakespeare, acaba posseint la nostra consciència de manera que, com per un efecte anestèsic, fa que el món desaparega del nostre horitzó. La ficció té tant de poder sobre les nostres consciències que ens anestesia davant de les necessitats reals de les persones. En el context del sistema educatiu que ens cal promoure per als anys que ens esperen, aquesta paradoxa és d'una importància extraordinària. De fet, el llibre de Steiner és també un diagnòstic intel·ligent sobre la cultura de la contemporaneïtat. Podem estar d'acord o en desacord amb les seues afirmacions, però no podem negar que el seu discurs incita al debat i, sobretot, ens invita a abandonar la posició dels qui davant de qualsevol crisi sempre hi veuen l'inici de l'apocalipsi.

Les afinitats iròniques

F. Carbó, C. Gregori, G. Lluch,
R. X. Rosselló, V. Simbor
El bricolatge literari.
De la paròdia al pastitx en la
literatura catalana contemporània
Publicacions de l'Abadia
de Montserrat, Barcelona, 2008
190 pàgs.

El Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València ha dedicat la seva atenció, en aquest llibre, a l'estudi de la ironia, amb cinc treballs que guareixen buits importants en la investigació d'aquesta figura en la literatura en llengua catalana. Es tracta de la segona contribució del grup a la qüestió, ja que la primera va tenir lloc en la revista *Caplletra* (41, 2006) sota el títol d'*Usos de la ironia en la literatura catalana contemporània* per part de tres dels seus membres (C. Gregori, R. X. Rosselló i V. Simbor). Però aquesta segona part que ara ens ofereixen F. Carbó, C. Gregori, G. Lluch, R. X. Rosselló i V. Simbor, ha enfocat el seu objectiu més concretament en la paròdia i el pastitx —seguint la terminologia genettiana que ells utilitzen i no tan sols mencionen—, és a dir, la ironia que descansa de manera gairebé exclusiva en les relacions hipertextuals.

En la seva famosa postil·la a *El nom de la rosa*, Eco afirma que les citacions d'intrigues poden ser menys consoladores que la pròpia intriga citada. I és que en el desordre simbòlic dels nostres dies no hi ha en el retorn —en la cita— un sospir tranquil·litzador, sinó una recerca de relacions inèdites amb concepcions del món que ara només podem evocar. La ironia ha estat, des dels inicis de la modernitat, un bon recurs per a pair aquesta qüestió. Ferran Carbó assenyala, en el que és el primer treball del llibre, el cas de la poesia de Vicent Andrés Estellés, on es duu a terme la reconversió irònica d'unes formes poètiques heretades com són les èglogues —ideals i enyora-

des— subvertint-ne críticament els elements més característics. D'unes altres propietats són els diàlegs juganers que Quim Monzó estableix en la seva obra amb la tradició i els clixés, o tòpics, fixats a base de la repetició. En l'estudi de Carme Gregori es revelen els mecanismes hipertextuals a través dels quals Monzó intenta desautomatitzar aquests relats de referència. La contribució de Gemma Lluch, per la seva banda, assenyala la dificultat d'incorporar els jocs irònics en la literatura per a infants i joves, ja que el destinatari del text és un lector encara feble davant dels mecanismes de transcodificació. Ramon X. Rosselló hi inclou un anàlisi de l'escriptura dramàtica de Salvador Espriu en què reprèn relats o mites anteriors introduint, en la transfiguració cap a l'hipertext, una mirada metadiscursiva als textos primers. També Vicent Simbor recorre a la pràctica del pastitx —i els seus límits confusos amb la paròdia que l'autor aclareix oportunament— però ho fa en quatre textos de Llorenç Villalonga que parteixen de la prosa proustiana.

A través dels diversos articles se'ns presenta la constel·lació necessària per a produir-se l'acte irònic intertextual, des de la necessitat de l'existència d'un relat primer i un llenguatge automatitzat, fins a la dimensió metadiscursiva dels hipertextos i la necessitat d'un context per a la comprensió dels jocs irònics. La partença des de la teoria literària, a la qual s'incorpora el caràcter filològic dels treballs, aglutina visions d'escriptors de característiques diverses, emparats, no obstant això, sota un concepte transversal que aconseguix parlar-nos notòriament de la literatura d'avui. I en tot aquest recorregut, al lector inquiet només li queda la possibilitat de llimar amb paper de vidre aquella idea remota que sembla remoure's sota la pràctica d'aquest recurs: una consciència pesant de la limitació de qualsevol text per donar testimoni del món i, alhora, la impossibilitat d'una creació pura, amb la posada en escena de la inacabable interpretació. Només el mot *bricolatge* del títol pot semblar problemàtic, ja que fa referència a una pràctica d'entreteniment poc professional, però és cert també que —i cal assenyalar-ho—, el grup valencià estableix, en la tria d'aquesta paraula, una subtil contrasignatura irònica.

Paula Juanpere

Una lectura necessària

Helena Valentí
La dona errant
Edició a cura d'Adrià Chavarria
Leonard Muntaner, Palma, 2008
175 pàgs.

Helena Valentí pertany, sens dubte, a l'estirp de les escriptores injustament menystingudes. En el nostre país alguns crítics i comentaristes culturals massa sovint basen els seus dictats i apreciacions en aspectes que no tenen res a veure amb la literatura, com ara les relacions de l'autor amb el poder cultural, polític o mediàtic, tot oblidant que l'únic poder d'un text emana, justament, d'ell mateix i no de cap altre factor extraliterari. *Tradició, cànon o autors de primera línia* són conceptes perillosos quan les inconfessables ganes de buscar-se uns bons aliats —a canvi d'uns llegums no sempre en bon estat— substitueixen l'honestedat o, en el pitjor dels casos, l'esforç lector. La trista conseqüència d'aquesta satrapia col·lectiva, del tot vigent, és l'arraconament dels autors que estan fora d'aquest circ. En el cas d'Helena Valentí, a més, un fet biogràfic concret ha servit com a coartada i tòpic contra la lectura. Doncs bé, *La dona errant* ens presenta, altrament, la potència d'un text feliçment recuperat per l'editorial Leonard Muntaner i pel savi ofici d'Adrià Chavarria, curador d'aquesta magnífica edició, el qual, un cop més, ens marca una altra *tradició*, fruit de la seva dedicació crítica, del seu bon ofici i de la tasca en favor de la literatura escrita per les dones.

La prosa de Valentí és abrupta i estimulante, requereix lligar caps i fa que el lector s'impliqui de manera activa en les històries. L'autora utilitza, de manera intel·ligent, les el·lipsis, talla el flux narratiu quan convé i munta les escenes com si fos una directora cinematogràfica. És, també, una hàbil constructora de teranyines. Les casualitats s'escampen pel text, un text que ens parla de les dones, de la solitud, de la

Moure memòria

incomunicació, de la indefinició del viure i del domini del patriarcat i la família en una societat encara marcada per certes convencions. Les dues protagonistes, Agustina i la seva mare Júlia, vagaregen en el seu periple entre amants de pa sucats amb oli, que sempre estan per sota de les expectatives. *La dona errant* narra, precisament, aquest anar d'un lloc a l'altre amb la decepció al damunt, a la recerca d'uns homes que tan sols sorprenen per la seva mediocritat. Les protagonistes, però, tampoc no ho posen fàcil: són persones torturades, complexes, potser fins i tot rebuscades. La novel·la, d'altra banda, té moments memorables, com l'agonia i mort d'en Cesc, el personatge feble i borratxo que encarna l'home fracassat enmig d'un paisatge rural molt ben traçat, o el trajecte de dos protagonistes per tot un seguit d'erms salvatges, amb uns trets que reïxen a presentar un panorama fantasmagòric i expressionista, punyent i sense concessions.

És d'agrair que Valentí carregui sense escrúpols contra un prejudici tan inútil i retrògrad, almenys en literatura, com és la versemblança. I no és que el text no sigui *perfectament realista*, sinó que les casualitats en què es veuen relligats els diferents personatges van més enllà del que és probable o no, i en canvi se subordinen a la idea d'obra total, rodona, que funciona com un món amb les seves lleis pròpies. Un altre aspecte remarcable és el lligam d'Helena Valentí amb el realisme brut nord-americà. Cal recordar que *La dona errant* va aparèixer per primer cop l'any 1986. Un cert realisme urbà, encimbellat de manera gairebé unànime, triomfava a Catalunya i és per això que aquesta novel·la ens mostra una altra manera d'enfocar la realitat, també ben definidora de les angoixes del nostre temps. Un realisme, al meu entendre, tan interessant o més que l'oficiós i en què es mostra, de manera descarnada, la fragilitat de les relacions humanes.

El llibre s'acompanya d'una reveladora entrevista a l'autora feta per Vicent Martí i d'un epíleg, a càrrec d'Adrià Chavarria, que té la virtut de situar l'obra i la figura d'Helena Valentí, de fornir claus per entendre la seva escriptura i de perseverar en la tasca de la recuperació de les veus oblidades. Tot plegat, esplèndid.

Lluís Calvo

Màrius Serra
Quiet
Empúries, Barcelona, 2008
224 pàgs.

Un dels abismes als quals es veu abocat el lector de *Quiet* és el de l'exploració amb finalitats literàries, és a dir, artístiques, del drama personal. És prou coneguda en la nostra literatura la facilitat amb què quan un text més o menys ben escrit gira al voltant d'un drama personal de l'autor, aquest text acostuma a convertir-se en un èxit comercial, la qual cosa, instantàniament, posa en estat d'alerta aquells que molt més enllà de l'experiència traumàtica personal de l'autor, el que busquen és l'excel·lència literària del text. D'aquesta manera, la petita massa lectora ha creat els seus darrers poemes populars, ambdós instal·lats en l'àmbit de la vitalitat o del vitalisme malgrat les malalties o les pèrdues d'éssers propers, com també ha convertit en èxit altres experiments com *El teu nom és Olga* de Josep Maria Espinàs, on el drama personal es converteix en una mena de motor per veure, i descriure, el món des d'uns valors humans i des d'una perspectiva moral notable i necessàriament tocada per la particularitat de l'experiència extrema que motiva el llibre. En la major part dels casos, el resultat esdevé un producte literari mediocre que per la seva pròpia mediocritat té la capacitat de connectar amb una amplíssima part de la població lectora. La connexió és fàcil, perquè la mediocritat, sempre entesa com allò que és correcte i que és comú a la majoria que no destaca, busca en la mediocritat els miralls on es pugui reconèixer, i una literatura que permet la identificació immediata, que és fàcil d'entendre i que per tant no posa traves a la comprensió lectora, esdevé un vehicle fàcil cap a l'èxit i la popularitat. El problema és que aquest tipus de literatura no aporta res al procés crea-

tiu, a l'evolució de l'art, a la manera de dir coses que ja han estat dites tantíssimes vegades.

A més a més, aquest exhibicionisme que mai se surt dels motlles de la correcció moral i del sobrevalorat sentit comú, li serveix al públic lector per crear mites i convertir l'autor d'aquest tipus de literatura en una mena d'heroi al qual caldria admirar quan no hi ha la capacitat d'imitar.

A *Quiet*, Màrius Serra es tira de cap a una piscina on l'aigua està majoritàriament tacada de tota aquesta mena d'elements perillosos. I és molt probable que el mèrit major del llibre sigui l'habilitat de l'autor per sortir d'aquesta piscina sense haver-se impregnat de tot el que abarateix la literatura que en podríem dir de drama personal. Un dels motius pels quals *Quiet* no desprèn aquest tuf de *moralina* i de lliçó moral és perquè el veritable protagonista del llibre no és la desgràcia personal que el motiva sinó les anècdotes a partir de les quals aquesta desgràcia se'ns explica. I també el fet que aquesta desgràcia, la paràlisi cerebral del Lluís, el Lullu, fill del narrador, sigui més tractada com un contratemps i un generador d'anècdotes que com a un exercici de carpedietisme i d'autosuperació per als qui l'han de viure. És a dir, que Màrius Serra, amb una habilitat mil·limètrica i molt delicada en l'ús de la ironia i del distanciament, aconsegueix convertir el llibre en un entretingut i fins i tot divertit anecdotari que, com qui no vol la cosa, ens estampa a la cara una realitat que la majoria han tingut la sort de no patir però que ara, sense dramatismes gratuïts, ens és donat d'entendre. Hi ha moments emotius en què el lector es pot permetre aquest punt d'emoció i d'empatia o complicitat amb el pare que explica els seus viatges, les seves llargues travesses per hospitals i consultes, les celebracions familiars, les disputes per superar les dificultats, però tot el llibre gira al voltant d'uns records que Màrius Serra ens acosta convertint-los en anècdota, i és en l'anècdota que el lector es pot permetre la distància i el somriure i fins i tot, quan cal, el punt d'emoció amb què la situació extrema que se'ns explica es quotidianitza. I és quotidianitzant-se que Màrius Serra aconsegueix universalitzar aquestes anècdotes.

Marc Romera

Paleta de llums

L'anècdota és prou coneguda però potser val la pena tornar-hi per justificar el títol que hem donat a aquesta columneta. En anar a fer els tràmits per al carnet d'identitat i ser-li requerida la professió, Joan Brossa va contestar senzillament: «Poeta». Tan increïble degué semblar al funcionari de torn aquell ofici, que l'home, obligat per una sorpresa intel·lectual potser incurable, interpretà «paleta», error que l'afectat degué trobar tan simpàtic i simptomàtic que mai no es molestà a esmenar. Aquella estupidesa del carnet d'identitat, augmentada en la forma de l'acrònim modern *deneí*, bé es mereixia al capdavant la transgressió del malentès, que ves per on s'acabava de convertir en un poema concret autènticament brossià, en una nova escenificació del realisme de l'atzar. *I si non è vero è ben trovato*, com quan la mà del linotipista va transformar aquell *inventava* en *intentava* que Fuster va donar per

bo. Joan per Joan, tot i les mil diferències que hi vulguem assenyalar, en una cosa si més no, que deu tenir molt a veure amb allò que en diem tarannà, s'assemblen, en el coratge esmerçat en l'ofici, en la seua —ara sí— identitat. Entaforat l'un a Sueca per fer d'escriptor després d'haver passat fugaçment pels maldecaps d'una advocacia per a la qual, de mala gana, havia estudiat; acudint Brossa al tall del carrer Balma cada dia per alçar rajola a rajola la seua poesia. Identitats assumides i multiplicades en l'escriptura com a forma de

resistència. Al capdavant, el que més s'acosta a la radical —extravagant o impossible a oïdes del proïsme— assumció de l'ofici de poeta en Brossa és l'aforisme en què *ser Joan Fuster* esdevé professió. Fora de cènacles i petits comitès, però, avui ningú no es defineix com a poeta sinó amb la boca xicoteta, per no pecar de presumpta petulància o no faltar a la veritat: la vida sempre te l'has de guanyar en alguna altra banda, generalment ben antipoètica, i havent de professar, com a propina, de tu mateix. Amb tot i el descrèdit que el valencià va escampar sobre poetes i poesia entre veres i bromes que convindria aclarir, i d'una magnitud proporcional a l'estima que hi dedicà, em quede avui amb aquest feix de llum del nostre paleta, als deu anys de la seua darrera tombarella.

Manel Rodríguez-Castelló

Carmelina Sánchez-Cutillas, una cambra pròpia

Històricament, el fet d'escriure ha estat vist com una pràctica inútil per a les dones i com la usurpació d'un dret que no ens pertany. Virginia Woolf va dir: «Crec que passarà encara molt de temps abans que una dona pugui assegurar-se a escriure un llibre sense que sorgeixi un fantasma que ha de ser assassinat, sense que aparegui la pedra contra la qual estavellar-se».

El paper de la dona com a literata ha sofert una transformació important els dos últims segles. Al llarg del segle XX i en el XXI assistim a l'entrada massiva de la dona en l'àmbit literari. Això és degut a una sèrie de transformacions d'índole social, econòmica i ideològica. No obstant això, segles enre, la dona ha tingut molt difícil poder formar part de l'àmbit literari. Però, tot i les restriccions imposades per la seva condició genèrica, hi ha hagut dones que s'han enfrontat a la seva època, dedicant-se a l'ofici de lletraferides.

Expliquen que a la Jane Austen li feia vergonya escriure i amagava els fulls

cada vegada que entrava algú. La Fanny Burney cremava tots els seus originals i feia calça com a penitència per escriure. La Katherine Anne Porter es queixava que sempre l'estaven interrompent, fins i tot en va fer el càlcul: només havia emprat un deu per cent de les seves energies en escriure, «l'altre noranta per cent l'he usat per a poder mantenir el cap fora de l'aigua». Va trigar vint anys a escriure una novel·la. A la Zelda Fitzgerald, el seu marit li va prohibir publicar el seu diari perquè ell el necessitava per a la seva pròpia feina. Parlant de marits, la Katherine Mansfield retreia al seu que ell volia que deixés d'escriure per servir-lo. O el de Colette va signar les seves primeres obres.

La Carmelina Sánchez-Cutillas ens va deixar un diumenge del mes de febrer del 2009. L'autora de *Matèria de Bretanya* va ser una figura clau en la literatura catalana de la postguerra a València. Vicent Andrés Estellés va escriure que el món de la Carmelina era «un món rebel, decididament

rebel». Ella mateixa ho va corroborar definint-se com independent, rebel i bohèmia, en una època en la qual les dones no ho teníem gens fàcil. Es va retirar de la vida literària a la primeria dels anys vuitanta, després de publicar el *Llibre d'amic e amada*. Segons la seva filla «es va cansar de veure l'ambient d'aquí. Amb més estímul crec que hauria escrit més».

Virgínia Wolf, en *Room of One's Own*, reivindica un espai propi per a les dones, un lloc per a poder escriure, poder parlar, poder viure i, en definitiva, poder ser lliures, poder ser dones. «Una dona ha de tenir diners i una cambra pròpia per a escriure novel·les; i això com veieu, deixa sense resoldre el gran problema de la veritable naturalesa de la dona i la veritable naturalesa de la novel·la.»

Gràcies, Carmelina, per haver recollit les pedres del camí i deixar-nos els fonaments de la nostra pròpia cambra.

Gemma Pasqual i Escrivà

Mecanismes i fantasmes

Salvador Company
Silenci de plom
Edicions 62, Barcelona, 2008
318 pàgs.

Com si la inicial que el denomina fos a la vegada marca d'estigma i símbol de camins creuats, X., narrador de *Silenci de plom*, és el centre i l'eix que vertebrava les tres línies narratives assajades per Salvador Company en aquest exercici complex i treballós, reconegut amb el darrer premi Joanot Martorell. A través de l'escriptura del seu dietari se'ns transfigura de forma simultània en crític, lector i protagonista de la trama, sempre a la recerca dels fantasmes que marquen el seu passat i el seu present, persones desaparegudes o bé amb les identitats fragmentades, amagades rere un cas policíac de desaparició, un poema èpic i una novel·la de ciència-ficció. Tanmateix, la vistositat de l'aparell literari ensopega amb el desnivell estilístic dels tres espais narratius esmentats, massa acusat per sostenir una novel·la que, malgrat la sorprenent creació de mecanismes, no acaba de resistir una lectura unitària. Dit en altres paraules: les peces del trencaclosques, fetes amb dimensions massa diferents, no acaben d'encaixar del tot bé.

La dispersió que suposa mantenir la tensió narrativa alternant-se en tres línies diferents s'accentua amb la varietat d'espais i temps, i amb la variació de veu i llenguatge. Si bé sabem que X. viu en l'actualitat a Anglaterra, on exerceix de docent i de traductor, la novel·la arrenca en el passat, amb l'evocació de la seva companya M., una periodista desapareguda en estranyes circumstàncies, quan investigava l'assassinat d'un regidor valencià. Seguint-li la pista, X. ensopega amb una trama de corrupció urbanística que implica polítics, empresaris constructors i la màfia russa. Pel camí es creua amb personatges pintorescos, descrits i recreats amb l'ajuda de la seva llengua materna, farcida de trets col·loquials i d'una sintaxi hàbil i colorista, a estones sorneguera.

L'ambició dels pressupòsits narratius, però, fa que Company transcendeixi el gènere policíac o la denúncia ideològica. En primer lloc, amb l'anàlisi obsessiva de *212*, un llarg poema èpic d'Eveli Volero, autor maleït que evoca l'estada del seu pare,

exiliat republicà, en un camp de concentració nazi. És una nova recerca que du el protagonista a qüestionar-se la personalitat del Bolero pare, i a gratar en la memòria dels testimonis vius que resten. En segon lloc, amb la traducció al català de *Quiet Lead*, una novel·la adscrita al gènere de ciència-ficció de gran èxit comercial però de qualitat, que acaba convergint de forma atzarsa amb les trames fins ara obertes. I si bé al començament sobta l'alternança d'aquestes tres línies narratives, aviat entren en contacte a través d'un joc de miralls, posant al mateix nivell realitat i ficció: la protagonista de *Quiet Lead* troba un poema èpic del seu pare desaparegut, tal com passa amb *212* de Volero; la dona del narrador de la novel·la, Mary, desapareix com la

dona de X.; *Quiet Lead* durà en la traducció catalana el títol de *Silenci de plom*, el mateix, a la fi, que l'obra que els conté.

Silenci de plom és un exercici de mecanismes enginyats a partir d'un rigor i d'una complexitat assumibles, però que oblida desencantar-se de l'exercici mecànic per oferir al lector un cert nervi narratiu. La desaparició de M. és un motiu molt ben narrat al començament de l'obra, però si bé les entrevistes per esbrinar la identitat de Bolero o les evocacions als camps de concentració i a la literatura sorgida de l'Holocaust demostren les aptituds de l'autor, l'obra s'afeixuga i es dispersa quan insisteix en l'exercici literari més complex de tots: la creació de *212* i la posterior anàlisi filològica. Si bé les anotacions crítiques sobre el poema èpic ajuden a fer-nos-el més comprensible, enriqueixen el joc de referències amb *Quiet Lead* i la desaparició de M., i fan més versemblant la novel·la, també és veritat que tenen l'encant literari d'una tesi doctoral. El mateix succeeix amb la traducció de *Quiet Lead*, que permet a l'autor plantejar tota una sèrie de reflexions al voltant d'aquest exercici de re-creació que és la translació lingüística.

Gran part de la novel·la dels darrers anys es construeix com un monstre de Frankenstein, a partir de pedaços que pertanyen a altres gèneres, i fins i tot a altres autors. La trama s'aprimeix en benefici d'una xarxa densa d'idees i reflexions, sorgida d'aportar trets assagístics a la veu narrativa. Així, el lector té la sensació d'endinsar-se en una obra total i aclaparadora. L'estil, però, és en darrer terme la pedra angular que suporta tota l'estructura, lligant la dispersió sense perjudicar la fluïdesa narrativa.

Malgrat haver sabut triar les matèries primeres que basteixen l'obra, i tot i haver-la concebut amb ambició i generositat, a la criatura de Salvador Company li manca harmonia en els moviments, ànima en la mirada i la capacitat de seducció adequada per suspendre qualsevol reticència lectora envers aquesta mena de propostes.

Quan alliberar vol dir envair

Luciano Canfora
Exportar la llibertat
El mite que ha fracassat
Traducció d'Antoni Furió
PUV, València, 2008
112 pàgs.

Luciano Canfora és catedràtic de filologia grega i llatina a la Universitat de Bari. Aquest fet li permet de tenir un coneixement pregon de la cultura clàssica, una habilitat que cada dia resulta per desgràcia més exòtica i que, com demostra en aquest breu assaig, resulta molt útil per desemmascarar comportaments contemporanis que tenen, en realitat, una sòlida i treballada tradició. La intenció de l'autor en *Exportar la llibertat* és precisament aquesta: donar exemples històrics fermament argumentats de missions militars realitzades amb l'excusa de «donar la llibertat» per demostrar que actuacions com la del govern de Bush a l'Iraq comparteixen una tradició molt vella. I ho aconsegueix. Malgrat la brevetat del text, els exemples de la guerra del Peloponès entre Esparta i Atenes o de les invasions napoleòniques, i l'anàlisi de la retòrica que els invasors van fer servir per tal de justificar les seues accions ens resultaran inquietantment familiars. Sorpren com la implantació dels anomenats *mass media* no ha modificat en res d'essencial els arguments dels invasors: portar la llibertat a pobles oprimits, instaurar-hi la democràcia, alliberar-los d'un tirà... i com les apologies dels generals grecs preparats per envair alguna illa «no lleial» sota l'excusa de rescatar els seus habitants, s'assemblen tant als discursos amb què presidents nord-americans o soviètics han comunicat als seus respectius súbdits que el país havia d'entrar en una nova guerra «d'alliberament». El procediment a seguir en tots els casos també és el mateix: primer buscar un objectiu, generalment triat a conseqüència d'un procés d'expansió,

després trobar-hi algun grup afí que reclame ajuda i després actuar amb la coartada ja preparada.

El resultat d'aquesta estratègia també és analitzat per Canfora, que es dedica a cercar entre la història oficial el racó que aquesta generalment amaga: i què va passar amb aquells pobles «alliberats»? La resposta és contundent: cap d'ells no va aconseguir res més que caure sota les urpes de l'alliberador. Una vegada consumada la invasió, o la «intervenció», si utilitzem la nomenclatura més actual, aquella promesa d'instaurar la llibertat s'esvaeix; els qui no són massacrats o directament incorporats al nou imperi, hauran de conformar-se amb governs titella, radicalment submissos als «alliberadors». Canfora té també un record per a aquells altres pobles que confien en va en una intervenció, seduïts per la retòrica d'aquella potència que diu defendre la llibertat però que a l'hora de la veritat només ho farà quan els seus interessos directes isquen beneficiats: petites illes gregues enfrontades amb Atenes que esperaren inútilment l'ajut d'Esparta o governs de l'Europa comunista que van creure ingènuament en les promeses llançades des de les «ràdios lliures» pagades pels Estats Units i que s'atreverien a enfrontar-se a la tirania soviètica... només obtingueren bones paraules i una enorme decepció.

La tàctica no ha canviat i ara és l'excusa de lluitar contra el «terrorisme internacional» la nova coartada per a la «guerra per la llibertat»; una guerra amb uns fronts molt aleatoris perquè, posats a exportar la llibertat, per què no començar per la Xina o per objectius més modestos com l'estat teocràtic del Vaticà?... es pregunta Canfora.

El llibre resulta, doncs, molt pertinent per donar-nos arguments contra l'aclaparadora xerrameca que cada dia ens bombardeja amb noves «intervencions», i força il·lustratiu; únicament podríem retreure-li la menor bel·ligerància amb què analitza invasions soviètiques com la d'Afganistan que, en realitat, reproduïxen pam a pam el mateix *modus operandi* que ell ha criticat. L'apèndix documental amb les cartes del Papa Pius IX, escrita l'any 1849, i la que Khomeini va enviar a Gorvatxov l'any 1989 resulta molt il·lustratiu i completa una lectura ben aclaridora.

Jordi Sebastià

Des de les entranyes

Montse Banegas
Una dona incòmoda
Proa, Barcelona, 2008
238 pàgs.

Si algú pensava que la narrativa estava en hores baixes, bé per la saturació, bé per l'esgotament d'idees, bé per la crisi, bé perquè s'ha tancat un cicle, o perquè el paper va car, hauria de llegir *Una dona incòmoda*, de Montse Banegas. És un llibre senzillament excepcional. Tot escriptor i crític hauria d'acotar el cap (i ho fem, ho fem) davant l'arrabassadora demostració de la potència de la paraula que suposa aquest llibre.

Un personatge sorgit de les més profundes entranyes de la neurosi i l'esquizofrènia, la Mònica, ens menarà, asseguts en el *sidecar* de la incompresa lucidesa del boig, a través d'alguns anys de la seua existència. Uns anys que, de tan prosaics i confusos, ningú donaria res per ells: els de l'institut, la universitat i els primers anys de vida laboral. La Mònica ens mostrarà el seu itinerari com a estudiant i com a acadèmica i ens els convertirà en el fresc d'un cervell que tan sols té una pretensió: assistir a la veritat, trobar en el món aquella essència humana que sembla haver desaparegut darrere la hipocresia, el convencionalisme i la mediocritat. La coherència de la Mònica rau en el seu caos intern, en el seu delicat equilibri tantes vegades descompost, i el millor de tot és que aquella coherència es manté intacta fins al final.

Amb un llenguatge colpidorament sincer —entre la barroeria de Pepe Rubianes i la pedanteria erudita de Joan Fuster (molta glòria als dos)—, aquest personatge que ens parla en primera persona serà víctima involuntària d'una mena de misantropia petulant extrema, la qual cosa ens durà a gaudir de la ironia i el sarcasme de qui se sap vulnerable i ho

admet sense embuts. Aquesta vegada li tocarà la pitjor part al món del professorat universitari, ja que la narradora es detindrà preferentment en el període que envolta l'etapa de post-grau. I allà trobarem la corrua de personatges més descarnadament castigats per la visió àcida de la Mònica. Tanmateix, no se'n lliuraran, de la crítica ferotge, ni la família ni els amics ni els companys d'estudi, és clar, ni tampoc els professionals de la psiquiatria.

Amb això, resulta un autèntic plaer trobar-se amb els poquíssims personatges tolerats per la mordaç anomia de la xicoteta. En moments clau, l'autoreclusió de la protagonista es veu perforada per algú que, sense motiu o sense explicació plausible, entra a la seua vida amb certa normalitat. Són moments magnífics, ja que la càrrega sarcàstica afluixa, per deixar-nos per fi veure l'autèntica Mònica, la que mira de comprendre com ha pogut ocórrer allò. El relat es mourà entre escenes delirants i divertides i moments d'un dramatisme contingut pel propi bloqueig psicològic. Però sempre hi ha al darrere la mateixa idea, l'ansia de veritat, la fermesa del jo contra el món.

A *Una dona incòmoda* tot ocorre amb naturalitat, fins i tot les accions més incomprensibles. La prosa de Banegas és prou àgil per no fer-nos perdre el fil del pensament de la protagonista, recargolat però enginyós. I per si no n'hi havia prou, hi ha encara la visió crítica i demolidora a una suposada nova Barcelona, que la Mònica tracta com una frívola falsificació del que havia estat. És un espai ambigu, ple de racons on amagar-se de tot i de tots (i, per tant, ser feliç), i alhora ple de recursos, com ara els llibres. L'escena dels gats i el llibre de Kant és absolutament irrepètible.

Per una vegada haurem d'estar d'acord amb la contraportada del llibre: la maduresa d'aquesta *opera prima* és molt contundent. Aquest llibre hauria de servir a molts com a teràpia per no oblidar què és en realitat el món i què és en realitat una novel·la sincera i escrita des de les profunditats de l'ésser. Llarga vida.

Joan Manuel Matoses

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA UNIVERSITAT D'ALACANT

FONET. PRÀCTIQUES DE FONÈTICA 1

EDICIÓ A CURA DE JOAN M. PERUJO MELGAR JORDI VALOR I SERRA, EL MESTRE QUE ESTIMAVA LES PARAULES

COMANDES

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA • UNIVERSITAT D'ALACANT
APARTAT DE CORREUS 99 • 03080 ALACANT

TEL. + 34 965 903 410 • FAX + 34 965 909 330
CORREU: dfcat@ua.es

Escriptura sobre la corda fluixa

Ignasi Mora
Ulisses II
Moll, Palma, 2008
192 pàgs.

La influència social de les minories es basa en la creació del conflicte. I la novel·la *Ulisses II* d'Ignasi Mora n'ha muntat una de ben grossa. No cal recórrer a tòpics com «l'acollida de la crítica ha sigut desigual o tèbia». No, de tèbia, res. L'acollida ha sigut cridanera i animosa. I, sobretot, ha sigut sorprenent. Per això es pot arribar a comprendre un títol com «Martiri i resurrecció d'Ignasi Mora», que no és un altre que el que encapçalà un article de Manuel Baixauli al diari *El País* (5/02/2009) sobre el llibre mencionat. He de confessar que si no fóra perquè vaig rebre l'encàrrec d'aquesta ressenya abans que «l'*affaire Mora*» inflamara la crítica literària, hauria sospitat que la tria d'una periodista inexperta en aquestes tasques literàries amagava una fosca intencionalitat. Però res d'això. Sent de veritat decebre els aficionats a la conspiració literària. L'única raó per la qual escric aquestes ratlles és que algú va sentir curiositat pel que vaig dir sobre aquest llibre a bord del Borja II de Baleària, eixe també sorprenent indret, que Mora i l'editorial Moll triaren per a la presentació d'*Ulisses II*.

Per als lectors que encara no hagen sentit parlar d'*Ulisses II*, cal dir que va guanyar el Premi Mallorca de narrativa 2007. I que el seu enigmàtic títol és el nom del vaixell en què es desperta un home que ha perdut completament la memòria personal i per tant la identitat. Amb aquest començament inquietant, Ignasi Mora construeix, amb un llenguatge senzill i pròxim a la cinematografia, una narració brutal que transcorre, en la seua totalitat, entre la popa i la proa d'un creuer. I dic una narració brutal perquè aquest va ser l'adjectiu amb el qual vaig resumir la meua impressió quan vaig tancar la

darrera pàgina d'un llibre que havia devorat, en tan sols una vesprada.

En eixe màgic moment en què el lector acaba una novel·la i reconeix la complexitat de sabors que li ha deixat la seua lectura, vaig pensar que el text d'Ignasi Mora arribava a ser, en alguns moments, una vertadera agressió al cànon literari. Un exercici asfixiant que exigia una gran dosi de gosadia però que necessitava, sobretot, la perícia narrativa d'un escriptor que se sent lliure i confiat. La brutalitat d'*Ulisses II* consisteix a negar-se a satisfer, des de la primera fins a l'última ratlla, una pulsio irrefrenable per a l'escriptor novell: donar compliment a la curiositat del lector. Perquè el pecat més gros d'aquesta novel·la —i la seua més gran virtut— és que vas passant les pàgines i no trobes mai la resposta a les dues preguntes que t'has fet en començar-la a llegir: qui és aquell home que ha perdut la memòria i quina és la terrorífica missió del vaixell on transcorre la història? I no és que siguin qüestions banals, són les dues columnes que suporten tot el pes de la narració.

Com que Mora no claudica, tota l'experiència narrativa es converteix en un passeig sobre una corda fluixa que fa al lector partícip d'una idea clau: la vida és tensió. Un exercici literari que en el fons és un regal i una mostra de consideració cap a les persones que s'avorreixen amb els jocs evidents. Un caminar tortuós que el lector arriba a agrair tant com l'orgasme que es retarda, i es retarda perquè es reconeix, no com a funció natural del sexe, sinó com a ritual eròtic de tota una cultura del plaer. Perquè aquest és el segon gran pecat que ha comès *Ulisses II*: s'hi parla de sexe, i no de qualsevol sexe. L'autor s'atreveix a mostrar la cara més desconeguda d'un dels més grans tabús de la societat occidental, que no és cap altre que l'incest. I pot ser la raó d'algunes desmesurades reaccions. Tanmateix, Mora ens té acostumats a posar el focus de la seua càmera en eixa part fosca de la vida social que el provincianisme i la moral més beata s'esforcen a amagar. I ho fa amb la mateixa desvergonya de sempre, perquè la seua escriptura respira dues coses: un immens exercici per a desvetlar que res és el que sembla i una magnífica reivindicació de la vida.

Berta Chulvi

El mirall alemany

Arnau Pons i Simona Škrabec (eds.)
Carrers de frontera.
Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana
Institut Ramon Llull, Barcelona, 2007
Volum I, 1.463 pàgs. / Volum II, 487 pàgs.

Amb ocasió de la Fira del Llibre a Frankfurt del 2007 s'ha publicat una esplèndida obra, en dos volums, amb el títol *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*. Una temptativa similar es podria fer a propòsit d'altres cultures veïnes, d'altres «fronteres», però crec que la que s'acaba de portar a cap resulta, per als Països Catalans, particularment significativament i rellevant. En el llindar mateix de la Renaixença, posem-hi pels anys trenta del segle XIX, la cultura alemanya es trobava en el seu apogeu i marcava la pauta i la direcció a seguir a la d'altres països europeus. En el nostre cas, però, a diferència d'aquests, dels més importants, si més no, la recepció de la cultura alemanya es va fer en condicions molt diferents, ja que no es comptava amb una llengua i una literatura nacionals culturalment establertes. Ara bé, el paper que hi va tenir la recepció germànica es produïa en el moment històric més oportú, en el de la incipient Renaixença.

Hi ha una raó més per valorar l'oportunitat de la recepció alemanya a l'hora de posar en marxa una reacció nacional catalana. El moviment renaixent alemany, impulsat ja a finals del XVIII per Lessing, Goethe, Herder i la primera generació romàntica, es va desenvolupar en diferents direccions que responien a un programa, a un ideari estrictament germànic: la voluntat d'independitzar-se de la cultura francesa, aleshores dominant, i el retorn a Grècia, però no en la versió que n'havia donat Versalles. Es van reivindicar uns ideals medievals i catòlics, cavallerescos i trobadorescos; es va

Resistir en temps difícils

valorar la cultura popular i el *Volkgeist*... Tot plegat, era la idea de la *Kultur* en oposició a la tradicional *civilització*. Aquest programa, ampli i divers, podia ser en uns punts o en altres molt útil i orientador per l'esperit renaixent català, que hi podia veure un model on emmirallar-se. El mal, però, era que els intel·lectuals catalans no estaven en condicions d'acusar en català aquella cultura fascinant, ja que la llengua mateixa es trobava en una situació dialectal i diglòssica. La recepció es va fer en castellà, i a partir de versions franceses.

Ara bé, el referent de la Renaixença alemanya, sempre present, es va plantejar explícitament i programàticament amb el Noucentisme. Joan Alcover, en una conferència del 1910, convidava els catalans a seguir l'exemple de la jove Alemanya a què havien contribuït Goethe i Schiller. Com remarca Simona Skrabec, «Alemanya i Catalunya han conegut la recerca d'un impossible ideal, deutor de la Grècia clàssica».

A partir dels anys de la República, la recepció de la cultura alemanya es planteja d'una forma molt diferent. Deixa de ser el referent programàtic ideal, que havia estat, ja que ha començat a entrar en un període de relativa normalitat. Per altra banda, la cultura alemanya del segle XX deixa enre el seu gran període romàntic.

Aquest procés, però, es va trobar entrebancat i interromput per l'aventura dramàtica que va viure Europa amb el feixisme, la Guerra dels Tres Anys i la Segona Gran Guerra. Si es té en compte aquesta perspectiva desoladora i dolorosa, provocada en bona part per la follia nazi, resulta lògic, espantosament lògic, que es perdés de vista l'Alemanya de la *Kultur* i es fes present l'Alemanya de la barbàrie que no podia ser ja objecte de recepció, sinó de condemna. Fins que, cap als anys cinquanta i seixanta del segle XX, ja en la represa cultural que seguí a la postguerra, es reprén la recepció de la literatura, les arts i el pensament alemanys.

La trajectòria de les relacions culturals catalanoalemanyes des dels anys d'entreguerres fins a la Fira de Frankfurt del 2007, constitueix, gairebé en la seua totalitat, la matèria dels dos volums de *Carrers de frontera*.

Josep Iborra

Albert Manent
*La represa. Memòria personal,
crònica d'una generació (1946-1956)*
Edicions 62, Barcelona, 2008
308 pàgs

Ja fa anys que Albert Manent ha anat oferint al lector textos destinats a salvar el record exacte de fets o personatges que ha conegut o estudiat. Obres com *Solc de les hores: retrats d'escriptors i de polítics*, *Semblances contra l'oblit*, *En un replà del meu temps*, o el dietari *El molí de l'ombra*, tenien aquesta orientació, que es feia menys personal en estudis com ara *Escriptors i editors del Nou-cents*, *Del Noucentisme a l'exili*, o les biografies de Carner, Bofill i Mates, Foix, Marià Manent i Tomàs Garcés. Aquests i molts d'altres escrits, basats en una documentació rigorosament cercada i seleccionada, compleixen aquell propòsit de lluitar contra l'oblit de què parlava Pla i que en part té un component civil de servei al país, que en el cas de Manent s'ha manifestat de moltes maneres, a través de la seua ja llarga vida.

Aquest volum memorialístic —cal esperar que siga el primer d'una sèrie— recupera episodis d'un període particularment dur per a la cultura i la llengua catalanes i per a les reivindicacions nacionals, iniciat set anys després de l'acabament de la guerra i tancat poc abans que es produís el canvi de govern en què Franco introduí en l'executiu —de la mà de Carrero Blanco— els primers tecnòcrates vinculats a l'Opus Dei, que llançaren una política econòmica destinada a encaixar l'Estat en el sistema occidental, sota la protecció dels EUA i l'objectiu últim, que mai no assolirien, d'integrar-lo en les naixents estructures comunitàries europees. Tot i que, repetim-ho, era una etapa dura de la postguerra, el fet que comencés poc després de la victòria aliada (1945) i, doncs, de la derrota i la desaparició dels principals aliats de Franco, Hitler i Mussolini, la

situà en un clima en què la repressió havia d'adoptar formes menys violentes i la dictadura havia d'emprovar-se disfresses més o menys creïbles, per tal de semblar una mica acceptable en el nou escenari mundial.

És per això que Manent parla de «represa», en donar un nom a aquella dècada i fer-ne la crònica, tot adreçant la mirada cap a dues formes paral·leles, i inevitablement distintes, de treballar per la recuperació de la llengua i la cultura perseguides. Una, més lliure, però també més reclosa en si mateixa i més allunyada dels seus destinataris, era la que es va produir a l'exili, del qual Manent és un especialista ben justificadament prestigiós; l'altra, fou la que naixia a l'interior del país i en què, a l'actuació de persones que ja havien actuat en la mateixa direcció abans del 1939, s'unien ara noves llevs de joves, una «generació» a la qual l'autor pertanyia i de la qual ha volgut ara deixar un testimoni minuciós i fidedigne, alhora de protagonista i d'observador, que pocs podrien haver fet com ell.

No és gens fàcil destriar quin dels fets narrats en aquest llibre tingué més pes en la lenta recuperació postbèlica; més aviat es pot pensar que tots, conjuntament, aïllats o formant ells amb ells com una xarxa, hi van influir: les primeres publicacions en català, clandestines o legals, les polèmiques sobre si era lícit tornar a editar en aquesta llengua per gràciosa concessió dels agents de la dictadura, la reconstrucció del catalanisme universitari, l'actitud resistent d'alguns seminaristes, clergues i monjos, una revista com *Curial* o un llibre com *l'Antologia poètica universitària*, el paper capdavanter de Carles Riba o de Jaume Vicens Vives, l'aparició inesperada d'una veu valenciana molt sòlida —la de Joan Fuster— i tantes altres iniciatives o persones com apareixen en aquestes pàgines... Tot plegat eren —com fa la parèmia— pedres útils per a «fer la paret», per a bastir l'escala per la qual es podria eixir d'aquell pou de què parlava Espriu. Manent, que hi va contribuir amb esforç exemplar, les relaciona totes i ens les presenta amb amenitat, inserides en la seua trama històrica, que convé tenir ben present.

Francesc Pérez i Moragón

BIBLIOGRAFIA:

LLIBRES PUBLICATS

- Teorías gramaticales y análisis sintáctico*. Barcelona: Teide, 1980.
Aproximación a la historia de la Lingüística. Barcelona: Teide, 1982.
Lingüística: una introducción al estudio del lenguaje. Barcelona: Empúries, 1984.
El luxe del llenguatge. Barcelona: Empúries, 1986.
Mal de llengües. Barcelona: Empúries, 1988.
El llenguatge i el plaer. Barcelona: Empúries, 1990.
El llenguatge. Barcelona: Empúries, 1994.
Introducció a la Lingüística. Barcelona: Columna, 1994.
L'escriptura: una introducció a la cultura alfabètica. Barcelona: Empúries, 1996.
Històries naturals de la paraula. Barcelona: Empúries, 1998.
¿Com és que ens entenem? (si és que ens entenem). Barcelona: Empúries, 1999.
Introducció al llenguatge. Barcelona: UOC/Proa, 1999.
Diccionari de Lingüística (com a director). Barcelona: Vox, 2000.
Una imatge no val més que mil paraules (contra els tòpics). Barcelona: Empúries, 2001.
Patrimoni natural. Elogi i defensa de la diversitat lingüística. Barcelona: Empúries, 2004.
Lletres sobre lletres. Barcelona: Empúries, 2006.
Això és (i no és) allò. La invasió de la metàfora. Barcelona: Ara Llibres, 2008.

La nostra omnipresent i estimada escriptura va ser inventada per gent desconeguda (potser amb poca i mala memòria) ara fa aproximadament cinc mil·lennis en les terres, ni properes ni llunyanes, de Mesopotàmia. Eren els temps d'un neolític força avançat; i les primeres ciutats amb milers d'humans feien impossible la gestió memorística de les unitats familiars que hi vivien, de les propietats, de l'assignació de les terres per al cultiu, dels impostos, de les donacions al temple i de qualsevol altra circumstància relacionada amb l'administració i convivència de grups humans concentrats en espais ben reduïts i allunyats de les pràctiques nomadístiques d'etapes anteriors. L'escriptura, doncs, va néixer com ajut a la desmemòria o, si es vol, per compensar els límits d'uns cervells finits. I les primeres mostres arqueològiques (les tauletes d'argila trobades a Ur i Uruk) ens diuen amb molta claredat que els temes inicials d'aquesta tècnica eren estrictament comptables, perquè tot ho resumien en dos conceptes ben elementals i previsibles: quantitats i productes (o persones, si era el cas).

Si a aquests orígens pràctics i prosaics de l'escriptura hi afegim una nova dada, força inquietant, els mites a l'entorn d'aquest ofici s'esquerden o es dilueixen. I és que els humans moderns (l'*Homo sapiens*) ja fa uns cent cinquanta mil anys que trepitgem la terra, però només en fa cinc mil que ha calgut que féssim anotacions en suports estables. La qual cosa vol dir que, en la immensa major part del nostre camí com a humans, no hem necessitat l'escriptura: ni per arribar al bipedisme, ni per aconseguir un cervell sapiens, ni per sobreviure en un món difícil, ni per inventar els instruments finíssims del paleolític superior, ni per sortir de la nostra primera llar africana i no deturar-nos fins a arribar a la Terra del Foc, allà on el món s'acaba. Tot, sense escriptura.

L'escriptura, doncs, podríem arribar a considerar-la com una mena de luxe innecessari (o, si volem ser exactes, només obligatori en les societats excessivament complexes —i allunyades de l'oralitat— que hem bastit en alguns racons del món). Si volem ser més positius, però, podem contemplar l'escriptura com un artefacte enginyós amb què suplim els límits evidents de les nostres capacitats; una descoberta recent i pràctica que pot ser sublimada, recoberta del desig d'immortalitat i projectada cap a les dimensions creadora (o artística), docent i lúdica. Hi ha, doncs, qui escriu per deixar coses fetes (si és possible formoses) per sempre més, o per estendre el coneixement o perquè li plau anar enganxant una paraula al costat d'altres com qui pinta, esculpeix o ajunta notes i frases musicals i les enfila en la renglera del temps.

Tots, però, hauríem de restar bocabadats, de manera permanent, perquè, quan escrivim, fem possible l'impossible. I és que les llengües, des dels orígens de la humanitat fins als nostres dies, són de matèria i factura sonores. En canvi, amb l'escriptura les fem emmudir i les transformem en objectes visuals; i és per això que, en escriure, estem creant una sinestèsia de dimensions inimaginables: una transferència intersensorial equivalent a la que representaria poder construir simfonies ensumables, o convertir en remor suau un quadre de Matisse o fer possible que assaboríssim (literalment, com qui assaboreix una malvasia fresqueta) la placidesa d'un llac petit i pirinenc. I si algú llegeix el que escrivim, tant de bo, perquè farà el camí invers i retornarà les paraules, des de les grafies necessàriament visuals de l'escriptura, a la textura sonora primigènica. Ni que sigui amb els sons, paradoxalment silenciosos, de la lectura personal.

Jesús Tuson

Pàgines patrocinades per la Institució de les Lletres Catalanes

Qui ha llegit Jesús Tuson sap que totes i cadascuna de les seues pàgines traspuen estima per les paraules, una estima per com sonen, per l'origen, per com han arribat a ser el que són, per com els significats es creuen i creen metàfores meravelloses que ens ajuden a entendre el món en què vivim. Ell és l'autor que explicà una vegada ja fa molt de temps en el *Luxe del llenguatge* «Gairebé tot allò que sempre hauríeu volgut saber del llenguatge i que ara ja no haureu de preguntar». Probablement ens allionà sense una intenció premeditada de crear escola amb aquesta afirmació i amb algunes metàfores com ara «La poesia és només la bromera. Els oceans, però, fan bromera per força» o amb sentències com «Ens heu malmès la Torre. No ens traureu, però, el gaudi del càstig». Al capdavall, els mestres, els grans mestres, els bons mestres, els que diuen coses que de debò tenen sentit, els que de deveres fan arribar allò que diuen als altres és perquè són capaços de crear una estètica pròpia.

Jesús Tuson explica històries com poca gent de la seua professió sap fer. A més a més té la sana virtut de ser convincent. Trieu qualsevol passatge de *Mal de llengües* i hi trobareu les lliçons més encertades i argumentades sobre els prejudicis lingüístics. O fullegeu *¿Com és que ens entenem? (si és que ens entenem)* si voleu entendre en què consisteixen els compromisos sintàctics i semàntics. La destresa de Tuson és, sens dubte, la capacitat d'empatitzar (que en diria ell, d'aquest verb?) amb el lector menys avesat a les disciplines lingüístiques. Això, a banda de ser un mèrit, és una gran sort, sobretot per als professors de llengua. Sempre que recomanem un llibre de Tuson al nostre alumnat l'encertem.

—Professor, vosté és molt amic de Jesús Tuson, oi?

—Jo? No, per què ho dius?

—Perquè en la llista de bibliografia recomanada d'enguany hi ha set llibres d'aquest autor i en la de l'any passat tres.

—De veres? Dec haver-me enganyat. L'any passat havia d'haver-vos recomanat tota la seua obra.

Hem fet infinitat d'entrevistes orals sobre les obres de Tuson, hem corregit centenars de treballs acadèmics sobre els prejudicis, els tòpics i les paraules (probablement alguns són originals) i

Jesús Tuson no és una metàfora, ni tampoc un follet esmunyedís

sempre trobem enmig del discurs reportat d'aquesta mena d'exercicis espirituals els elogis d'aquells que descobrixen que la lingüística no fa mal de panxa, ni és una científica lletja, ni és aspra, ni produeix urticària. Sobretot quan els estudiants s'hi acosten sense prejudicis o els vencen a mesura que avancen amb la lectura plaent de les pàgines de Tuson.

El luxe de Jesús Tuson; Mal de llengües: a l'entorn de Jesús Tuson; Jesús Tuson i el plaer; Jesús Tuson: patrimoni nacional; Com és que entenem Jesús Tuson?; Una paraula de Jesús Tuson en val més que mil; Històries naturals de Jesús Tuson; Això és (i no és) Tuson. Si se'ns permet el joc, i amb el permís i la complicitat de l'autor, aquests són alguns dels títols més coneguts de Tuson. El millor, però, per ventura, és aquell que encara no ha escrit i que ben aviat serà a l'abast dels més fidels, aquell que tindran a la mà tots els que no es cansen de cercar els significats gens casuals de les paraules. *¿Què us sembla un títol com Manual de supervivència lingüística. Al voltant de les (in)fidelitats lingüístiques o bé El bilingüisme com a metàfora. Com ser beneït i no ser un beneït?*

Vam llegir ara enrere que Jesús Tuson s'havia jubilat. Ara llibres. És a dir, diuen que ara es dedicarà a fer llibres per a l'editorial Ara llibres. O siga, que s'ha jubilat de la càtedra de Lingüística de la Universitat de Barcelona, però ens seguirà endolcint amb fruits saborosos de tant en tant. Ara un xanlotet de raïm, ara una bresquilla, ara una cirera. I de tant en tant ensopegarem amb una creïlla. Sabeu per què la majoria dels valencians diem creïlla i no patata? Segurament ja ho sabeu. Pregunteu a Tuson: a més a més d'assabentar-vos-en escoltareu una bella història.

Els escrits de Tuson també han estat motiu d'alguna polèmica. Recordeu que en les proves d'accés a la universitat de juny del 2008 els examinands van haver de comentar un fragment del capítol «Val més dedicar les hores de

català a l'estudi de l'anglès». Un periodista d'un mitjà de comunicació valenciana —professional ben informat i que sempre deu oferir informacions contrastades— aprofità l'ocasió per arremetre contra els qui havien triat aquest text tan «inoportú» i «tan poc valenciana». Ja sabeu que en alguns àmbits la paraula *català* fa remoure els budells: hi ha qui no en sap, de prejudicis, o ben al contrari, n'és un expert. Fins i tot en un altre moment, el professional ben informat es lamentava que l'autor no fos valenciana. Segurament si hagués llegit algun llibre de Tuson pensaria d'una altra manera. Els prejudicis són un signe d'ignorància i això no és ni bo ni dolent. Ara bé, Tuson ens ha ensenyat que fer-ne bandera és un acte de mala fe. De la mateixa manera que sabem que la ignorància té cura i que no hi ha res com una ment oberta per a entendre allò que ens envolta. També les paraules.

En un capítol del llibre *El llenguatge i el plaer. Incursions lingüístiques en terra literària* diu Tuson que «els mots fan possible que parlem de coses del tot impalpables. ¿Qui s'ha trobat, pel carrer amb la solitud, o bé la paciència i la rauxa? ¿Qui té amagades al calaix la saviesa, la tendresa o la por? Els conceptes abstractes són follets esmunyedissos que es deixen agafar gràcies a les paraules, perquè només amb paraules podem designar objectes l'existència dels quals només és mental». ¿No us sembla una creació magnífica dir que els conceptes abstractes són follets esmunyedissos? Un «sintagma feliç», ens deien que es deia quan estudiàvem lingüística textual.

Així és Tuson: té la capacitat d'explicar els conceptes lingüístics, els fenòmens de la llengua d'una manera absolutament clara i alhora creativa. Domina la capacitat d'explicar, de fer-se entendre, perquè explica com un joc i ens hi enjogassa. Feu-nos cas, (re)lllegiu Tuson i veureu que la vida és una gran metàfora; que darrere aquesta al·legoria vital, les paraules ens ajuden de deveres a entendre millor la complexitat del món. Si més no la creació lingüística que nosaltres n'hem concebut. El discurs de Tuson fa escolar paraules que esguita com a perles lluentes, encisadores, com aletades semàntiques meravellosament esclaridores.

Josep M. Escolano i López

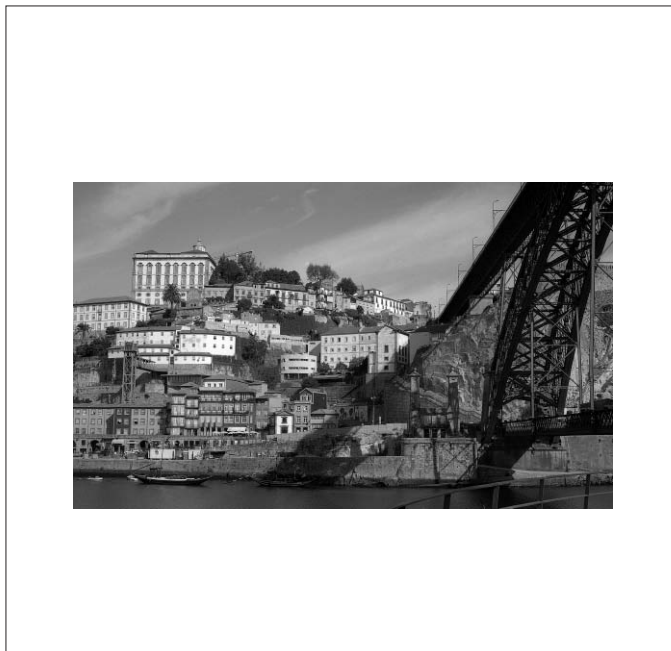

Apte per a tots els públics

Diuen els papers que Jesús Tuson (València, 1939) s'ha jubilat. Però em fa l'efecte que això és només una mentida a mitges, que és el que menys s'assembla a una veritat. Segons contem, ha deixat d'explicar les seues cabòries a les aules de la Universitat de Barcelona. Però, el fet, lluny de representar un final d'etapa, es presenta com una estació d'enllaç. Ara, en compte de dedicar tantes energies al reducte dels seus alumnes, Tuson podrà obrir més encara el ventall dels seus auditoris i, per tant, de les seues audiències.

Va nàixer el darrer any de la Guerra Civil, poca bromal! Nosaltres, un pèl més joves, el vam descobrir gràcies a algun dels seus exalumnes, que parlaven i no acabaven d'un professor a qui se li entenia tot. Tot un prodigi, sí, senyor, en el hermètic món del professorat universitari. «Mai no he escrit per als meus col·legues», va declarar el mateix Tuson en algun lloc. La confessió era redundant per als lectors d'*El luxe del llenguatge* (1986) i *Mal de llengües* (1988), llibres amb els quals Tuson havia deixat el tractat acadèmic que tant de prestigi aporta entre els col·legues d'estament i s'havia aventurat fora del castell.

L'escriptura (1996), *Històries naturals de la paraula* (1998), *¿Com és que ens entenem?* (1999), *Una imatge no val més que mil paraules* (2001), *Patrimoni Natural* (2004) i *Això és (i no és) Allò* (2008) han estat validats, finalment, pel mercat, el gran jutge a qui tant temen els grans gurus de la saviesa acadèmica. El pas no era menut. La característica fonamental d'un cert assagisme és l'ocultisme obscurantista. Com més críptic, més important, segons deuen pensar. Tuson, per contra, s'ha aventurat en la comunicació clara i l'exposició didàctica. Marcava així el pas a l'assaig en el seu sentit més clàssic. Al cap i a la fi, per als postantics com nosaltres, l'assaig no és sinó un gènere

didàctic: l'eina d'intervenció social de què s'ha dotat la noble tribu de Michel de Montaigne i Joan Fuster. La ment reflexiva de Tuson i la seua voluntat d'intervenció sobre el complex món de la comunicació ha trobat en la senzillesa de l'assaig la millor expressió. El seu domini del codi escrit eleva encara més el llistó d'un llenguatge entès com causa i producte, alhora, d'un ecosistema que cultivem i enriquim en la mesura que el fem servir. Al cap i a la fi, el llenguatge és, alhora, el símbol i el resultat de les relacions amb el medi social i cultural que habitem. Quan parlem amb els nostres fills en la intimitat de la llar, quan fem servir el correu electrònic per a enviar una notificació professional o quan escrivim literatura alimentària. El ventall obert és l'autèntic luxe del llenguatge, el que ens permet d'exorcitzar, per exemple, els nostres mals d'amor, que solen ser també mals de llengües. Al cap i a la fi, els idiomes són les nostres xarxes de connexió amb la resta de la humanitat. La nostra capacitat lingüística és el mapa de la riquesa i la varietat de les vides que hi ha dins de la nostra vida. De les que

expressem d'una forma directa, de les que vivim de forma vicària i de les que amaguem o sublimem per mitjà d'usos metafòrics.

Basil Bernstein explicava en *Class, Codes and Control* la «hipòtesi del dèficit» entre determinades varietats lingüístiques. Bernstein hi distingia entre el codi elaborat (*elaborated code*) i el restringit (*restricted code*). El segon, d'acord amb Bernstein, és un codi limitat —i que limita els seus usuaris: és inferior a l'elaborat, el qual és capaç d'expressar comunicats més complexos i més expressius. El fet, continua Bernstein, provoca una desigualtat d'opor-

tunitats als usuaris, especialment en l'educació formal. Bernstein explicava així el fracàs escolar dels xiquets de classe baixa, usuaris d'un codi restringit. Per paradoxal que sembla, molts dels nostres col·legues dediquen la seua carrera a enfosquir la realitat amb llenguatges críptics que fan passar per codis estilísticament elaborats. «Alguns anomenen estil les seues deficiències», hauria dit, punyeter, Pere Calders, un altre a qui se li entén tot fins i tot després d'entonar-li les absoltes. No exagere: Tuson ha elaborat millor que ningú entre nosaltres un codi assagístic que l'ha fet arribar a una massa crítica a prop del *best-seller* —èxit comercial i d'influència social que sóc el primer a envejar-li. Ara que ja no ha d'emplenar actes i formularis administratius, podrà dedicar-se amb més fruïció a la universitat popular de la divulgació didàctica, que és l'objectiu primer d'un assagista digne d'aquest nom. A la recerca incessant, en paral·lel, d'un llenguatge més diàfan —més elaborat— com més va. Amb un patrimoni natural que val més que mil imatges. Em fa l'efecte que ell i jo no ens coneixem, però ja ens entenem, lletra sobre lletra.

El 15 de maig de 2008 el catedràtic de filologia i professor de lingüística de la Universitat de Barcelona, Jesús Tuson, deia adéu a les aules després de quasi quatre dècades de docència ininterrompuda. El seu comiat fou —segons les cròniques— el d'un dels grans. Al capdavant, posava fi al seu magisteri enduent-se el merescut guardó de l'estima dels seus alumnes i el reconeixement de tota la societat catalana. Fins a aquell dia no tan sols havia aportat el seu esforç com a excel·lent ensenyant universitari sinó també una llarga llista de títols amb un èxit notable i entre els quals hi ha *El luxe del llenguatge* (1986), *Una imatge no val més que mil paraules* (2001), *Patrimoni Natural* (2004) o *Lletres sobre lletres* (2006).

Tuson és una d'aquelles persones que es fan de voler, de poques arestes, dominat per una amabilitat natural. Per adonar-se'n només cal escoltar-lo amb atenció durant uns pocs minuts, esperar l'assuavidor so interior de les seues respostes a les nostres preguntes per difícils que siguin, indagar breument en la seua mirada de llum.

La primera notícia que vaig tenir de l'existència del seu treball investigador i divulgatiu fou als meus temps d'universitari, durant un dels primers cursos de la carrera de periodisme, quan un hermètic mestre de català amb un posat de metge forense que tirava de tos ens va fer llegir *Mal de llengües* (1988). Era un llibre de redacció concisa, entretingut, una llarga i ben travada divagació a l'entorn dels prejudicis lingüístics i les llengües minoritàries, que ha arribat ja a les 29 edicions. Alumne afamegat de polèmiques com ho era, lector desordenat i excitable, vaig tenir la gosadia de discrepar-ne públicament, és a dir, de dissentir sobre els raonaments de Tuson amb el forense i, potser encara, amb algun company tan deficiós com jo durant alguna de les nostres llargues estades al bar de la facultat. Des del meu punt de vista, totes les llengües eren iguals, en efecte, però això no obstant no feien la mateixa cosa com potser explicava Tuson. Avui segurament mantindria aquest mateix punt de vista tot i que, certament, amb bastant menys bel·licositat i un punt de prudència que als vint-i-pocs anys és inútil demanar. No cal dir que d'aquesta discrepància no li'n vaig dir ni pruna a Tuson el matí gris de primeries de l'es-

Contra els guaites de l'ortodòxia lingüística

tiu en què ens vàrem trobar a la seua facultat, a Barcelona. L'objecte de la cita era el de fer-li una entrevista encarregada per Adolf Beltran que dies després va aparèixer publicada al «Quàdern» valencià del diari *El País*.

Vaig esperar-lo de peu dret al passadís, a la porta mateixa de l'ascensor, content i també una mica nerviós. De sobte, ell, alt com un Sant Pau, se m'aparegué amb un somriure lleu dibuixat al seu rostre de pell blanquinosa i tot seguit em convidà a seguir-lo fins als seus dominis departamentals.

El professor feia molt poc que s'havia jubilat, però, resultava evident que el seu ésser encara no se n'havia pogut desempallegar, d'aquelles parets. Sens dubte, en formava part de l'esperit de l'edifici com els prestatges dels llibres, les taules i les pissarres, els rellotges de paret, els màgics anuncis dels estudiants penjats als suros com bugades esteses de part a part d'un carrer estret i de cases mig esbucades...

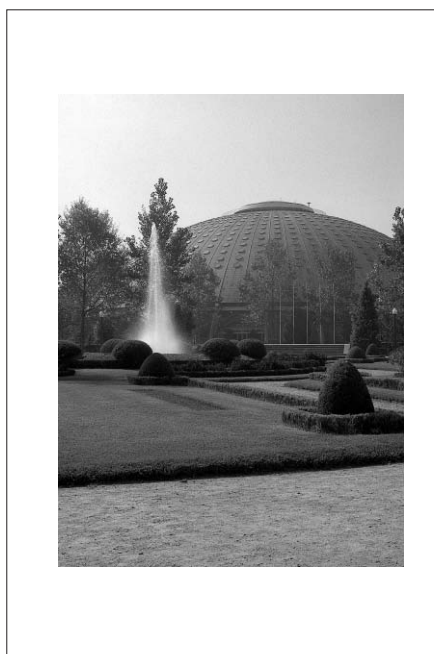
Jesús Tuson llueix una llarga cabellera de pèls blancs i un bigoti espès i ben retallat. La seua mirada és tan

potent malgrat l'edat que de seguida te n'oblides que t'està esguardant des de darrere d'uns cristalls relativament gruixuts. El seu posat un punt aristocràtic és capaç de transportar-te a un escenari potser oxfordià de biblioteques atapeïdes amb mapes de tot el món acabat de descobrir i llibres immensos farcits de làmines a tot color il·lustrant formes de vida molt més enllà d'una civilització pacientment edificada, perfectament reconeixible en un joc de tasses de te o ens uns delicats pals de golf.

Parlàrem de València, on va nàixer l'any 1939, al número 34 del carrer Corretgeria, al si d'una família la qual percebem d'origens humils. El seu pare, de Nules, fou linotipista, i la seua mare, d'origen aragonés, mestressa. Des de casa sentia repicar les campanes del Miquelet de la Seu. La ciutat llavors era una ciutat de por i de llàgrimes. Aquell món que deixà als vint anys —no sabem si amb tristor o a desgrat— i que malgrat tot degué de ser un món de carrers plens de gent, d'alegres parades, de soroll. Una València ja allunyada del seu univers vital, irrecuperable, impossible, sepultada de ben segur sota espesses capes de quasi oblit. Aquell matí Tuson recordà que l'havia visitada per darrera vegada en ocasió de l'acte d'investidura com a doctor honoris causa del dialectòleg Joan Veny. «Les paraules», digué el mallorquí, «no són un mur, ni una frontera, sinó pont, diàleg i companyia». Val a dir que el país —segur que el lingüista n'és coneixedor— ha donat grans destructors de ponts, enginyers excel·lents del silenci i la solitud.

També enraonarem de metàfores, tema del seu darrer llibre, *Això és (i no és) Allò* (2008). «Per les nostres metàfores», m'assegurà, «ens coneixeran i ens coneixerem». I encara de l'esquelet del llenguatge, i de l'home, de l'*homo sapiens* o *homo loquens* o, simplement, de l'home com allò més semblant que ens hi puguem imaginar a una mona amb un diccionari i una sintaxi al cap. No tenia gaire temps i ho acabarem per deixar estar just quan Tuson feia un al·legat contra els malacarosos guaites de l'ortodòxia lingüística, a favor de la bellesa del llenguatge.

Francesc Viadel

La majoria de lectors d'aquest diari saben de sobres qui és Jesús Tuson. Si n'hi ha cap que no ho sàpiga, li diré que és un professor de lingüística general de la Universitat de Barcelona que practica aquest ofici des de fa uns trenta anys amb una competència tan alta i una atracció tan peculiar que els professors i els alumnes del seu departament i de la facultat li van fer un homenatge l'altre dia amb motiu dels seus seixanta anys. L'Aula Magna de la Universitat era plena. Diversos col·legues havien col·laborat en un llibre que li van oferir, i d'altres van prendre la paraula per expressar per què li retien homenatge.

Un antic alumne va dir, per exemple, que un any explicava una assignatura d'estructures sintàctiques i que un dia entra a classe i escriu a la pissarra aquella frase d'una cançó coneguda: «*Soy rebelde porque el mundo me hizo así*». El professor venia d'una reunió tensa, de defensar els drets dels professors no numeraris davant les autoritats acadèmiques. A l'ambient hi havia un polsim de neguit. Quan Tuson va escriure la frase perquè els alumnes l'analitzessin sintàcticament, per l'esquena d'uns quants nois i noies hi va passar un corrent d'emoció. Ningú no recorda el resultat de l'anàlisi, però tothom recorda aquell calfred a l'espinada.

N'hi ha que es pensen que els nois i noies van a la universitat a aprendre l'última teoria de la matemàtica quan-

Jesús Tuson*

tica, de la química inorgànica o de la gramàtica generativa. A l'escola primària els nens hi van perquè els pares els hi porten; a l'ensenyament mitjà els joves hi van perquè no tenen més remei que anar-hi; a la universitat, molts hi van perquè el cicle vital els hi ha dut, però molts altres hi van per veure si hi troben una persona. Tan senzill i tan difícil com això: una persona. I el professor capaç d'escriure aquell text amb mà tremolosa i veraç, perquè ve d'una reunió verídica i tensa, és recordat durant anys.

Una alumna fa notar que quan Tuson entra al laboratori de fonètica la seva veu pacífica i dolça els embolcalla a tots. I després, ep, els fa passar una estona deliciosa amb la seves àmplies coneixences. El professor que fa passar una bona estona als alumnes es pot donar per satisfet. Jo vaig conèixer un professor d'anglès que tenia la gràcia d'acabar les classes amb una frase optimista i divertida; un missatge que et feia dir per dins: «Demà tornaré». Aquest professor m'agrada.

Molts lectors no el coneixen personalment, però han llegit algun dels seus

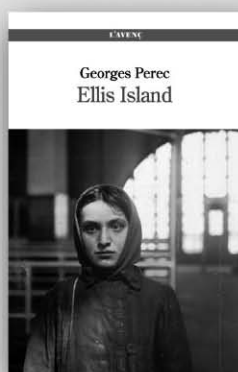
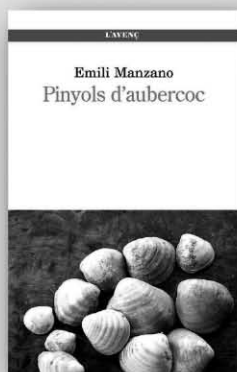
nombrosos llibres, plens de seny i de (defensa de la) llibertat: *El llenguatge*, *L'escriptura*, *Històries naturals de la paraula*, *Introducció a la lingüística*, *Aproximació a la història de la lingüística*... Tants els han llegit i tants els llegeixen, que la biblioteca de la Universitat va tenir problemes per exposar-los a les vitrines: n'hi havia molts de prestats. I jo he tingut problemes a buscar algun pensament dels que hi he subratllat, perquè n'he deixat més d'un i no sé ni a qui. Una professora de Galícia va dir que la traducció al galleg de *Mal de llengües* havia sigut llibre de capçalera de la seva generació universitària: un llibre de defensa de les llengües perseguides pels Estats; un llibre que els va ensenyar que, per damunt de tot, havien de defensar la seva terra i la seva llengua, i que la seva llengua sí que servia, caram, per fer alguna cosa més que poesia melancòlica. Fa cinquanta anys que va morir el gran lingüista nord-americà Edward Sapir i precisament el departament de Tuson li ha dedicat un excel·lent seminari. Però també hem de vetllar perquè siguin reconeguts els nostres lingüistes capdavanter.

Joan Solà

*Aquest article es va publicar al diari *Avui* (suplement de Cultura) el dia 13.I.2000, i formarà part d'un recull de l'autor que l'editorial La Magrana té previst de publicar al maig.

L'AVENÇ La teva revista, els teus llibres

Novetat

www.lavenc.cat

Els fi(l)ls de la memòria

Julià Guillamon
El dia revolt
Literatura catalana de l'exili
Empúries, Barcelona, 2008
527 pàgs.

Aquesta recerca —equidistant de l'antropologia i de la sociologia i continuadora de l'exposició de *Literatures de l'exili*— no és un treball convencional sobre els transterrats. No tracta d'esbrinar les causes i les conseqüències de la ruptura que el feixisme espanyol causà el 1939; tampoc no es proposa d'estudiar i resseguir l'evolució de les publicacions que s'endegaren en casals o agrupacions culturals ni de fer-ne cap tipologia política. Aquests estudis, és clar, eren —i són— imprescindibles, però calia, a més, donar veu als protagonistes de l'exiliada. I sobretot —i ací rau l'aportació de Guillamon— fer que els descendents immediats —la segona generació— dels emigrats polítics que es desplaçaren a Amèrica expliquessin les circumstàncies i els fets, fins ara no prou coneguts, de llurs antecessors. Les recerques de Pla Rugat, Carlos Guzmán, Marta Noguera, Santiago Cortés, troben una complementació en aquest compendi de veus que (ens) retornen un passat encara no encabit —i aquí la dita «transició» té una responsabilitat de primera magnitud— en les memòries coetànies.

El dia revolt és una metàfora que condensa, a tall de reportatge, el daltabaix esdevingut immediatament després de gener i febrer de 1939. Un cop al Rosselló les vides es dispersen: una part dels protagonistes resten a França i d'altres van a Amèrica del Sud, Centreamèrica i Mèxic. Però també n'hi ha, com Carles Fontserè, que es desplacen a Nova York. L'exili, doncs, és copsat en aquest conjunt de vivències —entre Buenos Aires, Xile, Santo Domingo, l'Havana, Caracas i Mèxic— com un esdeveniment essencialment vital. El lector no hi trobarà cap sistematització mecànica de dates, ni de publicacions, ni cap declaració d'intencions. Més aviat aquesta tríada resta contextualitzada a través de les pròpies vides, de vegades explicitades generacionalment i en d'altres ocasions narrades a títol personal. I, sobretot, es palesa al llibre la relació que els desplaçats i els seus descendents han establert amb els països d'acollida. Potser, en aquest sentit, la part menys coneguda és el testimoniatge dels fills dels emigrats a Cuba i la seva vinculació amb la revolució castrista: l'editorial Era, dels Espresate.

D'aquí que la característica més atractiva del volum consisteixi en el fet que l'autor sap demanar —«captar un intangible»— qüestionar, els documents i els personatges, però també situa les geografies, els llocs de memòria individual de cada biografia: un paratge, un edifici, una biblioteca: tot és susceptible d'indagació i de resposta. Així, qui recorri la trajectòria dels quaranta-dos familiars entrevistats s'adonarà de la rellevància que té contraposar testimoniatges i contextos. I també, com explica Guillamon, el volum vol captar el que *a priori* no hauria tingut cap interès per a una recerca estrictament acadèmica.

Aquest afany de documentar les vivències duu a demanar-se per la situació que protagonitzaren els

intel·lectuals, editors, humanistes, en definitiva. En aquest sentit, el text és una font molt significativa de retrats, opinions, connexions familiars i editorials, fets culturals i polítics, reportats per famílies-marc, entre d'altres, els Cuito, Rovira i Virgili, Palau i Fabre, que abasten, des de la proximitat dels primers protagonistes, l'experiència de la marxa forçada del país. En canvi, els Lòpez Llausàs, Armendares, Ramon Xirau, Martí Soler Vidal, Miquel i Vergés, Joan-Maria Francès Ulisses Moulines i Maria Grases, expliquen, des d'un relleu generacional, els seus referents culturals i el llegat familiar.

El vaitot quotidià d'aquestes seqüències serveix per a construir amb més proximitat i raó de causa la història social de la intel·lectualitat que serví de pont als nuclis de l'interior en els anys cinquanta i seixanta. Ara bé, l'objectiu de Guillamon —deixar que la història sigui explicada pels seus protagonistes *causeurs*— és traslladable als exiliats que treballaren en àmbits més crus —polítics *tout court*—, que visqueren en camps de concentració i que no pogueren subsistir per manca de recursos econòmics que depenien directament del govern republicà espanyol. Aplicar la història viscuda a la base nacional dels exiliats pot complementar significativament el cicle del sentit vital fora de les pròpies fronteres. Els dietaris i correspondències que van apareixent necessitarien ser interrogats amb llurs autors, si encara hi som a temps.

En conjunt, l'acarament de la «teoria» i els fets demostra la sagacitat, la virtut —i la paciència— de Julià Guillamon, que, com explica prèviament, amb la lectura de *Mirador* es va adonar del que havia suposat la diàspora —i sovint el no-retorn— de crítics i escriptors de vàlua. De fet, allò que reporten els familiars de Cèsar-August Jordana i Francesc Trabal sembla constatar el trencament qualitatiu amb la Catalunya Republicana. D'altra banda, aquesta recerca pot servir, també, per a estudiar la (dis)continuitat generacional dels exiliats valencians i mallorquins. Tot un repte que hauria de fer-se imprescindible per a defugir els esquematismes ideològics.

Montserrat Corretger

La col·lecció «Breviaris» de les Publicacions de la Universitat de València conté a hores d'ara una bona vintena de títols. Són quaderns breus per llegir d'una sola tirada amb textos que toquen d'una o altra manera temes actuals, com és el cas de *Sobre la traducció* de Paul Ricoeur amb tres conferències que es van publicar en francès el 2004.

No hi trobarem aquell Ricoeur (1913-2005) que reflexiona sobre la tragèdia (*Finitud i culpabilitat*, 1960) o les estructures narratives (*Metàfora viva*, 1975; *Temps i narració*, 1985), sinó un pensador més assequible, que es planteja la comunicació entre les cultures d'una manera molt directa, personal —i tanmateix fracassa. El filòsof no sap com ordenar la confusió babilònica: «La traducció és teòricament impossible, però és un fet real».

Ricoeur té una capacitat d'anàlisi molt desenvolupada i per això s'adona fins a quin punt és nociva la teoria de George Steiner a *Després de Babel*. Però per molt que denuncia el seu criteri darwinista, que parteix d'una «multiplicitat inútil, nociva» de llengües, a Ricoeur també li agrada endevinar el caràcter (o millor dit, el retard evolutiu) d'un poble a partir de les característiques formals d'una llengua. Sense que ni tan sols li tremoli la mà copia la citació de François Jullien: «El xinès no té temps verbals perquè no té el concepte de temps elaborat per Aristòtil». Aquesta mena de desqualificacions, francament, no em sembla que pugui tenir lloc en una reflexió seriosa.

Dividir amb residu

Paul Ricoeur
Sobre la traducció
Traducció de Guillem Calaforra
València, PUV, 2008
72 pàgès

A Ricoeur li sembla possible la comprensió entre les llengües només a partir de la base ecumènica que assegura també l'entesa entre les religions. Aquest esquema, aplicat a les llengües, significaria que hi ha d'haver una llengua de totes les llengües, com un pou on els traductors aniríem a buscar l'aigua de la traducció definitiva. I Ricoeur se n'adona, és clar, que aquest pou comú no existeix. Així, doncs, totes les traduccions són una mena d'operació matemàtica que dona un resultat molt més minso que l'original i a més el que es perd pel camí és un residu enorme.

En les talles romàniques de Crist vestit amb una llarga túnica o bé en l'altar de Miquel Barceló a Palma, què admirem? Són una simple entrada cap a una realitat superior, inamovible, eterna? Fins i tot quan l'artista s'ha proposat de «traduir allò intraduïble», marca la representació de la vida eterna amb la quotidianitat del seu propi temps. I el que admirem, de fet, és aquesta capacitat de l'artista d'imprimir el seu gest únic.

Però la traducció no significa passar d'una idea a una representació, sinó que la traducció literària opera amb textos. L'original és una cosa palpable. Ara bé, els poetes no acostumen a navegar aigües avall amb el seu temps, sinó que han sirgat el seu vaixell contra corrent, un vaixell carregat de memòria incòmoda i han trobat dins la pròpia llengua un camí vora la riba que abans no havia ni existit. La dificultat de traduir literatura és aquesta, no es tradueixen frases fetes petrificades que serveixen per comentar l'actualitat, sinó paraules forjades una a una. I el traductor ha d'estar disposat a reprendre aquest treball artesanal.

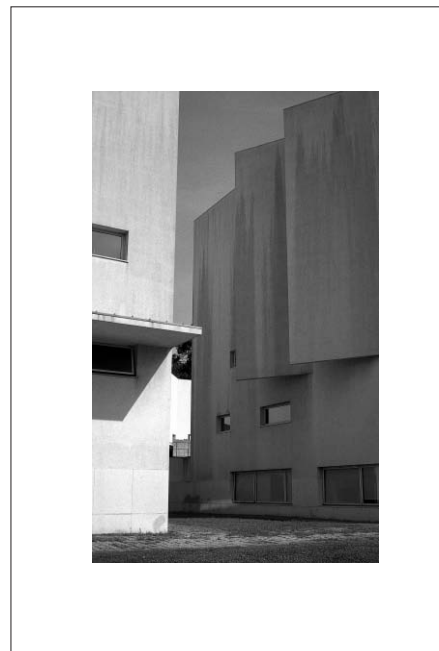
Ricoeur tampoc no se sap estar d'enviar els poetes a la lluita amb «allò indible» com passa sovint. I els traductors

després han de combatre contra «allò intraduïble». I com a exemple d'un poeta obscur fins a la incomprensió el filòsof tria precisament Paul Celan. Celan ha de ser declarat hermètic, no fos cas que haguéssim de recordar cada cop que el llegim com s'ha orquestrat la destrucció dels jueus a Europa. I tanmateix, Ricoeur demana als traductors que estiguin disposats a fer el «treball de dol». Però aquest concepte freudià el comprèn només com una mena d'auto-flagel·lació: el traductor ha d'estar disposat a admetre que mai serà capaç d'igualar l'original.

La memòria esborra el que és massa difícil de suportar, diu un dels axiomes de la psicoanàlisi. Però tal com mostra molt bé l'actitud de Ricoeur davant la poesia de Celan, el seu «treball de dol» no té res a veure amb coses que costa recordar perquè són —simplement— massa doloroses. El gir conceptual que fa Ricoeur per aplicar el terme freudià a la traducció és estrany i gens convincent. A més, se'm fa difícil no veure'l com una cortina de fum per allunyar de la literatura els continguts relacionats amb la realitat humana concreta, totes aquelles paraules que sacsegen no en teoria, sinó de debò.

Un últim apunt: la traducció de Guillem Calaforra és rígida, dificulta la lectura i en algun lloc no permet comprendre bé els matisos. Llàstima.

Simona Škrabec

La mala sort

Albert Sánchez Piñol
Tretze Tristos Tràngols
La Campana, Barcelona, 2008
167 pàgs.

Diu la ignorància popular que el tretze és el número de la mala sort. D'aquí en podríem deduir que a *Tretze Tristos Tràngols* la mala sort és un dels motors de la majoria dels contes del llibre. Repassem i ens adonem que el fill d'un pagès xenòfob acaba descobrint que el seu pare és immigrant; que la salvació d'un naufrag, o, més endavant, la d'un espantaocells, són una condemna, de la mateixa manera que hi ha la mala sort de qui, emparentat amb Gregor Samsa, es desperta un matí i s'adona que té una pota d'elefant enlloc del braç dret. La sort de ser l'escollit per protagonitzar la popular llegenda urbana del submarinista llançat a les flames per un hidroavió que l'ha xuclat és, també, ben digna del tretze, com ho és veure desaparèixer una amant dins d'un armari i descobrir, amb el temps, que el teu engany era una minúcia comparat amb el de qui enganyaves; o haver de veure que l'única manera de salvar-te dels ullals d'una fera és desviant l'atenció d'aquesta fera cap a algú altre. Així, de mala sort en mala sort, els contes de *Tretze Tristos Tràngols* van creant una atmosfera carregada de la mala llet que l'antropòleg sintetitza amb una mirada aguda i del tot irònica però també del tot descarnada. Així, l'anècdota més banal passa a ser una lliçó perfectament estructurada de la conducta humana.

Curiosament, el concepte de lliçó sembla imposar-se en aquests contes, però l'autor no es limita a la mala sort i a la lliçó vital sinó que a més és capaç de narrar sense complexos un seguit d'històries que malgrat estar, la majoria, concebudes des del gènere fantàstic, no deixen de ser la mena d'històries que no per impossibles deixen d'explicar-nos —quasi sempre a través de la hipèrbole— la conducta

humana. En aquest sentit podríem adscriure Sánchez Piñol molt més en la tradició kafkiana que en la literatura de gènere, tot i que l'autor ja ha demostrat sobradament el seu domini del gènere fantàstic en el que després de l'èxit inicial de *La pell freda* es va convertir en un projecte de trilogia de la qual n'esperem la tercera novel·la amb el desig que la màgia hipnòtica del primer volum —que es va perdre a *Pandora al Congo*, malgrat l'excel·lent joc literari que suposa— torni a fascinar el lector.

I no deu ser casualitat que precisament l'escenari d'una illa aparentment deserta, a *La pell freda*, o d'una hipotètica expedició a un racó perdut de l'Àfrica, a *Pandora al Congo*, li servissin per explicar comportaments extrems de l'ésser humà, perquè en aquests tretze contes Sánchez Piñol acaba fent el mateix i en alguns casos ho fa amb uns recursos pràcticament antològics, com en el cas dels homes que queien de la lluna o el del gogolià armari que s'empassa coses, però també del conte *El Rei de Reis i les dues ciutats* on l'autor demostra que un conte pot tenir un final que no per evident deixi de ser sorprenent.

Més sorprenent és, però, que el conte més rodó del recull sigui *Mai no compris xurros en diumenge*, perquè és un conte que fuig del to fabulós o fantasiós de la resta i que se situa en una ciutat identificable on tot el que passa és plenament versemblant i possible i que no només retrata una conducta típica de l'home urbà sinó que la sap justificar a través d'aquesta mala sort a què estem condemnats quan intentem anar més enllà de la nostra rutina i ens impliquem per solidaritat en alguna cosa que en principi no té res a veure amb nosaltres i que ens portarà tants problemes que més ens hauria valgut fer-nos el desentès i mirar cap a un altre lloc. Trist, sí, tretze vegades tristos, aquests tràngols que, malgrat tot, ens demostren que l'èxit literari no sempre està renyit amb la qualitat ni li cal estar infectat de la banalitat i la mediocritat que permet a tants *bestselleristes* connectar amb una majoria de lectors que només busquen identificació (beneita) i entreteniment (alienant), i que es pot divertir amb unes lliçons de vida que no pretenen allisonar ningú i amb una tristesa que es converteix, feta matèria literària, en pur divertiment.

Marc Romera

«Si avui emigrem de Mizraim (Egipte), no es pot fer d'una manera ingènua»

Theodor Herzl
*L'Estat dels jueus. Assaig d'una
solució moderna de la qüestió jueva*
PUV, València, 2008

Traducció i introducció de Gustau Muñoz
157 pàgs.

El presagi d'un llibre d'assaig ha arribat mai tan lluny? Theodor Herzl, en el pròleg, apunta una solució moderna per al «problema jueu» a Europa: «crec que la idea presentada ací és possible, tot i que no em faig il·lusió d'haver-ne trobat la definitiva. L'Estat dels jueus és una necessitat per al món i, consegüentment, serà establert» (pàg. 27). Després de cinquanta-dos anys de la publicació d'aquesta *solució moderna*, neix l'estat d'Israel com una realitat fràgil, però alhora factible. Contra el món. Contra els anglesos. Contra l'extermini europeu. Contra els palestins que habitaven aquella terra. Els nous pobladors jueus van incórrer en un error? Herzl no menciona en cap moment de l'assaig que a *Eretz/ terra d'Israel* hi havia una població de confessió musulmana. Ara bé, fem memòria. Gustau Muñoz ens ho recorda en la introducció: l'Assemblea General de l'ONU, l'any 1947, aprovava un pla de partició de Palestina entre jueus i palestins. Els palestins i el món àrab mai van acceptar-lo. Ni aleshores, ni ara. Quan existeixi l'estat palestí molts hauran de callar, malgrat que la matraça antisemita sempre engrapa vots.

Herzl expressa al pròleg del seu llibre la claredat del seu projecte: l'establiment d'un estat per als jueus, a causa de l'antisemitisme europeu. L'autor fou corresponent d'un diari vienès a París, durant el cas Dreyfus, i comprova com a la França «moderna» l'antisemitisme era un tema que atiava la passió ultranacionalista de caràcter chovinista.

Herzl vol un estat modern. Admira molt la revolució industrial i creu amb la fe cega del progrés tècnic: «La paraula *impossible* sembla haver desa-

paregut ja a hores d'ara del vocabulari de la tècnica» (pàgs. 147 i 148); l'assagista és un burgès de família benestant. El primer «Israel» tindrà molts serrells socialistes que ell no podia preveure. Vol la conservació de la propietat privada, i, per tant, en el nou estat es mantindran les diferències de classe entre les persones i les comunitats: «Perquè de la mateixa manera que no volem suprimir les diferències entre individus, també han de perviure les diferències entre els grups locals». (pàg. 136). L'autor fa dues propostes d'assentament per al nou estat jueu: Israel o Argentina (pàgs. 62-65).

El procés d'ocupació de la terra on s'ha d'establir el nou estat no resta prou clar, però el llibre ofereix algunes pistes. Dues organitzacions vetllaran per la construcció de l'estat: la Society of Jews i la Jewish Company (pàgs. 58-62). La primera de caràcter més política, i la segona d'empremta més logística i organitzativa. Les dues organitzacions tindran la seu a Londres.

Pel que fa a la llengua, creu que l'hebreu no pot ser la llengua vehicular ja

que el poble ha perdut el costum de parlar-lo. Però al final el nou estat retornà a la llengua antiga, però amb una sintaxi modernitzada; com a pensador liberal, Herzl no vol un estat teocràtic d'empremta rabínica. El

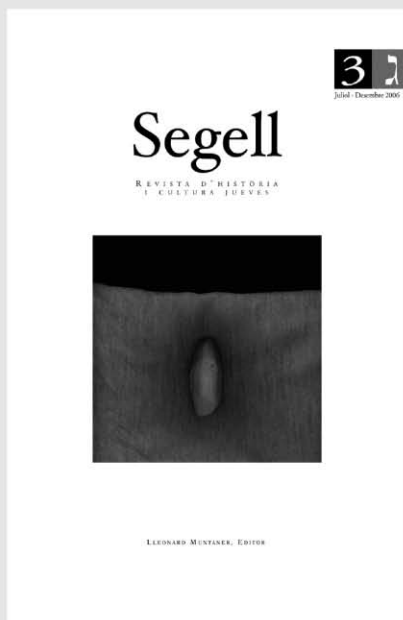
model de l'estat, però, no queda resolt. Herzl comenta la possibilitat d'una mena de república aristocràtica a l'estil de les repúbliques venecianes, ja que té molts dubtes pel que fa al règim parlamentari: «la democràcia (...) condueix a la xerrameca parlamentària i a l'aparició d'aquesta figura nefasta que és el polític professional». (pàg. 138).

Aquesta solució moderna embasta l'estratègia d'un estat per als jueus. I l'estratègia no pot ser ingènua. Un dels objectius de l'autor és que els jueus deixin de ser una «molèstia» per als europeus. Fins i tot, pensa que, aleshores, molts cristians podran ocupar els llocs de treball que la classe mitjana jueva deixarà quan emigri al nou estat.

Agraeixo la traducció de Gustau Muñoz i la valentia de la col·lecció «Breviaris» de PUV per publicar, per primera vegada en català, aquest assaig tan apreciat pel judaisme i per molts «independentistes» que ens sentim membres d'una nació oprimida. Jo també vull un estat català.

Adrià Chavarria

LEONARD MUNTANER, EDITOR

EDITORIAL

Reivindicació d'un patronat municipal de calls de la Ciutat de Mallorca. *Leonard Muntaner i Mariano.*

ESTUDIS

L'Almudaina, darrer refugi dels jueus del call de Mallorca (1931). *Gabriel Llompart Moragues* • L'ascendència de Cristòfor Colom i el judaisme. *Onofre Vaquer Bennàssar* • La cuina jueva a Mallorca. *Antoni Contreras Mas* • Varen ser xuetes els Segura? *Josep Segura i Salado* • La Paz, el casino de l'altra burgesia de Palma. *Josep M. Pomar Reynés* • «L'adéu del jueu», un poema de Ramon Picó i Campanar. *Margalida Tomàs* • La postcultura a partir de George Steiner. *François Rastier* • All! —Això no es diu!—. *Hélène Cixous* • Jueus i catalans. *Ferran J. Tarongí i Vilaseca.*

FONTS DOCUMENTALS

Clients i seients a les sinagogues medievals de la ciutat de Mallorca. *Gabriel Llompart Moragues* • Petició a dues «Ilustres i Nobles persones» per exercir justícia en un plet entre xuetes (1721). *Eduard Pascual Ramos* • Els xuetes i la matrícula del mar (s. XVIII). *Ramon Codina Bonet.*

CIUTATS DEL JUDAISME

Mallorquins sense pàtria a Salònica. *Jesús García Marín.*

LA VEU DELS LECTORS

Sobre el memorial. *Ferran Tarongí i Vilaseca* • En la mort de l'arquitecte Rafael Pomar. *Josep M. Pomar Reynés.*

ACTIVITATS

Memòria de les activitats culturals d'Arca. Llegat Jueu. Juliol-desembre de 2006 • Memòria de les activitats organitzades per l'Institut de Relacions Culturals Balears-Israel • Activitats culturals d'altres institucions.

ARTS PLÀSTIQUES

Mònica Fuster entre empremtes de llum i so. *Carlos Jover* • Albert Pinya: l'incòmode mirall en què ens reconeixem. *Juan Luis Calbarro* • «La música i el III Reich». Eradicació i extermini dels músics jueus (crònica d'una exposició). *Josep Maria Muntaner i Pasqual.*

NOTES DE LECTURA

Ressenyes de les publicacions rebudes • Normes per a l'admissió d'originals.

LEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca) Tel. 971 25 64 05 • A/e: editorial@leonardmuntanereditor.cat
 DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS, C/ Dragonera, 17 - 07014 Palma (Mallorca) Tels. 971 28 94 21 • 971 45 06 12
 DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES, C/ Rois de Corella, 9 - 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 • Fax: 93 74 64 111
 DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES, Carrer G, nau 6 - 46394 Ribarroja del Turia (València) Tels. 96 166 52 56 • Fax: 96 166 52 49

Mirant la poesia de reüll

Josep Maria Sala-Valldaura
Entre el simi i Plató
Pel curs poètic contemporani
Moll, Palma de Mallorca, 2008
344 pàgs.

Són tan infreqüents en català les consideracions teòriques sobre poesia, que a priori tot feia esperar amb la més bona predisposició un estudi amb què J. M. Sala-Valldaura promet entendre l'evolució de la poesia catalana a partir «de les seves relacions amb la modernitat estètica». I sí, *Entre el simi i Plató* anuncia una pila de raons per creure en l'èxit de l'empresa: objectius d'interès, un índex molt raonable i un repertori d'autoritats de màxima solvència. Tot, per registrar l'impacte del pensament poètic dels segles XIX i XX en la poesia catalana i qüestionar, dins el context present, quin sentit pot tenir encara un discurs com el líric. Si els invocats per servir-nos de guia són Schiller, Goethe i Leopardi, sembla ben bé que el viatge pagui la pena.

Però... Sense ser-ne mai la causa cap redacció maldestra o una observació inargumentada, a mesura que avancem per aquest «curs poètic» ens assalta una incomoditat, una desavinença estranya. Se cita qui toca, surt esmentat qui ho ha de fer, tot rigorosament documentat... Què molesta? —ens demanem. Potser calgui explicar-ho, tard o d'hora, arran d'una descoberta indesitjada: no era pas veritat aquella asseveració inicial on Sala diu que aquest assaig no té res a veure «amb uns pressupòsits militants a favor d'una determinada manera d'entendre la poesia i la seva praxi». N'hi ha prou d'acompanyar-lo en el retrat de la modernitat poètica per comprovar com atorga màxim valor a la tradició més «romàntica» i francesa dels darrers dos segles —d'una expressió oracular de l'inefable a càrrec d'un poeta vident— i en canvi tendeix a menystenir (per fada, esquifida i menys moderna, en una paraula) aquella altra, més

anglesa, marcada per l'objectivitat, el racionalisme i el distanciament del jo, pròpia d'autors tan diversos com T. S. Eliot, Josep Carner, o, en general, els poetes del realisme crític.

Com qui es refrena per no semblar sectari, però no se sap estar d'actuar amb parcialitat, Sala compon una visió de l'escena contemporània que no omet cap nom però que n'altera contínuament la proporció, desenfocant-la. Reticent, subestima teòrics de l'alçada d'Iser, esbarria interessadament el cànon i imparteix, indirectament, això sí, premis i càstigs (Manent, redimit del pecat noucentista per Palau i Fabre; Pfeiffer, usat per anorrear Eliot i Carner, part de l'obra dels quals destaca per la seva «inanitat»). Amb l'indefugible Ferrater, l'opció, més refinada, és desvirtuar-ne la qualitat lírica, com a poeta metonímic i no pas metafòric. De fet, és com veure algú que mentre ens parla va mirant de reüll un tercer, i enutja no saber el perquè de la seva antipatia: les generalitzacions teòriques de Sala adopten un biaix implícit que sempre sembla, fins en l'elogi, anar a la contra d'algú. Tot amb tot, seria injust no ponderar que un bon centenar de pàgines evita aquesta crítica: l'estudi individual que l'autor dedica a diversos poetes l'acredita a l'hora de conjugar coneixements històrics i retòrics, i la seva anàlisi de l'evolució de Gimferrer o de Sunyol és, sense dubte, excel·lent. Però així que s'eleva sobre la circumstància concreta i afí, l'afany teòric traeix allò que fins i tot etimològicament defineix aquesta disciplina: una panoràmica generositat.

Entre el simi i Plató espren tothora un símil mariner: l'assaig és la nau en què l'autor captura idees mentre «l'oneig de la modernitat romp contra el nostre litoral». Un cop engegades, però, les metàfores mai se sap fins on ens poden dur. Ha fet fortuna la frase d'una memorable escena de la pel·lícula *Jaws*, d'un jove Spielberg. El temorec policia Brody l'adreça a Quint, el fatu pescador professional, després d'haver sorprès l'enorme tauró blanc vora coberta. Paralitzat, Brody mormola: «*We're gonna need a bigger boat*». Davant els trencacolls de la teoria poètica contemporània, em temo que als lectors també ens caldrà un vaixell més gros que el que ara ens ofereix Sala-Valldaura.

Pere Ballart

Beneiteria contemporània

Julià Guillamon
Uh, Gabirú
Editorial Empúries, Barcelona, 2008
206 pàgs.

Qui conega el treball de Guillamon com a crític literari de *La Vanguardia* ja sabrà de què parlem. Aquells que no en tinguen el gust, els convidem a endinsar-s'hi a partir d'aquest volum on es recullen algunes d'aquestes col·laboracions. Cal advertir, però, que si el lector busca el verb punyent i afilat d'un crític polèmic, n'eixirà defraudat. No hi trobarem desafiaments públics ni recensions terrorífiques capaces d'acabar amb la carrera literària d'un autor. L'estil de Guillamon n'és un altre: més pausat, com si d'un dietari es tractés. Per això, en els seus escrits parlar de literatura esdevé un pretext per reflexionar sobre el sentit d'una societat contemporània altament globalitzada que alguns anomenen postmodernitat. En aquest sentit, les paraules de l'autor són com pedaçes de vida, d'ací i d'allà, extrems de l'observació quotidiana com a ciutadà d'aquest món. Unes percepcions que li permeten afirmar en més d'una ocasió que, fora dels *nollocs* que diria Marc Augé, les experiències locals són les que predominen.

En aquest context de modernitat avançada hi ha un tema que el preocupa especialment, com és la deshumanització creixent de les societats actuals lligada a una idea de progrés mal entesa. Guillamon alerta així contra l'excés de construcció i les darreres intervencions urbanístiques que porten entre mans les ciutats, les quals tendeixen a afavorir uns interessos econòmics cada cop més allunyats dels ciutadans. La mercadotènia ha entrat en les ciutats impulsada pel turisme i res no pot escapar al seu influx, ni tan sols la cultura, que s'ha convertit en un valor de consum més. En un moment en el qual els aparcaments porten el nom d'escriptors de prestigi, per a l'autor es

Llengua i ideologia

fa més necessari que mai una literatura connectada a la vida, a la realitat. Aquest és el principal retret que li fa a la literatura catalana, que es mostra incapaç de riure's d'ella mateixa.

Podríem dir, per tant, que ha perdut humanitat, proximitat. Com algunes classes subalternes que, en el procés per ascendir i tenir veu pròpia, s'estan abocant a un progressiu desclassament social que pot comportar la pèrdua dels vincles que els uneixen amb el món que els ha vist néixer. Com l'experiència quotidiana, on les màquines estan adquirint un protagonisme invasiu. La inquietud que desprenen els seus escrits sobre la qüestió és molt semblant a la del cineasta Jacques Tati, a qui cita en diverses ocasions. D'alguna manera, Guillamon reivindica la possibilitat de tornar a gaudir dels plaers més banals, com tallar una llesca de pa acabat de coure o eixir a la muntanya en un passeig reparador. En aquesta línia podria emmarcar-se la seua tendència a recuperar alguns usos i pràctiques del passat i aconseguir mantenir certs lligams amb les generacions anteriors. Malgrat els seus esforços, en molts textos dona la sensació que és conscient que es tracta d'un món que desapareix. «La realitat és com és», ve a dir en alguns passatges, fent gala d'un pragmatisme que no desdibuixa un resultat final impregnat d'una malenconia i una nostàlgia evidents.

A partir d'aquestes impressions podem entendre millor la tasca que ha dut a terme en el projecte *Literatures de l'exili*, un recull biogràfic i literari de bona part dels autors catalans que hagueren d'emigrar a Amèrica Central i del Sud com a conseqüència de la Guerra Civil i la dictadura posterior. Els seus viatges a Buenos Aires, Santiago de Xile, Mèxic o Santo Domingo recopilant informació i entrevistant-se amb els familiars i amics dels escriptors, així com la gent que coneix en aquestes estades, estan molt presents a tot el volum. Inspirat per les obres d'aquests autors, sempre enmig de dues cultures, Guillamon entén que, si la literatura vol recuperar el pols, ha d'abordar indefugiblement la Catalunya multiètnica actual, presentant les relacions entre cultures en termes de xoc. Això permetria convertir el llenguatge, novament, en l'escenari on es plantegen i, de vegades, es resolen, els conflictes humans.

Àlvar Peris

Josep Àngel Mas
El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians
Benicarló, onada edicions, 2008
228 pàgs.

Sota l'original títol d'*El morfema ideològic*, Josep Àngel Mas edita i sintetitza la que ha estat la seua tesi doctoral. L'objectiu que l'autor es proposa és «analitzar la intencionalitat de l'adequació a un model de llengua que es dedueix de la parla de l'audiència d'un mitjà de comunicació». És a dir, pretén oferir una relació entre la manera de parlar dels valencians, o d'utilitzar la llengua segons el context, i la seua ideologia. Açò ho duu a terme mitjançant l'anàlisi d'una sèrie documental de Punt 2, en què diversos ciutadans parlaven sobre algun aspecte de les seues vides; a través dels trets fonètics, morfosintàctics i lèxics intenta encabir els parlants en els models vernaculars, normatiu indeterminat, convergent, particularista, secessionista i uniformista, i relacionar-los així amb una ideologia determinada (dreta/esquerra).

Amb aquest objectiu Mas es dirigeix a les persones interessades en aquesta qüestió des de diverses perspectives, però no solament als estudiants universitaris, sinó a qualsevol persona interessada en l'àmbit de la sociolingüística, especialment en el cas del valencià. L'autor ha volgut fer un llibre que trasllada el seu estudi de doctorat, detingut i minuciós (i també agosarat) al voltant de la temàtica exposada. Així mateix, al llibre de Mas descobrim un interès teòric a través del repàs d'una sèrie de conceptes estrictament lingüístics (com ara el d'estàndard, etc.) i extralingüístics que hi estan relacionats (com el d'ideologia).

El volum està estructurat en tres grans apartats. Com és canònic, en la introducció Mas comença resumint quines són les característiques generals i l'estructura del treball, així com els

objectius i les hipòtesis de les quals parteix. Tota la segona part (marc teòric i metodològic) conté una exposició bastant detallada i pertinent sobre els conceptes en què es fonamenta la investigació. I ja al cos del text plasma els resultats de la recerca i relaciona els parlants analitzats amb un model ideològic determinat. Amb aquest plantejament, l'interès de l'obra va *in crescendo*, i és en aquesta última part on realment fa efectiu el seu objectiu de manera ordenada i amb gran claredat.

Dèiem adés que l'obra ens pot resultar agosarada, i és que hem de tenir en compte la dificultat que comporta el fet de classificar una sèrie de persones (en principi desconegudes) per la seua manera de parlar o per les formes lingüístiques que empren i relacionar-les amb una suposada ideologia. És ben cert, com comprova Josep Àngel Mas, que es poden establir uns models lingüístics que s'ajusten a una ideologia determinada, com per exemple l'anàlisi que cita sobre les pàgines web de determinats partits polítics valencians, on clarament coneixem que hi ha un component ideològic i una llengua o model de llengua on queda reflectit. També és cert, i tots en som conscients, de la politització que hi ha darrere de la nostra llengua, és a dir, el valencià és una llengua marcada que, pel simple fet d'utilitzar-la, dona lloc a una imatge ideològica de l'usuari.

És evident que els arguments que ens ofereix l'autor estan documentats i no són casuals ni atzarosos però, així i tot, no hauríem de perdre de vista que el programa televisiu en què es basa no arreplega entrevistes relacionades amb el tema de la llengua. Cal plantejar-nos, doncs, si les respostes i les actuacions dels parlants hagueren estat les mateixes en el cas d'haver parlat de llengua. O si en lloc d'eixos parlants, n'hagueren estat uns altres... Siga com siga, sí que ens haguera agradat «conèixer» els subjectes, ja que havien aparegut públicament a la televisió. En aquest sentit, és llàstima que l'editor no haja inclòs, juntament amb el volum, un CD amb els documentals que s'hi analitzen. Malgrat aquesta absència, el treball de Mas es pot seguir fàcilment i, allò més interessant, és segur que despertarà passions i debats.

Carolina Roldán Buades

Les paraules del silenci

Ben sovint, el fet d'arribar a la maduresa literària significa aconseguir reelaborar amb encert alguns conceptes que han anat gestant-se en obres anteriors, així com també atènyer un bon grau de precisió en el llenguatge. Em sembla que Pascual ha aconseguit, en aquesta obra, una concentració verbal pròpia d'un alt nivell literari. I és que la textura poètica que es desprèn d'aquesta obra mostra clarament el domini de l'escriptora que trenca amb gran facilitat els conceptes, el llenguatge i la plasticitat dels poemes. De fet, els versos malden per trencar el poderós espai en blanc que domina les pàgines del llibre i que, per contra, ens fa prendre consciència de la vàlua de la paraula. Aquest blanc i fred silenci aterrador ens alerta de la seva presència i esdevé el pal de paller de les reflexions poètiques de Pascual. Ens fa l'ullet, sovint, enmig de les imatges de vertigen com ara un balcó sense baranes, la immensitat de la mar, la lleugeresa de l'arena. Fins i tot, el silenci també fa evidents els límits de la paraula, tot esdevenint, contradictòriament, una bona font d'informació per a un jo líric que gaudeix d'hipersensibilitat comunicativa envers els petits detalls de l'existència humana. I és que, per a Pascual, la immanència acaba convertint-se en el sentit primer i únic de la seva existència. Els silencis del no-res són, en realitat, uns buits reblerts de sentit que afecten i infecten la línia temporal; és el final d'una etapa, i de la vida mateixa. Allò que importa es ralentex i s'atura: resta en silenci, però latent, amb comunicació directa amb la poeta. Aquest silenci proporciona sentit a la presència i doncs a l'existència de les coses: manté l'equilibri entre la vida i la mort. És el vel que aixopluga les tensions poètiques del joc de la materialitat dels paisatges marins: la sorra, l'aigua, el vent transformen les palmeres i la terra en elements sense forma tot assumint així un cert sentit de lleugeresa.

És també el referent de llibertat, de desbloqueig o, com diria Maria-Mercè

Teresa Pascual
Rebel·lió de la sal
Pagès editors, Lleida, 2008
96 pàgs.

Marçal, de *deglaç*. Però, contradictòriament, el dolor arriba en prendre consciència de la seva existència i, al capdavall, de la caducitat de la vida. Es troba així metaforitzat per la sang freda que no flueix, per l'aire tancat o per la pesantor. Però, a més, el descan i la tranquil·litat solament poden vindre en alliberar-se de la impostura que suposa restar en vida sense afrontar les qüestions ontològiques, tan doloroses. A la manera d'una mestramare, Teresa Pascual s'autoexigeix i ens exigeix ser conscients de la vida. Rebutja els éssers ambulants, els mortsvivents que, adormits, passen els dies sense adonar-se'n. Reclama la presència de la sal com a element que manté la gent en vida malgrat la presència d'un cert dolor, inherent a la pròpia existència. Així, la sal, símbol cohesionador dels diferents sentits —el condi-

ment de la cuina i el component de l'aigua de la mar— no ens deixa viure sense consciència. De fet, la força —o *rebel·lió* com la poeta empra en el seu títol— de la sal és necessària per assumir la vida i també la mort. El silenci al qual l'escriptora es refereix des dels primers poemes solament comunica amb aquelles persones conscients de les pròpies vides, conscients per tant també del batec dels versos i poemes que es mantenen vius sobre la base de les tensions i en contra del blanc de les pàgines.

El joc de les contradiccions que atenyen els conceptes més profunds produeix en aquelles persones lectores un dolor cognitiu que solament pot portar-les cap a uns interrogants ontològics. És el camí cap on ens porta Pascual, tal i com ho indica al seu títol. *La rebel·lió de la sal* assumeix una preocupació maternopoètica que acompanya les persones lectores en la seva reflexió. Així és, aquests versos no tracten solament de la introspecció d'una poeta, que s'immergeix dins les seves experiències per autodescobrir-se sinó que, ja en la seva maduresa literària, Pascual alterna la introspecció tan característica del gènere poètic amb el guiatge d'un jo líric que es troba al bell mig dels territoris de la saviesa. En definitiva, aquest és clarament un poemari de la maduresa on Pascual es retroba amb les seves germanes literàries: Clarice Lispector, Chantal Maillard i Flàvia Company, de les quals reproduïx algunes cites, però també de Maria-Mercè Marçal, que es troba amagada entre els versos. En efecte, *Rebel·lió de la sal* de Teresa Pascual i *Sal oberta* de Maria-Mercè Marçal, junt amb totes les altres germanes escriptores, s'uneixen com les baules d'una mateixa cadena per reforçar el fil de la història de les dones creadores, d'una història tan tristament truncada. És la germanor literària femenina, abocada a construir des de la unió de totes les dones.

«La Universitat blava»

Com s'indica en el «Pròleg» i en la «Nota final de l'Editor», aquest llibre és fruit de la reedició d'un extens article de Sebastià García Martínez i Vicent Salvavert Fabiani, publicat el 1986 en un número monogràfic de la revista *Afers* dedicat a la Guerra Civil. El seu origen estava en una exposició sobre la Guerra Civil, promoguda el 1981 per García Martínez quan va ser vicerector, i que, com ell mateix va confessar, li va brindar l'oportunitat d'introduir-se en la investigació arxivística i bibliogràfica d'aquesta, en aquells moments desconeguda, etapa de la història de la Universitat de València. Amb la seua investigació, ambdós volien rendir-los d'alguna manera homenatge als oblidats docents represaliats pel franquisme i, al mateix temps, denunciar la forma en què s'havia ocupat la Universitat el 1939.

El fil conductor del llibre ho constitueix la biografia acadèmica de Manuel Batlle Vázquez, agregat a la Facultat de Dret de València al setembre de 1937, de la trajectòria professional del qual se serveixen els autors per a endinsar-se en una minuciosa i rica fotografia del claustre valencià de la contesa, amb una notable aportació d'informacions sobre els seus professors més emèrits, agrupats per les seues fidelitats o infidelitats republicanes, del dramàtic curs acabat del 1937-1938, de les activitats al servei de la guerra exercides pel professorat i, finalment, de les peripècies vitals de Manuel Batlle, integrant de la *quinta columna* de València al servei de l'espionatge franquista i protagonista de l'ocupació de la Universitat el 29 de març de 1939, hores abans de l'entrada de les tropes franquistes en la ciutat.

Sobre aquests negres esdeveniments, en què es mesclen inconfessables traïcions i venjances acadèmiques, donaven testimoni les fèrtils actes de l'Arxiu de la Universitat,

---

S. García Martínez i
V. Salvavert Fabiani
*L'ocupació franquista de la
Universitat de València el 1939*
Afers, Catarroja, 2008
166 pàgs.

---

desenterrades per García Martínez i Salvavert. El seguiment dels esdeveniments és impecable i detallat, amb un admirable descens a detalls com l'estudi dels nous càrrecs acadèmics i administratius, el seguiment del voluntariós i innecessari acte d'ocupació de la Universitat per Batlle i la *quinta columna*, l'inici de la depuració i de la repressió o la instal·lació entre nosaltres de «la Universitat blava». Una Universitat que, com sabem, es construiria desconnectada de la realitat social, com un espai autoritari allunyat de la producció científica internacional, un autèntic erm intel·lectual, caracteritzat per un centre de pas per al professorat, migrats pressupostos, reduït nombre d'alumnes, investigació

d'escassa qualitat i aliena a la realitat del País Valencià.

El llibre conclou amb un concís apartat final dedicat a l'última trajectòria de Batlle, destinat de nou a Múrcia, on va ser recompensat amb un llarguíssim rectorat —ni més ni menys que de 1944 a 1975. Procurador en les Corts franquistes durant deu legislatures i conseller nacional d'educació, va destacar per la tramitació d'expedients d'expulsió de professors demòcrates en els anys 60, entre ells l'incoat contra Solé Tura, Sacristán i altres docents de la Universitat de Barcelona que havien participat en «la caputxinada» de Sarrià, saldada amb expulsions.

En el seu moment, quan es va publicar l'article, em va sorprendre el profund coneixement que ambdós autors tenien de l'arxiu universitari i la seua capacitat de tractar la documentació, indagar en fonts complementàries i completar informacions, especialment les trajectòries acadèmiques. La investigació, d'altra banda, destacava per l'acurada i completa anàlisi prosopogràfica del claustre docent de la universitat valenciana, posteriorment estudiat amb més detall per María Fernanda Mancebo en la seua tesi doctoral.

Més enllà de les novetats aportades per la guerra a la institució —el compromís antifeixista dels seus docents, l'arribada de professors agregats d'altres universitats, la creació de la Facultat d'Econòmiques, el protagonisme dels estudiants de la FUE, les preocupacions per la llengua i la cultura valenciana—, ja avançades per Ricard Blasco, Manuel Aznar, María Fernanda Mancebo, Ernest Lluch o jo mateix, les aportacions més interessants del treball de García Martínez i Salvavert residien en aquesta completa informació

sobre els personatges acadèmics —la seua trajectòria acadèmica i funcional, però també dels seus comportaments durant aquestes dramàtiques circumstàncies—, així com per la seua avançada denúncia del que va suposar la vergonyosa ocupació de la Universitat i la posterior depuració. Una repressió, per cert, en aquells moments absolutament silenciada, a pesar de l'interès que atreïen la nòmina de professors exiliats i apartats o l'assassinat de Juan Peset Aleixandre.

A García Martínez li degué sorprendre aquest silenci. I d'ací el seu interès per rescatar de l'oblit aquestes tristes pàgines de la història de la nostra Universitat. Però més encara li degué sorprendre veure Manuel Batlle, exrector de la seua Universitat de Múrcia, com a personatge central de l'ocupació, i a qui va convertir en fil conductor de la narració històrica. Entre altres raons perquè l'ocupació, sorprenentment, es va deure més a l'entusiasme i iniciativa particular de Batlle i acompanyants que a una ordre superior.

El contingut del treball, pioner per moltes raons, apuntava de forma tan fèrtil com a innovadora en nombroses direccions investigadores, posteriorment estudiades, entre altres, per especialistes com Claret Miranda, Isaura Varela o Rubio Majoral sobre les universitats de Barcelona, Santiago i Sevilla, o M. Baldó i Lacomba, M. Peset i M.F. Mancebo sobre la de València. I, formalment, destacava pel rigor i la detallada informació que se li ofería al lector tant en el text com en les nombroses i detallades notes a peu de pàgina, molt propi del treball erudit que sempre acompanyava als treballs de García Martínez i Salavert.

La reedició d'aquest article en forma de llibre constitueix, per tant, un encert per part dels seus editors. Ho mereix el seu contingut, i ho mereixen els seus autors, dos prestigiosos historiadors valencians prematurament difunts, als quals s'honra rescatant una investigació que ara es publica amb un entranyable pròleg i una obligada «Nota de l'Editor», escrits per dos amics de García Martínez i Salavert Fabiani, Salvador Albiñana i Vicent Olmos.

editorial afers

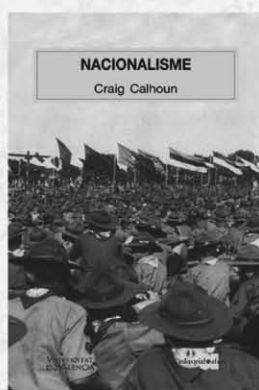
Afers 60-2008
La Catalunya del segle XVI
302 pp.

Afers 61-2008
Els cristians d'al-Àndalus
Llengua, política i societat
262 pp.

Segle XX 1-2008
Revista catalana d'història
228 pp.

Craig CALHOUN
Nacionalisme
208 pp.

Anthony D. SMITH
Els orígens ètnics de les nacions
362 pp.

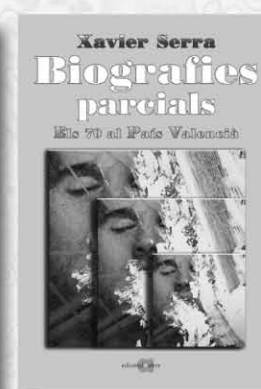
Paola LO CASCIO
Nacionalisme i autogovern
396 pp.

Sebastià GARCÍA MARTÍNEZ
Vicent L. SALAVERT FABIANI
L'ocupació franquista de la Universitat de València el 1939
168 pp.

Pau VICIANO
Barres i corones
88 pp.

Xavier SERRA
Biografies parcials
220 pp.

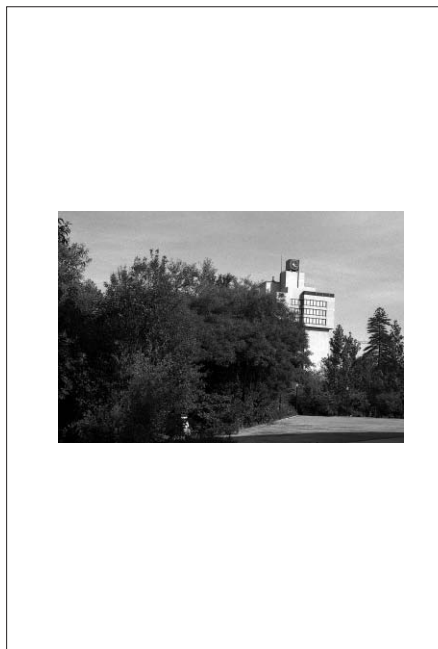
Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

Resa i beu

A cap literatura, la recepció del públic, el cànon acadèmic i els interessos estètics dels creadors més joves poden coincidir; el volum i l'alçada de la piràmide cultural depenen, en part, d'una tal diversitat d'estímuls i expectatives. La poesia catalana n'és un exemple: compta amb alguns èxits de venda, des d'*Estimada Marta*, de Martí i Pol, fins a *Joana*, de Joan Margarit; incorpora de mica en mica algunes «lectures obligatòries» (de Vicent Andrés Estellés i Joan Vinyoli a Maria-Mercè Marçal); i els seus autors més joves canvien el passat literari arran dels canvis del present. Per això, Josep Palau i Fabre, Blai Bonet, potser Damià Huguet són llegits des d'una altra perspectiva, que enriqueix el panorama actual i augmenta el llegat dels clàssics contemporanis, tot variant-lo. No sé, per exemple, si Jordi Domènech s'hi afegirà gràcies a la justificada publicació de la seva *Obra poètica 1971-2002* (Cafè Central - Eumo, 2008), però, ateses les declaracions de poetes de la darrera fornada, l'obra d'Andreu Vidal (1959-1998) n'esdevindrà sens dubte un dels referents. De fet, la traducció de Paul Celan —que Vidal féu ensems amb Karen Müller— ja contribuïa a explicar un dels viaranys més engrescadors del trajecte poètic dels darrers anys, i, des de la fi dels setanta i començament dels vuitanta, el poeta mallorquí mereixia d'ocupar un espai important no solament en qualitat de poeta, sinó com a editor; pensem sobretot en la col·lecció «Tafal» i en el paper que tingué a l'hora de reviscolar les lletres catalanes, al costat d'Àngel Terron, Josep Albertí, etc.

Per tant, dins d'aquesta piràmide cultural, l'edició de *l'Obra poètica i altres escrits* resulta molt oportuna en afavorir el coneixement més profund d'Andreu Vidal. Per diverses raons: per mostrar-nos l'originalitat i la coherència de la seva creació, a partir del *Llibre de les virtuts* (1980), transcriure les versions més fiables i rescatar bastants poemes inèdits; pels tres pròlegs,

d'Albert Roig, Josep M. Lloró i, molt especialment, de Margalida Pons —ple d'afecte i intel·ligència i amb un bon nombre de dades i reflexions rellevants—; per l'encert d'incloure-hi, a més de les traduccions mencionades de Celan, un veritable quadern d'escriptor, *Für Zamme*, compendi moral i estètic amb un seguit de citacions, aforismes i notes que ajuden a entendre el món de Vidal i n'amplien l'activitat teòrica i pràctica; i, encara, per les notes textuais i complementàries, la cronologia, els índexs i, en general, per tota la tasca exemplar de les dues editores... i d'Edicions del Salobre.

Comptat i debatut, la lectura, llibre rere llibre, de *l'Obra poètica i altres*

Andreu Vidal
Obra poètica i altres escrits
Edició de Karen Müller
i Margalida Pons
Edicions del Salobre
Port de Pollença, 2008
518 pàgs.

---

escrits corrobora l'escaiença de l'edició: la poesia d'Andreu Vidal ens ofereix la força de l'àngel caigut i és una denúncia violenta, elegíaca i èpica, de tot allò que ens violenta. La rotunditat dels tons i dels símbols i les apel·lacions mítiques s'apleguen reunides per una experiència més essencialista que la d'Agustí Bartra, tan punyent com la de Palau i Fabre. L'últim recull, *Ad vivum*, culmina aquest *descensus ad inferos*; és el punt final de l'evolució, quan Andreu Vidal havia conduït l'expressió del malviure humà fins al llindar de la poesia pura i nua. No cal dir que Andreu Vidal és un dels grans poetes òrfics de la literatura catalana, també des de les concepcions de Mallarmé i de Rilke, baldament no figuri a l'antologia *Poetes òrfics catalans* (El Gall, 2007), de Francesc Ruiz Soriano. I, com a amic de Nerval i de Benn, és una nova branca del modern Arbore del Bé i del Mal poètic: el *mauditisme*, el simbolisme, l'expressionisme...

Els mots oblidats i els mites desconeguts diuen el laberint, la manca de sentit, la grandesa de la pèrdua, però obren pas, a fi d'aturar-se a les cantonades de l'angoixa. En treuen l'estrany, el rar plaer del viure: al cap i a la fi, els versos són tant una revelació de l'odi com una rebel·lia de l'amor. El poeta convoca, invoca, revoca, perquè no és debades que Margalida Pons —com Novalis— fa esment del seu «caràcter sacerdotal», i la llarga cadena de la poesia s'ha convertit en camí i precipici, en gnosi i agnosi. En qualitat de baula d'aquest ésser-dins-l'estar, Andreu Vidal ho corporeïtza i n'ensenya la perplexitat, l'esquelet i el dubte pregon: «Mirà el món i veié immensitat, vastitud, bellesa... I fins i tot un secret ordre al cor de cada cosa; però no veié res de familiar», segons una de les notes. Plegats, el lector i el poeta es posen a resar i a beure: metonímia de la seva obra i del nostre món, tan incòmode.

Josep Maria Sala-Valldaura

Flores d'Arcais en polèmica amb Habermas, una anàlisi de la immigració a cura del demògraf Livi Bacci, una entrevista amb Le Goff sobre maneres de fer Història, les consideracions d'A. Furió sobre el tema nacional, el text clàssic de Bertrand Russell «Per què no sóc cristià», o el missatge de K. Marx a Abraham Lincoln, en són alguns punts forts. El tema del dossier és «Dietaris i dietarisme», un conjunt d'aproximacions a aquest gènere en plena expansió dins la literatura catalana. Articles d'estudiosos com A. Esteve i D. Escandell, D. Madrenas i J. M. Ribera, M. À. Francès, E. Balaguer, N. Garolera, M. Llanas i J. Espinós, analitzen aquesta forma d'escriptura, i raonen sobre un possible cànon, les dones i l'escriptura de diaris, i alguns dietaris cabdals de Manent, Pla, Gaziel i Sòria. Així mateix, articles de Martí Domínguez sobre Pla i la natura, Enric Sòria sobre la literatura de Josep Piera, Adrià Chavarria sobre Simone Weil i Antoni Defez sobre la crítica de la religió en Russell. A més de les ressenyes (a càrrec de F. Ripoll i T. Mollà) inclou un útil índex dels sumaris dels números 1 al 30 de la 2a època. (Núm. 30, tardor 2008, PUV, Arts Gràfiques 13, 46010 València, lespill@uv.es, 9 euros).

Via

Temes socials i polítics d'actualitat predominen en aquesta revista. Articles de Michael Sandel sobre enginyeria genètica, de Luis de Sebastián sobre la crisi financera, de Philippe van Parijs sobre educació moral i universitats, de Benjamin Barber sobre democràcia i islam, de Jaume Giné sobre societat i valors a Corea del Sud. El monogràfic tracta de

Revista de revistes

política i mitjans de comunicació, amb aportacions de J. B. Thompson, M. Tresserras, J. Gifreu, M. J. Canel, G. Rico i T. Aira. El cinema, eleccions i mitjans, comunicació política, el paper del líders, hi són qüestions abordades. Una entrevista amb Zygmunt Bauman i dos discursos de Sarkozy i de Benet XVI, així com un debat entre Giddens i Huntington sobre Occident, i sobretot (pel seu interès) un extraordinari discurs de Jordi Pujol davant el Parlament israelià, on explica la seua visió del sionisme i d'Israel/Palestina, completen el sumari. (Núm. 8, desembre 2008, Centre d'Estudis Jordi Pujol, Passeig de Gràcia 8-10, 08007 Barcelona, via@jordipujol.cat, 10 euros).

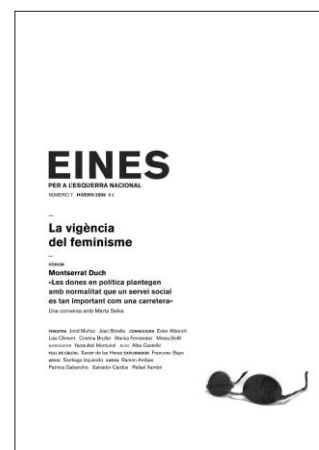
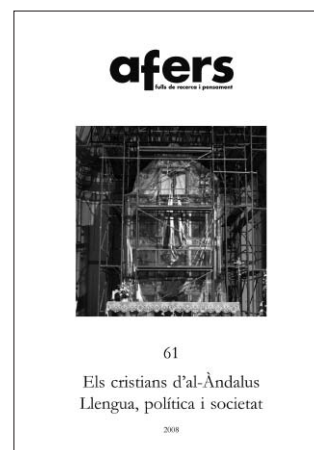
Afers

Cristians a al-Àndalus: què parlaven, com vivien amb l'islam, fins a quin punt van sobreviure com a minoria cohesionada, quina utilització mítica se n'ha fet? El tema és important més enllà dels cercles erudits, per l'actualitat del tema islàmic i per l'ús barroer dels mossàrabs com a baula en l'argumentari secessionista. Estudiosos de gran fiabilitat com Josep Torró, Pierre Guichard, Virgilio Martínez i Diego Olstein, ens en donen respostes i pistes molt interessants. A més, trobarem articles de Josep Guia (sobre apunts de Jaume Roig), de Joaquim Juan-Mompó (antecedents del

valencià modern), de Josep Pich (Pi i Margall i la Constitució de Cadis), Raül González (la Dictadura de Primo de Rivera a Vila-Real), Sergio Valero (el PSOE valencià durant la II República), Josep Puigsech (Giuseppe Di Vittorio i les Brigades Internacionals) i Joan Serrallonga (Joan B. Xuriguera). A més, apunts històrics i historiogràfics sobre identitat i canvis socials a l'extrem sud valencià (Jesús Millán), memòria i història a Polònia (Jan Piskorski) i història de les dones a Espanya i l'Amèrica Llatina (Alberto Baena i M. E. Rodríguez Garcia). (Núm. 61, 2008, Editorial Afers, Dr. Gómez Ferrer 55, 46470 Catarroja, afers@editorialafers.cat, 19 euros).

Eines

Sobre amb una anàlisi de les fonts d'informació política i el comportament electoral a Catalunya a càrrec de Jordi Muñoz, i amb un estudi sobre el perfil dels militants d'Esquerra assistents per Joan Botella. Feminisme, dones i política, és el tema del dossier, amb aportacions d'Ester Alberich, Laia Climent (teories feministes), Cristina Brullet, Marisa Fernández, Mireia Bofill, Yaratullah Monturiol (feminisme islàmic?), Alba Castellví i Montserrat Duch (en conversa amb Marta Selva). Altres qüestions tractades: el pla Bolonya i l'adaptació a l'espai europeu d'educació superior, Cuba, la Solidaritat Catalana 100 anys després, a cura respectivament de Xavier de las Heras, Francesc Bayo i Santiago Izquierdo, així com alguns llibres destacats (ressenyes per Patrícia Gabancho, Ramon Arribas, Salvador Cardús i Rafael Xambó). (Núm. 7, hivern 2009, Fundació Josep Irla, Calàbria 166, 08015 Barcelona, eines@irla.cat, 6 euros).

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Ferragud Domingo, Carmel: *Menes-cals i menescalia. La cura d'animals a la València del segle XIV*, «Recerca i pensament», núm. 49, 254 pàgs.

Lo Cascio, Paola: *Nacionalisme i auto-govern. Catalunya, 1980-2003*, «Recerca i pensament», núm. 48, 396 pàgs.

Parcerisas, Pilar: *Barcelona Art / Zona. De l'avantguarda a les noves estratègies culturals*, «Els llibres del contemporani», núm. 25, 192 pàgs.

Serra, Xavier: *Biografies parcials. Els 70 al País Valencià*, 220 pàgs.

Smith, Anthony D.: *Els orígens ètnics de les nacions*, «El món de les nacions», núm. 14, 472 pàgs.

Torró, Josep (coord): *Els cristians d'al-Àndalus. Llengua, política i societat*, «Afers. Fulls de recerca i pensament», XXIII: 61 (2008), 264 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Ballester, Josep: *El col·leccionista de fades*, 208 pàgs.

Defez, Antoni: *Incert moviment*, 88 pàgs.

Faura, Jordi: *Natura morta*, 96 pàgs.

Fernández Paz, Agustín: *Només ens queda l'amor*, 184 pàgs.

Granell, Marc: *Oda als peus i altres poemes*, 64 pàgs.

Martín, Andreu: *Wendy ataca*, 152 pàgs.

Miller, Rebecca: *Les vides privades de Pippa Lee*, 296 pàgs.

Rushdie, Salman: *L'encantadora de Florència*, 360 pàgs.

CEIC ALFONS EL VELL

Lull, José: *Al-Azraq. Visir i senyor de Gallinera*, 117 pàgs.

Mayordomo, Alejandro; Agulló, M. Carmen; Garcia Frascuet, Gabriel (coords.): *Canviar l'escola, canviar la societat*, 425 pàgs.

Olaso Cendra, Vicent (introducció); Ferrando, Antoni i Vicent Josep Escartí (transcripció); Costa, Joan (il·lustracions): *I entrarem a la vall de Bairén. Jaume I i el Llibre dels Fets*, 52 pàgs.

Pons Fuster, Francesc: *La Germania de Gandia i el duc Joan de Borja*, 288 pàgs.

Ramón Fernández, Francisca: *El costum en les relacions agràries valencianes. El cas de la Safor, dossiers digitals*, núm. 2.

COLUMNA

Pladevall, Antoni: *La papallona negra*, 239 pàgs.

COSSETÀNIA

Bladé i Desumvila, Artur: *Cicle de la terra natal III. L'edat d'or*, «Obra Completa d'Artur Bladé», 5, 288 pàgs.

Bladé i Desumvila, Artur: *Cicle de l'exili II. Viatge a l'esperança i De l'exili a Mèxic*, «Obra Completa d'Artur Bladé», 6, 392 pàgs.

Garcia, Xavier: *Artur Bladé en la política i literatura catalanes del segle XX*, 128 pàgs.

Igual, Josep: *Quaderns dels taics*, 176 pàgs.

Jackson, Angela: *Preludi de l'última batalla. Les Brigades Internacionals al Priorat 1938*, 108 pàgs.

Puig i Ferrer, Joan: *Una mica d'amor i altres relats*, 304 pàgs.

Sust Novell, Xavier: *Secrets de Catalunya. Tot el que no necessitàveu saber sobre el nostre país*, 216 pàgs.

EDICIONS DE 1984

Alcàntara, Sílvia: *Olor de Colònia*, 330 pàgs.

Buzzati, Dino: *Les nits difícils*, traducció de Joaquim Gestí, 297 pàgs.

Corneille, Pierre: *Tragèdies selectes*, traducció de Jordi Parramon i Blasco, 624 pàgs.

Esculies, Joan: *Contes bàrbars*, 115 pàgs.

Gilles Leroy: *Alabama Song*, traducció d'Anna Casassas, 192 pàgs.

Jordana, C. A.: *Barcelona 1938: La veu de les sirenes*, edició de Maria Campillo, 112 pàgs.

Picq, Pascal; Sagart, Laurent; Dehaene, Ghislaine; Lestienne, Cécile:

La història més bonica del llenguatge, traducció d'Anna-Maria Corredor, 176 pàgs.

EDICIONS 62

Barral, Xavier: *L'art romànic català a debat*, 248 pàgs.

Camilleri, Andrea: *Foguerada d'agost*, traducció de Pau Vidal, 248 pàgs.

Caminals, Roser: *La seducció americana*, 224 pàgs.

De Vigan, Delphine: *No i jo*, traducció d'Ona Rius, 224 pàgs.

Franck, Julia: *La dona del migdia*, traducció de Pilar Estelrich, 400 pàgs.

Garriga, Francesc: *Camins de serp*, 80 pàgs.

Giordano, Paolo: *La solitud dels nombres primers*, traducció d'Anna Casassas, 312 pàgs.

Le Carré, John: *L'home més buscat*, traducció d'Ester Roig, 336 pàgs.

Miralles, Carles: *L'ombra dels dies roja*, 72 pàgs.

Muñoz Pujol, Josep Maria: *El cant de les sirenes. Petita crònica del teatre independent a Catalunya (1955-1990)*, 368 pàgs.

O'Brian, Patrick: *Els catalans*, traducció de Concepció Urribarri, 232 pàgs.

Roth, Philip: *El trastorn de Portnoy*, traducció de Joan Fontcuberta, 240 pàgs.

Simó, Isabel-Clara: *Els racons de la memòria*, 160 pàgs.

EMPÚRIES

Bégaudeau, François: *La classe*, traducció d'Ona Rius, 208 pàgs.

Berr, Hélène: *Diari*, traducció de Marta Roigé, 288 pàgs.

Burgas, Àngel: *L'habitació d'en Beckwitt*, 320 pàgs.

Nothomb, Amélie: *Ni d'Eva ni d'Adam*, traducció de Ferran Ràfols, 192 pàgs.

Saviano, Roberto: *El contrari de la mort. Dues històries*, traducció de Pau Vidal, 96 pàgs.

Zizek, Slavoj: *Violència*, traducció de Concepció Iribarren, 288 pàgs.

ENSIOLA

Coca, Jordi: *Paisatges de Hopper*, pròleg de Marc Soler, 134 pàgs.

Hugo, Victor: *Shakespeare*, traducció de Melcior Comes, 96 pàgs.

Roth, Joseph: *La rebel·lió*, traducció de Judith Vilar, 117 pàgs.

Xumet, Antoni: *La nuesa i el verí*, 62 pàgs.

FUNDACIÓ MARIA-MERCÈ MARÇAL

Climent, Laia; Llorca, Fina; Pons, Arnau; Servidei, Brunella; Marçal, Heura (ed.): *I Jornades marçalianes. Llabor de cant, lluita en saó*, 140 pàgs.

EL GALL

Eurípides: *Les fenícies*, traducció de Carme Llitjós i Pascual, 98 pàgs.

IRTA

Capek, Karel: *Daxenka, és a dir, la vida d'un cadell*, 99 pàgs.

López, Carlos: *Speculum. Vida i treballs de l'Arxiu de la Corona d'Aragó*, 146 pàgs.

Sanchis Guarner, Manuel: *La ciudad de Valencia*, 414 pàgs.

LEONARD MUNTANER EDITOR

Miralles, Carles: *Sota el signe del fènix. Durar i pel foc sempre renèixer*, 176 pàgs.

Muntaner, Maria; Picornell, Mercè; Pons, Margalida; Reynés, Josep Antoni (ed.): *Poètiques de ruptura*, 402 pàgs.

Sampere, Màrius: *Pandemònim o la dansa del si mateix*, 157 pàgs.

Tàmer, Zakaria: *Els incendis de Damasc*, traducció d'Oriol Carbonell, 258 pàgs.

MOLL

Bezares, Miquel: *Terminal B*, 206 pàgs.

Mascaró, Joan: *El Dhammapada*, 136 pàgs.

PERIFÈRIC EDICIONS

Campos Cruaïnes, Joan-Bta.: *Jardí clos*, 68 pàgs.

Gómez, Antoni: *El camí de les merles*, 134 pàgs.

PROA

Alexandre, Víctor: *Set dones i un home sol*, 192 pàgs.

Alzamora, Sebastià: *La part visible*, 104 pàgs.

Baulenas, Lluís-Anton: *El nas de Mussolini*, 336 pàgs.

Camps, Esperança: *El cos deshabit*, 248 pàgs.

Joubert, Joseph: *Pensaments*, 552 pàgs.

Mira, Joan F.: *El professor d'història*, 308 pàgs.

Ramírez, Eduard: *L'usdefruit encara*, 97 pàgs.

Rovira, Pere: *Les roses de Ronsard*, 157 pàgs.

Usó i Mezquita, Vicent: *El músic del bulevard Rossini*, 192 pàgs.

Vilarrasa, Lluís: *Pares i fills*, 136 pàgs.

Yates, Richard: *Revolutionary road*, 320 pàgs.

EDICIONS DEL SALOBRE

Bernhard, Thomas: *L'origen*, traducció de Clara Formosa Plans, 110 pàgs.

Vidal, Andreu: *Obra poètica i altres escrits*, 518 pàgs.

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONT-SERRAT

Alpera, Lluís: *Sobre poetes valencians i altres escrits*, 114 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Forcadell Saport, Josep V; Isabel i Vilar, Ferran (eds.): *Alacant, en valenciana. Observatori de la llengua (2003/2005)*, 539 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

LLIBRES

AA.DD.: *Mètode*, 60, 128 pàgs.

AA.DD.: *País Valencià, segle XXI*, col. «Quaderns d'Orientació Valencianista», 6, 160 pàgs.

AA.DD.: *Pasajes*, 28, 142 pàgs.

AA.DD.: *Recerques*, 55, 192 pàgs.

AA.DD.: *Tendències de la historiografia catalana*, 450 pàgs.

AA.DD.: *Universos*, 5, 268 pàgs.

AA.DD.: *València, capital cultural de la República (1936-1937)*, 900 pàgs.

Belenguer Cebrià, Ernest: *Jaume I a través de la Història*, col. «Història», 308 pàgs.

Bodoque Arribas, Anselm: *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008)*, 260 pàgs.

Breisach, Ernst: *Sobre el futuro de la Historia*, col. «Història», 296 pàgs.

Browne, Janet: *Charles Darwin. El poder del lugar*, col. «Biografías», 714 pàgs.

Browne, Janet: *Charles Darwin. El viaje*, col. «Biografías», 768 pàgs.

Canet Aparisi, Teresa: *Vivir y pensar la política en una monarquía plural*, col. «Oberta», 163, 292 pàgs.

Cardoso Pires, José: *Lisboa*, col. «Breviaris», 19, 104 pàgs.

Casey, James: *Familia, poder y comunidad en la España moderna*, col. «Història», 376 pàgs.

Cerdà Pérez, Manuel: *Arqueología industrial*, col. «Oberta», 160, 260 pàgs.

Cipolla, Carlo M.: *Qui va arrancar les reixes a Monte Lupo?*, col. «Història», 116 pàgs.

Darwin, Charles: *Charles Darwin. Autobiografía (1809-1882)*, col. «Mètode», 152 pàgs.

Epstein, S. R.: *Libertad y crecimiento*, col. «Història», 282 pàgs.

Haslam, Jonathan: *E. H. Carr*, col. «Biografías», 452 pàgs.

Herzl, Theodor: *L'Estat dels jueus*, col. «Breviaris», 12, 160 pàgs.

Kula, Witold: *Teoria econòmica del sistema feudal*, col. «Història», 288 pàgs.

Llistosella, Jaume: *L'herbari: mates, herbes i falgueres*, 356 pàgs.

Lomas Cortés, Manuel: *El puerto de Dénia y el destierro morisco (1609-1610)*, col. «Oberta», 161, 300 pàgs.

López Piñero, José María: *Charles Darwin*, 264 pàgs.

Luque Serrano, Bartolo: *El món per un forat*, col. «Sense Fronteres», 28, 224 pàgs.

Romero Renau, Luis del: *Planificació i govern del territori a l'arc mediterrani espanyol*, col. «Desarrollo Territorial. Serie Estudios y Documentos», 3, 320 pàgs.

Samuel, Raphael: *Teatros de la memoria*, col. «Història», 564 pàgs.

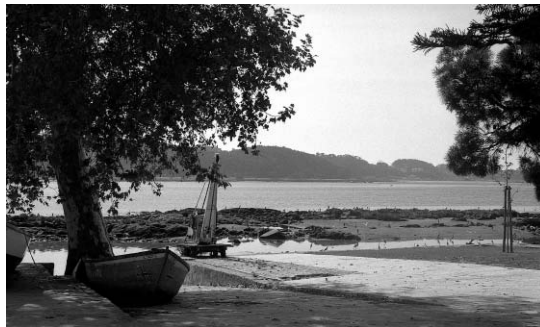
Sánchez Durá, Nicolás; López Sanz, Hasan G.: *La misión etnográfica y lingüística Dakar-Djibouti y el fantasma de África*, col. «Catàlegs d'Exposicions», 300 pàgs.

El pes de la vida

En una conversa recent amb Miquel de Palol, aquest defenia la idea que tota poesia parteix de l'anècdota. Per superar-la, per amagar-la o, senzillament, per contar-la. Suppose que en la mateixa línia que hom compara una pel·lícula amb la novel·la i una fotografia amb la poesia. Tot i que existeixen nombroses excepcions, els dos llibres que ens ocupen ara serien exemples lluminosos d'aquesta norma. Justament per això, i per la coincidència en el temps de publicació, no és estrany que, en diverses ocasions, se'ls haja relacionats tots dos per part de la crítica, en presentacions, entrevistes... I no és d'estranyar, perquè és, aquesta, una circumstància que clarament els uneix.

Ara bé, pel que fa a la forma i les propostes, són totalment divergents. En el cas de Carles Torner, autor de llibres que entrarien al meu cànon occidental, com *L'àngel del saqueig* i *Viure després*, m'atreviria a dir que aquest *La núvia d'Europa* és clarament inferior. Perquè la voluntat del llibre no és altra que deixar-se portar per les anècdotes. Les morts, la ràbia contra aquest món tan injust. La denúncia contra aquesta Europa autista on vivim. Però les anècdotes en són el fil conductor. I l'anècdota més central, la més inevitable, la que no té solució, és la mort. Per això, com Carles Torner mateix explica, un llibre com aquest —escrit, a més, al llarg de força anys— s'assembla a un cementiri. És aquest el motiu pel qual trobe mancances al llibre, en el seu conjunt: la voluntat sembla la d'un succeir d'històries sense cap voluntat concreta, que no la de voler bastir un edifici literari amb aquest mateix bagatge. De la mateixa manera que hi ha algun poema on l'anècdota és clarament major que els versos.

De tota manera, Carles Torner és un autor brillant, que ens mostra, dins del conjunt, grans poemes. I on trobem, a més, una voluntat d'evitar la repetició: per exemple, en alguns poemes utilitza recursos diferents als que ens tenia acostumats, com una àmplia intertextualitat, per parlar d'Anna Politkòvskaia, posem per cas. Es nota que ha treballat el llibre, que ha esquivat la repetició dels recursos, però convinc

amb d'altres crítics que el poemari no té una concepció global com la dels anteriors, que en alguna de les composicions pesa més la voluntat de contar que no pas el poema. Tanmateix, cal remarcar que el poemari té un notable nivell mitjà i algunes peces magnífiques —imprescindibles—, com els versos dedicats a Yael Languella, per posar només un exemple. I que el seu esperit crític i lliure, amb una visió moral del món i llurs injustícies, ens reconforta.

El cas d'Oriol Izquierdo és diferent: és el primer poemari que li coneixem i, en el seu cas, està travessat per una

única anècdota —la mort, tan indiscutible— que pesa a sobre de cada poema, de cada imatge. Tant, que de vegades no deixa que el poema s'enlaire. I és aquesta una qüestió ambivalent alhora que central en el poemari.

Estructurat en diverses parts, fins a la darrera ens trobem una visió de l'existència on el cant i el món tendeixen a l'absurd. Aleshores, per una banda, això deixa un cant fosc, pesant, que s'adiu amb el to, però que també li treu «poesia» als poemes, que esdevenen més de to moral que no literari.

Fet i fet, el llibre és una llarga reflexió sobre el sentit de l'existència. Un sentit en general ocult i de vegades salvatge —vegeu, si no, «Caçador furtiu» o «Solidaritat», o fins i tot podeu obrir qualsevol pàgina a l'atzar. El dubte mateix de l'existència: què hi faig jo ací? Per què sóc jo el viu i no el mort? En paraules del propi poeta: «han mort

els avis els veïns / han mort els pares els germans / hem enterrat les filles / i ja només ens queda aquesta terra eixorca».

Així, no és estrany que el poeta trenque amb els signes de puntuació, de vegades amb la sintaxi, que abuse de les preguntes retòriques, que busque una mica només de sentit que sols trobarà cap al final del llibre: som el record d'aquells que ens visqueren i sobrevivim per viure'ls: «Ara vius molt lluny d'aquí / i dorms amb mi». Que és en aquest tram final del llibre on trobem el sentit al títol, on trobem motius per no deixar-nos soterrar pel desert d'arena i plom que són tots els poemes anteriors.

Així, podríem explicar que, efectivament, tota poesia, en general, parteix de l'anècdota, però en aquests dos poemaris l'anècdota és central i no només l'espurna inicial. O, per ser més exactes, a *La núvia d'Europa*, són LES anècdotes i a *Moments feliços* és només UNA, l'anècdota central.

En general, gosaria dir que d'Oriol Izquierdo m'ha agradat per com transmet la sensació d'ofec, d'absurd, el to general del llibre; i de Carles Torner alguns poemes en concret, d'aquells que hom donaria la vida per poder escriure.

Carles Torner
La núvia d'Europa
Ed. 62, Barcelona, 2008
90 pàgs.

Oriol Izquierdo
Moments feliços
Ed. 62, Barcelona, 2008
93 pàgs.

Els darrers mesos hem vist com dos dels nostres cantautors més emblemàtics, Joan Baptista Humet i Paco Muñoz, han dit adéu als escenaris. El primer, per sempre, en morir el passat 30 de novembre; el de Paco Muñoz és, per sort, un comiat a mitges, perquè és ben viu —per molts anys!— i perquè no des-carta fer actuacions en directe per als més menuts. Tots dos cantautors ens han deixat un llegat musical, poètic i humà impagable.

La Cancó s'aplega al concert homenatge a Joan Baptista Humet

El passat 16 de desembre, el cantautor Joan Baptista Humet (Navarrés, 1950) va estar present al Palau Sant Jordi de Barcelona, emparat per la flor i nata de la Cancó. Era un concert on ell mateix col·laborava en l'organització i, molt probablement, ell mateix havia de cantar a duo amb molts dels seus amics/col·legues d'escenari. Humet, però, va morir dues setmanes abans, víctima d'un tumor. I finalment no va fer duets, però va estar present des de les altures. Dues grans pantalles als costats i a dalt de l'escenari feien present el gran artista valencianocatalà, i la gent, dempeus, li feia el duet acompanyant-lo amb palmes. El Palau era ple de gom a gom. De fet, estava previst per al Teatre Nacional de Catalunya, però la demanda de reserves obligà a canviar-ne l'emplaçament.

Al Sant Jordi, finalment, més de 2.000 persones, entre amics, paisans de Navarrés desplaçats en autobusos, familiars, col·legues de l'ofici i seguidors fidels de la seua música, van omplir la sala. L'espectacle, sota la direcció de Lluís Marrasé (Musicat, ACIC) i conduït pel periodista Xavier Grasset (Catalunya Ràdio) en una sort d'entretengudes i dinàmiques minientrevistes i felices actuacions, repassà la seua trajectòria i es contaren anècdotes divertides, amb el seu germà Agustí i la seua paisana Amparo Moreno, i el concurs de Jaume Sisa, Joan Manuel Serrat, Maria del Mar Bonet, Joan Isaac, Dyango, el boierista Moncho, Lluís Llach al piano acompanyant Jordi Batista, Marina Rossell, Núria Feliu, Víctor Manuel i Ana Belén, Pegasus... que reinterpretaren les eternes cançons de l'Humet, des de *Busco una flor* o *Gemma* (de la seua primera època en

D'un temps, de dos cantautors imprescindibles

català) fins *Que no soy yo* o *Clara* (de la seua etapa en castellà).

L'acte fou molt emotiu però no es va veure nostàlgia ni pena, ni quan Marrasé llegí la carta que el mateix Humet escrigué per si no arribava a veure el concert en vida. Humet, però, tancà l'acte amb el seu *Hay que vivir*, des de les pantalles gegants i amb els seus amics/artistes sobre l'escenari i el respectable a peu dret.

En acabar el recital, entre salutacions i emocions, molts dels valencians que ens aplegarem a Barcelona, coincidíem a demanar-nos un desig, que era un pensament en veu alta: Humet es mereix un homenatge a la seua terra natal, a Navarrés o a València. I en el moment d'escriure aquesta crònica, sabem que s'estan movent fills, i que ja hi ha artistes interessats a participar-hi i una data prevista: el 16 de maig. Caldrà estar alerta.

I si vostés permeten un consell: localitzen la seua millor obra, la quasi desconeguda *Fins que el silenci ve*. I ja ens ho agrairan.

Concert-comiat de Paco Muñoz

El cantant i autor Paco Muñoz (València, 1939), es va acomiadar dels escenaris de la cançó amb un concert a Castelló de la Ribera (Ribera Alta), el passat 20 de desembre. El veterà cantant, l'enamorat d'aquesta terra nostra i glossador dels seus grans mites naturals (Aitana, Ifach, Mariola, Montgó), un personatge especialment estimat a la Marina i amb un peu a Dénia, on té casa i hi passa temporades, s'ha vist obligat a prendre aquesta dura decisió, encara que sembla que mantindrà en pròrroga la seua faceta d'actuacions per als menuts. El seu cor delicat ja l'ha avisat en més d'una ocasió i el millor consell era evitar fortes emocions. I Paco és dels que s'emociona sempre que puja a un escenari. Un *Home bo* que es diria en el trinet. Paco, quasi en silenci i modestament (pel poc ressò que ha tingut aquest concert en la premsa i altres mitjans) s'ha acomiadat acompanyat de tots els seus amics. El Teatre Ideal s'omplí i, escortat pel seu equip habitual (la gran saga dels Murillo a la part musical, i Salom en el so) i un cor de cinc àngels (entre ells, Miriam Giner representant les germanes Carraixet) Paco oferí un altre emotiu recital (vigilat des de primera fila per les seues dones, Pepa i Mireia). I per Manolo Boix, Enric Lluch, Alfons Cervera i tants i tants amics. Interpretà moltes de les cançons que ja es troben en la memòria col·lectiva de diverses generacions al País Valencià, perquè, a més d'amics, al pati de butaques i a les llotges hi havia pares i mares amb els seus fills, criats amb la versió Paco Muñoz de les nostres cançons populars (aplegades en eixa magna col·lecció *Paco Muñoz canta per als xiquets*). I entre tots corejaren *Romanç del Penyal*, *Cançó de la marinera fidel*, *El vell Montgó*, *Sóc un peix*, *Vora el barranc dels algadins*... L'actor Juli Mira l'acompanyà amb el seu *Serra de Mariola*, que ja mai podrà cantar en directe a Canal 9.

Paco rebé de les autoritats locals una laudatòria entrançable i una placa-homenatge i quan cantà el *Què vos passa valencians?* al públic li passava pel cap demanar-li que no deixara de cantar.

Jesús Prats

CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA

---

23 D'ABRIL 2009
DIA DEL LLIBRE

Marc Granell, poeta per a infants

No recorde exactament la data, però és probable que es tractara de l'any 1981. Aleshores, jo era un jove diplomad en Magisteri que aspirava a ser escriptor i em van convocar a una reunió en la Diputació de València. El motiu era la convocatòria d'unes ajudes a la creació literària en valencià. Recorde que presidia la reunió Manuel Sanchis Guarner, molt actiu en aquells anys i a qui els valencians li devem moltes iniciatives sense les quals no haguérem estat preparats per afrontar els reptes de la introducció posterior de la nostra llengua en el sistema educatiu. Per això, veure'l per primera vegada tan a prop va ser per a mi un record inesborrable i, més encara, sí es té en compte que, per desgràcia, al cap de poc de temps —el 16 de desembre— la seua mort sobtada ens deixà orfes d'un referent intel·lectual i ètic.

El cas és que en aquella reunió, a la que hi van acudir una trentena d'escriptors en actiu i d'altres d'aspirants, es va parlar per primera vegada —i, potser, per última— de l'esborrany d'una convocatòria d'estímul a la creació literària. I, naturalment, alguns dels presents van intervenir aportant suggeriments i fent-ne algunes reivindicacions davant la mirada i l'oïda atenta del mestre Sanchis Guarner. Va ser aleshores quan algú, crec recordar que una dona, va reclamar l'existència també d'ajudes per a obres de literatura infantil i juvenil. La proposta va ser immediatament atacada per un literat

amb una certa trajectòria que argumentà que aquelles ajudes eren per a escriptors i que, en tot cas, li corresponia a l'administració educativa convocar una altra modalitat d'ajudes perquè s'hi presentaren els mestres, perquè —és clar— la «literatura» per als xiquets i les xiquetes, si és que era literatura —el comentari, evidentment, és meu— l'havien d'escriure els mestres.

Com és lògic, amb idees com aquella no és estrany que, després, costara tant trobar l'equilibri entre l'adequació didàctica i la necessària qualitat literària dels textos destinats als infants. Perquè el fet que molts escriptors valencians hagen sigut —i ho siguen encara— docents no vol dir que tots els mestres hagen d'escriure. Per a escriure bé, s'ha de tenir vocació d'escriure, i fer-ho no com a mestre, sinó com a escriptor. Per sort, la situació ha variat en els últims anys. La literatura infantil i juvenil en valencià ja no és obra de mestres que escriuen els textos que necessiten per als alumnes, sinó la producció d'escriptors amb independència que treballen en la docència o no. I un bon exemple el tenim en Marc Granell, un dels poetes més representatius de la poesia valenciana dels últims trenta anys, que ni és mestre, ni ha treballat mai en la docència, però que el 1993 ens sorprengué amb un llibre magnífic, *L'illa amb llunes*, de poesia juvenil i que, des del 1999 —amb *La lluna que riu i altres poemes*—, s'ha consolidat com a poeta per a infants amb llibres com *El ball de la lluna* i *El planeta blau*; als quals, molt recentment, ha afegit dues obres més: *Oda als peus i altres poemes* (2008) i *El domador de línies* (2009).

El primer llibre ha sigut publicat en la col·lecció «El Micalet Galàctic» d'Edicions Bromera i té el complement de les imatges divertides i suggeridores de Manuel Granell. Es tracta d'un llibre molt personal en què, tant als textos com als dibuixos, està molt present

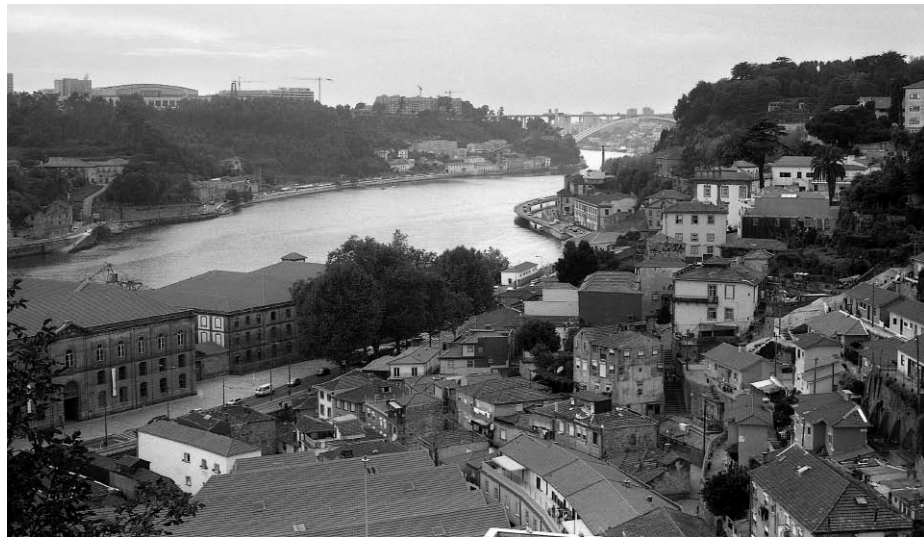
l'autor —només ens cal llegir el poema dedicat als peus o el de la xocolata—, però també s'hi reflecteix el món que l'envolta amb les seues bel·leses i preocupacions. I tot expressat amb la ironia, amb la senzillesa i el ritme adequat per a captar l'interés i l'emotivitat dels lectors infantils que, alhora, s'introdueixen en la lectura d'uns textos que saben molt bé provocar la reflexió. El segon, *El domador de línies*, publicat per Perifèric Edicions en una acurada i elegant edició amb tapes dures i format gran, és un homenatge a l'il·lustrador valencià Paco Giménez. De fet, l'obra ha tingut un procés de creació atípic, ja que reproduceix una selecció d'alguns dels dibuixos que Paco Giménez ha fet al llarg de la seua rica trajectòria artística i a partir dels quals Marc Granell n'ha redactat els poemes. S'ha fet, per tant, a l'inrevés. Però el resultat final no ha deixat de ser també un magnífic poemari infantil, amb poemes igualment bells i juganers, alhora que crítics i combatius com, per exemple, el titulat «Fronteres», acabat amb els versos següents: «En la terra no hi ha cap ratlla. En la terra / tots som iguals». Com de fet tampoc no hi ha cap diferència, entre la poesia per a infants o per a adults, quan ens trobem davant d'un bon poeta per a infants com Marc Granell.

Josep Antoni Fluixà

Eduard Ramírez tria Charles Bukowski

Per què són tan pesats els cansats, els desganats, els tristos? Què deu fer tan carregosos els profetes malastrucs, els comercials de la ruïna, els taxidermistes solemnes i circumspectes? Els pessimistes diuen estar millor informats, com si Bertrand Russell no haguera delimitat l'abast de la inducció i de les opinions. Fa vora cent anys: «La probabilitat és tot el que podem pretendre». Sospite que qui es permet pessimismes està millor col·locat, el saquet o la butaca ben acomodats, des d'on abandonar-se a recances i melangia, impartir condescendències i avorrir els que encara estem dempeus. Probabilitats: intentar-ho és l'únic patrimoni de qui no té herència, i tornar a intentar-ho és la pàtria comuna de la humanitat.

Ben pensat, respondre les qüestions prèvies no estalvia ser enviscats per aquells gemecs de xiquets capriciosos. Però no n'hauríem de fer cas mentre el present, badat com una magrana, ens ocupa. L'automatisme peresós assenyala Charles Bukowski (1920-1994) com a borratxo i brut. Millor llegir-lo, anar a les fonts, perquè és potent i divertit, té ritme i diu més del que diuen que diu. Ací el to convenient, clar i enèrgic, amb l'expressió senzilla d'imatges, llancen aquesta interpel·lació directa, *your life is your life*, a favor de la vida bella. D'una vida sense majúscules: la teua. Com una remor de respiració, que creix i pren força, fins a la paraula dita i practicada. Perquè arreu el que compta són els fets, i cadascú prova d'assolir-los: cercar, conèixer, prendre, colpejar (la mort en vida, de vegades). La voluntat precedeix les probabilitats, i marca l'acció a gratient. Els déus, si n'hi ha, serveixen per tal d'enfocar el protagonisme individual, i fer èmfasi en la responsabilitat que cada u ha de gestionar: *your life is your life*.

El poema el trobí al blog Salms, de Josep Porcar, dit per Tom Waits. També per això m'ha vingut al pensament Ovidi Montllor recitant *El vi* de Vicent Andrés Estellés: «el vi o sosteniment de l'afany o la ràbia. / El vi de l'esperança, el vi dels sacrificis, / l'esperança rompuda, plantar cara a la vida». Simplement això, plantar cara a la vida, *be on the watch* i endavant... Si pot ser, amb la rialla.

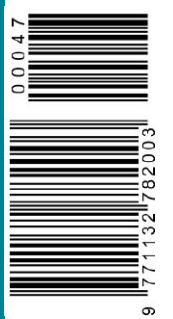
THE LAUGHING HEART
(Charles Bukowski)

*your life is your life
don't let it be clubbed into dank submission.
be on the watch.
there are ways out.
there is a light somewhere.
it may not be much light but
it beats the darkness.
be on the watch.
the gods will offer you chances.
know them.
take them.
you can't beat death but
you can beat death in life, sometimes.
and the more often you learn to do it,
the more light there will be.
your life is your life.
know it while you have it.
you are marvelous
the gods wait to delight
in you.*

JL RIURE DEL COR
(versió de Josep Porcar)

la teva vida és la teva vida
no deixes que s'enfonsi en una indolent submissió
estigues alerta
n'hi ha sortides
n'hi ha una llum en algun lloc
potser no és molta la llum però
venç la foscor
estigues alerta
els déus t'ofriran oportunitats
coneix-les
agafa-les
no pots vèncer la mort però
pots vèncer la mort en vida, a vegades.
i quan més a sovint aprenguis a fer-ho,
més llum n'hi haurà.
la teva vida és la teva vida.
coneix-la mentre la tinguis.
tu ets meravellós
els déus esperen per adular-se
en tu.

A la ciutat xinesa
Mirades sobre les transformacions
d'un imperi

Del 23 de març fins al 28 de juny

Exposicions

Joan Miró

Evocació de la imatge femenina

Del 26 de març fins al 21 de juny

Centre Cultural Bancaixa

Plaça Tetuan, 23.València

Obert tots els dies de 9 a 21 hores

Entrada gratuïta

Bancaixa

el compromís social

EN LA CIUDAD CHINA
23.03.03 - 28.06.03
MIRADAS SOBRE
LAS TRANSFORMACIONES
DE UN IMPERIO
COPRODUCEN:
ORGANIZA: Bancaixa
el compromiso social

JOAN MIRÓ
Evocación
DE LA
imagen femenina
DEL 26 DE MARZO
AL 21 DE JUNIO DE 2003
SALA SOROLLA
DE 9 A 21 HORAS
ENTRADA GRATUITA
TALLERES DIDÁCTICOS
Más info.: www.bancaixa.es/03social
Bancaixa
el compromiso social